

Esapidearen gramatika funtzionala (egokitasunaren teoriarako)

† EUSEBIO OSA
(E.H.U.)

0. Abstract

In this article, within the Relevance Theory fraework, we examine several functionalist authors and schools in syntax and pragmatics in the last decades (The Prague School, Kuno, Fuley and Van Valin, Halliday, Grice, etc.) in order to establish the specific features of relevance in Basque. Such features turn out to be free word and phrase order, focalization and multiple agreement which allows the possibility of having null arguments.

1. Sarrera*

Izenburu azpiko horretatik hasiko naiz. Egokitasunaren teoriaren formulazio hori, D. Brockway linguistarengan aurkitu dut (Brockway 1982), frantsesezko itzulpeneko *théorie de la pertinence*, alegia. Egokia iruditu zait nik urratu nahi nukeen bidearen nondik norakoak markatzeko. Bere azterketa konektagailuetara mugatzen den arren, nik aztertzen ditudan beste nozio pragmatiko guztietara ere berdin aplikatu daiteke, konektagailuekin batera testubideratzaileak diren neurrian.

Autore honek Wilson eta Sperber-en (1979, 1981) pragmatika esparrua edo egokitasunaren teoria hartzen du abiapuntutzat, bere analisisa garatzerakoan. Geroago ihardungo dugu zabalago puntu honetaz, *implikaturaren* kontzeptua aztertzerakoan eta, ahalegin horretan, Grice eta honen kritikoen arteko gorabeherak arakatzekoan.

Egokitasuna, esapidearen eta testu(inguru)aren arteko erlazioa izango litzateke. Egokitasunaren teoria, esapidea testu(inguru)an kokatzeko moldeez egiten den deskribapena da. Egokitasunak testu(inguru)arekin du beti lotura, hori gabe ez luke zentzurik. Baina bistan da testuinguruaz zer den ulertzen duguna jakin beharko dugula definizioa baliagarri izan dakigun. Goazen, bada, zeregin horretan lehen urratsak urratzera.

Zer da testuingurua? Solaskideek bereganatua duten proposizio multzoa. Hori da Brockway-k (1982: 16) ematen digun definizioa. Proposizio multzo hori bereganatua dute solaskideek; batzutan, testuan aurrez emana (eman berria nahiz eman zaha-

* Lan hau egileak hil baino bizpahiru hilabete lehenago aurkeztu zuen baina ez zuen geroztik zuzenketarik egiteko betarik izan. (argitaratzailearen oharra)

rra) delako; bestetan, berriz, presuposatua doalako. Hau da, esapide berriak, aurrez emana doalako, edota esan gabe ere jakintzat jotzen delako, solaskideek bereganatua duten informazioan edo presuposizio multzoan egokitua joan behar du. Egokitze horren moduen eta baliabide linguistikoen deskribapena litzateke egokitasunaren teoria.

Norbaitek galde dezake zergatik ez dugun pragmatika hitza erabiltzen egokitasunaren tokian, ea zein den egokitasunaren teoria delako honen eta pragmatikaren artean dagoen ezberdintasuna, ezberdintasunik baldin badago.

Gauza da, *pragmatika* nahikoa modu mugagabeen erabili izan dela eta esparru zabalegia hartzen duela bere baitan. Morris-ek (1938) behintzat zabalegi uzten ditu mugak, pragmatika solaskideen eta zeinuen arteko erlazioa dela esaten duenean.¹ Geroago, hizpidezko komunikazioan testuinguruzko faktoreen estudio bezala ere definitu izan da pragmatika. Hori ere zabalegi geratuko litzateke, horren baitan faktore soziolinguistikoak, psikolinguistikoak, etnolinguistikoak eta O-linguistiko guztiak ere sartzerik izango litzatekeen neurrian. Egia da geroztik zehaztapen ahalegin haundiak egin direla eta gaurregun aski erabilgarri bihurtu zaigula *pragmatika* terminoa. Horrela, Levinson-en (1983) azterketaren eta definizioaren ondoren, kontuak nahikoa argi daudela ematen du. Dena den, dagokion unean ezarriko dugu egokitasunaren eta pragmatikaren artean egin daitekeen berezketa.

Egokitasun teoriaren uren iturbururantz jotzea komeni da gauzak ongi ulertzeko. Hori dela eta, ondorengo urratson berri emango dut atalurre honetan. Lehenik, Gramatika Funtzionalaren paradigma aurkeztuko dut. Alde batetik, Gramatika Funtzionala aurkezterakoan, ezinbestekoa zen gramatikalari edo sintaxilari hutsen eta, zehazkiago, Gramatika Sortzaile Transformatzailearen kontrapuntua kontuan izatea, ikuspegi funtzional komunikatiboaren sorreran Gramatika Sortzailearen kritika agertzen bait zaigu. Kritika horretan autore batzuk beste batzuk baino urrutiago heltzen direla ikusiko dugu.

Horretaz gain, badugu Gramatika Funtzionalaren mapa zabalean bidegurutze nagusi bat, nondik testu-gramatika deitzen denak norabide bat hartzen baitu, eta esapidearen *grapragmatika* deituko dugunak beste norabide bat. Lehenak *testua* duelarik jorragai eta bigarrenak *esapidea*.

Beste berezketa baten azpimarraketa ere egin beharra izango dugu, eskuarki oraindik molde nahasi samarrean aurkeztu ohi den esparru honetan lanmugak argi ipintzeko asmotan. Gramatika Funtzionala eta Sintaxi Funtzionala berezi beharraz dihardut. Artoski zedarritu beharreko azterguneak direla uste dut.

Pragmatikaren gorakadatik eta eskutik ari da oinarrian helburu nagusitzat komunikazioa duen gramatika hau. Baina pragmatikaren esparrua nolabait xedatu beharra ere ikusi da eta horretan egin diren saioen berri ere emango dut. Lehenik pragmatika Gramatika Funtzionalaren eragile izan den aldetik aipatu ondoren eta,

(1) Horra Morris-ek nola berezten dituen sintaxia, semantika eta pragmatika: sintaxia, zeinuen arteko erlazio formazkoen estudioa; semantika, zeinuen eta hauen erreferentearen arteko erlazioen estudioa; pragmatika, zeinuen eta hauen erabiltzaileen arteko erlazioen estudioa.

bere historia laburrean landu dituen alderdi ezberdinen berri eman eta gero, berriz ere kontzeptu horretara bilduko gara, nozio hau areago mugatu asmoz.

Bestetik, abia abian *ikuspuntu* gisa agertzen den teorizazio funtzionalak, *teoria* izatera heldu nahi du. Hortik, hain zuzen, Pragako Eskolakoan FSP edo Esapidearen Ikuspuntu Funtzionala zelatik hasi eta, azken boladako teorizazio eta formulazio ahalegin berriak. Eta horien artean, *hiru ikuspuntuen organizazio* deitu izan dena hartzen dut oinarritzat; horretan, neure aldetik zenbait aldaketa eta moldaketa eraginez, halere.

Hiru ikuspuntu horien hirugarren horretan kokatzen dut Egokitasunaren Teoria deitzen dudana hori. Garbi dago, beraz, Esapidearen Gramatika Funtzionalaren eta Egokitasun Teoriaren esparruak ezberdinak direla. EGF hau, gramatika den aldetik, morfosintaxiaz eta semantikaz ere arduratzen baita. Esapidea testubidean ezartzearen deskribapenari deitzen diot Egokitasunaren Teoria. Azkenik, testubideratzaile diren baliabideen aurkezpena eskaintzen dut,² ondorengo hauena, alegia: anafora-kataforak, deixia, elipsia, hizkuntz-ekintzak, lokailuak, inplikatura, presuposizioa, azentu-etenak eta hitzordena. Eta hitzordenaren barnean, fokalizazioa eta topikalizazioa batipat, pasibo eta antipasibo deitzen zeregina ahaztu gabe.

2. Ikuspuntua ala teoria?

Gramatika Funtzionala, teoria ala ikuspuntua? De Rijk-ek ez du horretan duda handirik agertu eta argi adierazi du berak pentsatzen duena. Autore honek 1987ko udan Donostian zioen: "Gainerako teoria izeneko hurbilketak, bai eta 'Gramática Funcional' direlakoak ere, teoriak ez, ikusmoldeak dira".

Eritzi honen kontra, uste dut Gramatika Funtzionala *teoria zientifikoa* izatera heldua dela, generalitatearen, sinplizitatearen, barne koherentziaren, kontradikziorik ezaren eta exhaustibitatearen baldintzak, linguistikaren eremuan Hjelmslev-ek eskatzen zituen haiek, hain zuzen, betetzen dituelarik.

Gramatika Sortzailearen kritika (Givon 1979), horren eta Gramatika Funtzionalaren arteko diferentziak (Kuno 1976, 1980) eta Gramatika Funtzionalen *ikuspuntua* (Foley & Van Valin 1984, Brown & Yule 1983) eskaintzeaz gain, ikuspuntua den horri *teoria* forma zehatza ematen saiatu dira autore batzuk, hizkuntzalaritza funtzionalaren alorrean. Baina esan dezakegu hori geroago heldu dela, edota, hasi aspaldi samar hasi bada ere, oraintsu ari dela heldutasunera hurbiltzen. Lehenik, *erreakzioa* izan da, formalarien aurkako erreakzioa.

Izan ere, Gramatika Funtzionala, teoria formalen kontrako erreakzioa dela esan ohi da,³ pragmatikaren eskutik edo pragmatika erreibindikatu, linguistika formalak, hizkuntzaren hizketa-errealitateak ihes egin eta, artifizialtasunean, abs-

(2) Dena den, beste baterako utziko dut testubideratzaile edo egokitasunaren gauzatzaile diren baliabide hauen zenbait alderdiren azterketa. Euskal ipuin-testu baten esapideen azterketa bati lagunduz, agertuko dira kontzeptu horien gorabehera zenbait.

(3) Cf. "There are a number of convergent reasons for the growth of interest in pragmatics in recent years. Some of these are essentially historical: the interest developed in part as a reaction or antidote to Chomsky's treatment of language as an abstract device, or mental ability, dissociable from the uses, users and functions of language" (Levinson 1984: 35).

trakzioan erortzen direlakoan, hots, hizkuntzaren errealitatea murrizten eta bortxatzen dutelakoan.⁴

Filosofia hau oinarrian dela, Saussure-ren *langue*-ren eta Chomsky-ren *competence*-ren aldeko aukeraz kanpo dihardute, molde batez ala bestez, paradigma funtzionalaren aldeko aukera egin dutenek.⁵ E. Benveniste-k (1966 [1946]), adibidez, lehen eta bigarren pertsonen izaera berezia kontutan izanik, hizkuntzaren analisisan hizketa ere sartu beharra ikusarazi zuen, lehen eta bigarren personetako izenordain horiek aztertzerakoan, hirugarrena ezpertsona gisa ematen duelarik. *Ni* eta *Zu*-k ez dute agerbiderik, hizketaz kanpo. Subjektiboak dira, ez dute erreferentzia objektiborik. *Kepa Mtz.* hor dago nonbait, gauzak hor daude nonbait, *Ni*-rik eta *zu*-rik ez dago inon. *Ni* zurekiko naiz bakarrik *Ni*; eta *Zu*, nerekiko bakarrik *Zu*. Subjektibitatea sartu da hizkuntzan, hizkuntza hori hizketa da. Benvenistek, sistematik diskurtsora egindako sarrera honi, *conversion* deitzen dio lehenik, eta geroago, *énonciation*.⁶

3. Pragmatika

Pragmatika aipatu dut gorago behin eta berriz eta, termino horren eremua hesitzen hasi beharko dugu iadanik, bere barruan kontu gehiegitxo sartzeak kontzeptu hau ia ezertarako balio gabe uzteraino eraman baitu, zenbaiten esanetan. Hortik, esparruaren hedadura zabalegi horretarik, heldu zaio desprestigio puntutxo bat jakintz-arlo honi. Pragmatikaren mugaketaren aldeko lanean ari zaizkigu autore ugari aspalditxo honetan.

Pragmatika daukagu teoria funtzionalen oinarrian. Hau, berriz, hizkuntzaren erabileraren azterketarekin identifikatzea da errazena, lehen hurbilketan behintzat. Kontua ez da, halere, hain garbia. Jacob Mey autore pragmatikariak *Journal of Pragmatics* aldizkarian, 1989ko 13. zenbakian, aldizkari honen kobrezko eztaien berri ematen digu. 12 urte terdi (europar tradizioan zilarrezko eztaien lehen erdibide). 1977an jaio zen, beraz. Sortze ordu hartan gauzak argi zeudela zirudien. 1977ko editoriala prestatu zuten aldizkari-arduradunek bazekiten zer sartu Pragmatikaren barnetegian eta zer jo hortaz kanpokotzat. Gaurregun ez dira autore haiek beraien kontuak hain garbi erabakitzeko gauza.

Dena den, bai orduan eta bai orain, definizioaren bi ertzak ongi marka daitezke: alde batetik, hiztuna. Hots, hizkuntzaren erabilera kanpoan utziz gero, pragmatikaz

(4) W. Shakespeare-ren Hamlet pertsonaiak Horazio-ri esaten zioen hura, alegia, "Horazio, zure filosofiak amesten duen baino askozaz gauza gehiago dago zeru-lurretan" parafraseatuz, zera esango genieke hizkuntza hizkeraren eta ihardueraren erreinutik urruti mantenduz aztertu nahi dutenei: "Aizue, zuen hizkuntzalaritzak amesten duena baino askozaz zerizan eta zeresan gehiago dago hizkuntzaren munduan".

(5) Dena den, ez dago Saussure-ren C.L.G.-eko *langue* eta Chomskyren *competence* berdintzat jotzerik. *Langue* delakoa solaskideen arteko kodea den bitartean, *competence* delakoa solaskideek beregan (beregatua) duten kodea eta honen erregela multzoa suposatzen du. Chomskyren *gaitasuna*, norbanakoarena da, sortzailea, biologiazkoa. Saussuren *hizkuntza*, berriz, elementu soziala da, konbentzionala. Oinarrian, ikusmolde epistemologiko ezberdina dago: Chomskyrentzat, linguistika, ezagupenaren psikologiaren zati bat dateke, agian areago, biologiaren alderdi bat; Saussurentzat, aldiz, gizarte psikologiaren alderdi bat. Baina, batak eta besteak a) kaosetik irtetzea, b) informazio amankomunerako kode amankomuna azpimarratzea eta c) zientzia zehatzaren maila lortzea zuten helburu, ihardueraren zein hizketaren ur zikinak baztertuz.

(6) Bere definizioa: "l'énonciation est cette mise en fonctionnement de la langue par un acte individuel d'utilisation" (1974).

mintzatzerik ez zegoen eta ez dago. Bestetik, pragmatikaren zakuan erabilerarekin zerikusia duen gauza gehiegi sartzeko arriskua ere hortxe zegoen eta hortxe dago. Hori, ordea, pragmatika zer ez den esatea da.⁷ Eta hori bada zerbait, baina ez aski. Galderak hortxe jarraitzen du oraindik ere, neurri batean, gordin samar, erantzun zehatzago baten zain: zer da pragmatika? J. Mey-k kontatzen digun bezala, 1987an *International Pragmatics Conference* delako batean, Roland Posner eta John Marshall jaunek "I just don't know" erantzun omen zuten galdera horren aurrean. Eta hori, hiru liburukitako Bibliografia hortxe dagoelarik iadanik, eta hainbat nazioarteko ihardunaldi egin ondoren, eta Gazdar (1979), Leech (1983), Levinson (1983) eta beste hainbatek pragmatikari buruz liburu mardulak idatzi ondoren.

Mundu akademikoan esan ohi da, halere, disziplina akademiko batek testuliburu edo eskuliburu on bat, hau da, edukiz oinarritzkoa, zientifikoki serioa, intelektualki zorrotza, eta pedagogikoki egokia dena gauzatzen duenean, disziplina hori helditasun gradura heldu den seinalerik onena dela. Hori horrela bada, Levinson-ek 1983an *Pragmatics* argitara eman zuenetik, disziplina hau helduarora iritsi dela esan dezakegu, agian bere amatzat har dezakegun semantikak lortu duen gradura bai behintzat.⁸

Gure gaia pragmatika ez denez gero, hots, pragmatika kontutan hartu badugu gramatika funtzional-komunikatiboaren motibatzaile edo bultzatzaile den edo izan den neurrian bakarrik izan denez gero, ez zaigu interesatzen, edo ez dugu ezinbestekotzat jotzen behintzat, definizio zehatzagorik, oraingoz. Geroago, alde batera utziko ditugu erabileraren eremu amaigabe horiek eta testubideratzeari dagokionaz izango dugu kontutan, soil soilik. Pragmatikaren kontzeptu murrizta aukeratuko dut, beraz, egokitasunaren teoria deitzen dugunarekin bat etor dadin.

Baina, geroago ere puntu honi heldiko diogun arren, hemen bertan kontzeptu hau hobeki hesitzeari ekin aurretik, bere adierarik zabalenean Gramatika Funtzionalaren edozein bertsioaren abiapuntuan eta bultzatzaile dagoenez gero, beraren inguruko zertzelada nagusi batzu eman behar ditugu. Alegia, zehaztapen haundiagoetara heldu aurretik, pragmatikaz zer ulertu izan den eta, oraindik ere sarri zer ulertzen den aipatuko dugu, laburki.

Hizkuntzaren erabilera bezala, nahiz zeinuen eta hiztunen arteko erlazio gisa ulertuz, alderdi psikologikoak, soziologikoak, soziokulturalak, etnolinguistikoak eta agian, argotologia bera, hots, O-linguistiko guztiak hortxe sartuko lirakeke nolabait pragmatikaren barnean. Hala jokatzeko du, adibidez, Leech-ek (1983). Autore honek, hizkuntzaren ikusmolde funtzionalaren barnean, Austin-en eta Searle-ren hizketa-ekintzen teoriarekin eta Grice-ren testu-inplikaturaren teoriarekin batera, pragmatikaren mugak areago zabalduz, heziketa-erregelen, ironiaren, solaskideen arteko lotura "faktikoaren", (lotura bera izanik inporta dena, ez komunikazioa) eta hizkuntz jokabidearekiko gizarte printzipioen gorabeherak ere sartzen baititu.

(7) "Ez dakit" horrek, halere, (eta hau ere seguruenik pragmatikaren alorreko auzia izango dugu) guxienik hiru irakurketa izan ditzake: a) Agnostikoarena (edo aztergaiaren existentziari buruzkoa): hots, "Ez dakit pragmatika deitzen duten hori baden ere" esan nahiko lukeena; b) Definitzailearena: "Bada pragmatika eta horretan ari gara, baina oraindik ez naiz gauza bere mugak ongi ezartzeko"; c) Saboteatzailearena: "Ez dut onartzen pragmatikarik hizkuntzalaritzaren baitan, ez du zientziazat hartzerik merezi".

(8) Berrikien irakurri dudana definizioa hau da: pragmatika ekologia linguistikoa da ("pragmatics is linguistic ecology", Mey 1989: 831), hau da, solaskideen hizketa-teknikak eta estrategiak nola maneiatu irakatsiz, hiztunen hitz eta hizpidea optimizatuz (berbak berbabidea baitakar), giza-ingurugiroa hobetzeko zientzia.

Dudarik ez dago, biziki interes haundikoa dela hizkuntzan faktore extralinguistikoek duten eragin zuzena ere aztertzea. Hala egiten du, adibidez, Bronckart-ek (1987), Wittgenstein-en ildo jarraiki, hots, autore honen lehen obra izan zen *Tractatus*-etik hasi eta, aurrera eta atzera, jira eta bira, esanak zuzenduz, aurrekoa ukatuz, bidetxigor bihurrietan zehar, azkenik *Philosophische Untersuchungen*-en esanekin bukatuz urratzen duen bidesaila, saila eta zaila, jarraiki. Ez dago munduko fenomenoen eta hitzaren arteko erlazio zuzenaren mitoa erortzerik. Ez dago ez izaki edo gertakari hutsik, ez hitz hutsik. Dena lehenago ere izana eta gertatua da, dena lehenago ere esana eta berresana da. Gu hitzaren jabe baino areago da hitza, hitz zaharra, guk eta beste hainbatek esana, gure jabe. Etc, etc. Hori ere pragmatika litzateke, agian. Esparru joria ere bai. Baina ez orain, hemen, gurea.⁹

Pragmatika, alde batetik, oraindik ere filosofiaren eta hizkuntzalaritzaren muge-tan dabil. Pragmatika, besterik gabe, lehenik. Baina, gaurregun, baita pragmatika linguistikoa ere, oraintsuko filosofoen teorian oinarriturik, linguistika orokorraren esparruan garatu izan dena (ikus Austin 1962, Searle 1969, Grice 1975; eta horien eta beste zenbaiten historia bilduz Berredonner 1981, Leech 1983, Eluerd 1985).

Oroz gain, eta oinarriko kontzeptua *erabilerarena* den heinean, ondorengo galde-ren erantzun gisa uler daiteke, edo ulertu izan da. Adibidez: zer egiten dugu zerbait esaten dugunean? Zer esaten dugu zehazki, hitzegiten dugunean? Zergatik galde-tzen diogu mahaian albokoari ea garza eman diezagukeen, garbi egonik ekintza hori egin dezakeela? Zergatik eskatzen dugu ordua galdera bidez? Zergatik ematen ditu-gu ordenak adierazpenezko egituraz? Nola darabilgu baiezeko egitura ezezko agindua emateko, adibidez, jarabea paparretik behera ez botatzeko agintzeko edo kontuz ibiltzeko adierazteko? Zer gertatzen da hizkera ironikoan? Zergatik esaten dugu gauza bat kontrakoa adierazteko?

Gehiagorik ere bai: Nork nori hitzegiten dio? Nork hitzegiten du, eta norekin? Nor uste duzu naizela ni neri horrela hitzegiteko? Zer dela eta ez zaigu solaskideoi halako eta halako esapidea anbiguo gertatzen? Zergatik esaten dugu mundu guztiak dakien bezala bi dozenek baino ez dakitenean? Zein da solaskideen arteko komuni-kazio erlazioa? Norbaitekin hitzegitean zer da jakintzat ematen dudana eta zer ezjakintzat? Nola banatzen dut informazio ezaguna eta ezezaguna? Zer da zerbait agintzea? Zer da esan gabe esaten dena? Zer da esanaz esaten ez dena? Zer esaten denaz gain esan gabe ere esaten dena? Nola erabiltzen dugu gure hizkuntza?

Pragmatikaren definiziorik zaharrena hau litzateke: semiotikaren atala, zeinetan zeinuen eta hauek erabiltzen dituztenen arteko erlazioa ikusten baita (Morris 1946). Beraz, eta molde grafiko adierazteko, erdigunean zeinuak izango genituzke. Eta hiru ertzetan, semantika, sintaxia eta pragmatika. Semantika, zeinuen eta mundua-ren arteko erlazioa litzateke. Sintaxia, zeinuen beren arteko erlazioa. Eta pragmatika, zeinuen eta solaskideen arteko erlazioa. Oso definizio zabala, zabalegia, linguistika-ren gainetik ihes egin eta semiotikaren esparrura erortzen baita, alde batetik; eta bestetik, animaliaren eta makinaren esparruraino ere bai.

(9) "Le douloureux mais fertile chaos que caractérise l'état présent de notre discipline" dio Leo Apostel-ek, pragmatikaz ari delarik. Beraz, lanerako esparru harritsua eta arriskutsua bai, baina baita emankorra ere.

Pragmatikaren esparru/kontzeptu nagusitzat, ondorengo hauek jo ditzakegu jakintza-arlo horren historia laburrean: a) ekintza; b) testu(inguru): c) iharduera (erabilera).

Pragmatikak ondorengo lau lehentasunok jartzen ditu dudatan: a) hizkuntzaren zeregin deskribatzailearen eta errepresentatzailearen lehentasuna; b) erabileraren aurretik sistemaren eta estrukturaren lehentasuna; c) iharduerarako gaitasunaren gainetik gramatika gaitasunaren lehentasuna; d) hizketaren gainetik hizkuntzaren lehentasuna.

Hiru pragmatika maila berez daitezke edo berezi ohi dira autore batzuren arauera eta beheragoko eskema honen harira:

a) Lehen mailako pragmatika, *sinbolu indexikalen* azterketa izango litzatekeena. Horien artean, pertsona izenordainak. Egoera pragmatikoa kontutan izan beharra dago beti deiktikoetan.¹⁰

b) Bigarren mailako pragmatika: esana, esanaren adierak eta esanaren atzekaldeko esangabeak, alegia, aginduak diren galderak, mehatxuak diren adierazpenak, aitzakiak diren azalpenak. Hots, presuposizioak eta inplikaturak.

c) Hirugarren mailako pragmatika: hizkuntz ekintzen teoria.

Nik, pragmatika, gorago aipatu dudan zentzu hertsian erabiliko dut egokitasuna definitzerakoan. Hots, esapidearen pragmatika, ez testuaren pragmatika edo testu-gramatikari dagokiona; hau da, a) esapideko edo esapidearen solaskideak eta hauen komunikazio kidetasun mailak; b) esapidearen ekintzak; c) esapidearen testu-egokitasuna, hitzodenaren, (batipat topikalizazioaren eta fokalizazioaren, baina baita ere *cleft* moldeko esapideen, pasibo-antipasiboen), anaforaren, elipsiaren, lokailuen, inplikaturaren, presuposizioaren, bidez lortzen dena. Eta baita baliabide prosodikoz ere, hala nola azentu-etenen bidez.¹¹

Pragmatikaren esparrua mugatzeko, semantikarekin alderatzea beharrezkoa da, besteak beste. Eta bien arteko ezberdintasuna honela adieraz daiteke, agian: Semantika, perpaus-esapideak esaten (adierazten) duena izango litzateke, hots, esapideak erreferitzen eta predikatzen duena (semantika erreferentziala). Pragmatika, berriz, esapideak, erreferitzeaz eta predikatzeaz gain esan nahi duena eta esapide horren bidez solaskideek esan nahi edota komunikatu nahi dutena, eta esapideak egiten duena (ekintza), goraxeago aipatu ditugun sintaxiazko eta prosodiazko estrategia horien bidez. Geroago ikusiko denez, egi-balioak edo egi-baldintzek ez lukete parte hartuko semantikaren definizioan.

4. Paradigma funtzionalak vs paradigma formalak

Hemen paradigma hitza erabiltzen dudanean, gutxi gorabehera Kuhn-en (1962) adieraz erabiltzen dut; ez, beraz, *teoria*-ren sinonimo gisara, baizik eta, molde zabalgotez, hots, gai baten inguruan iadanik bilduak diren eritzi sendoen multzoa eta berau aztertzeke metodologia bezala ulertuz.

(10) Hori dela eta, *demonstratio ad oculos* ere deituak izan dira (Buhler 1934). Peircek erabili zituen lehen aldiz "indexa" eta "zeinu indexikalak" hitzak.

(11) Gutxi gorabehera, Levinson-en ondorengo definizio erakusle ("ostensive or extensional") haren esparrua izango luke gure pragmatika honek: "Pragmatics is the study of deixis (at least in part), implicature, presupposition, speech acts, and aspects of discourse structure".

Aipaturiko teorizazio saioak ikusi aurretik, *ikuspuntuetara* bilduko gara eta bi ikuspuntu horien kontrapuntua egingo dugu. Aski erraza da gramatika formalen eta funtzionalen arteko tartea markatzea (tarte hori amildegia ere bai baita) eta bakoitzaren bide propialak mugarritzea. Ez hain erraza hizkuntzalaritza funtzionalaren barneko bideak eta bideskak zehatz-mehatz zedarritzea. Baina hori ere egoki samar burutu daitekeen gauza da gaurregungo analisi mailan. Hori, halere, geroxeagorako utziko dugu. Goazen orain paradigma formalaren eta funtzionalaren arteko jarrera eta jokaera ezberdinak ikustera, S. Dik-en eskutik:

a) *Nola definitu hizkuntza?* Paradigma formalarentzat hizkuntza perpausa multzo bat da. Paradigma funtzionalarentzat, ordea, hizkuntza gizarte harremanetarako tresna da.

b) *Zein da hizkuntzaren leben funtzioa?* Paradigma formalarentzat, pentsamenduak libreki kanporatzea.¹² Paradigma funtzionalarentzat, komunikazioa.

c) *Zein da hizkuntzaren alderdi psikologikoa?* Paradigma formalarentzat, gaitasuna, hots, perpausak sortzeko, interpretatzeko eta epaitzeko edo ontzat nahiz txartzat jotzeko gaitasuna. Paradigma funtzionalarentzat, komunikazio gaitasuna, hots, gizarre harremanetan mintzabidea erabiltzeko trebetasuna.

d) *Sistema ala erabilera?* Paradigma formalarentzat, gaitasuna, bai logikoki eta bai metodologikoki, iharduera baino lehenago da. Paradigma funtzionalarentzat, sistema ihardueraren esparruan da bakarrik aztergai.

e) *Testugunearekin dukeen zerikusia?* Paradigma formalarentzat, perpausak edozein testugunez gainetik, hots, edozein testu, testuinguru edo egoeraz gainetik arakatu behar dira. Paradigma funtzionalarentzat, kokagune bat eman behar zaie perpausari eta horretan aztertu.

f) *Nola lortzen da hizkuntza?* Paradigma formalarentzat, haurrak jaiotzez dakar gramatika erregela multzoa, hori adierazten baitu hain datu eskaxia haundiaren aurrean ("property of the stimulus") haurrek erakusten duen gaitasunak. Paradigma funtzionalarentzat, haurra hizkuntz sistemaren eta horren ihardueraren jabe egiten baldin bada, gero eta kokagune ugariagotan aurkezten zaizkion datu linguistikoei esker da.

g) *Hizkuntz unibertsalak?* Paradigma formalarentzat, giza organismoak berez dituen propietateak. Paradigma funtzionalarentzat, komunikazio helburuekin, hiztunen izaera biologiko eta psikologikoekin eta (kon)testuarekin duten loturatik sortuko liratekeenak batipat.

h) *Sintaxiaren, semantikaren eta pragmatikaren arteko erlazioak?* Paradigma formalarentzat, sintaxia semantikarekiko autonomoa da, eta hauek, pragmatikarekiko autonomoak. Paradigma funtzionalarentzat, alderdi sintaktiko eta semantikoak alderdi pragmatikoaren kolkoan dira arakagai. Lehentasuna pragmatikak luke.

Bistan da S. Dik-en karakterizazio hau eskematikoezia dela eta, agian, sinplista-

(12) Chomsky-k (1980: 239) espreski esaten du hizkuntzaren zeregin beharrezkoa ez dela komunikazioa, ez eta inportantziakoa zeregina ere. Alderantzizkoa da berarentzat: "human language is a system for free expression of thought, essentially independent of stimulus control, need-satisfaction or instrumental purpose". Horixe bera errepikatzen du beste toki batean ere: "el lenguaje sirve, esencialmente, para expresar el pensamiento" (Cf. Ronat 1978).

gia ere bai. Ez gaitu, beraz, osoro asebetetzen. Seguruenik gauzak ez dira hain erabatekoak, ez alde batera eta ez bestera. Baina paradigma bakoitzaren filosofia edo joera aditzera emateko balio digula uste dut. Dena dela, ez dut uste paradigma funtzionalaren esparruan ezartzen dituen ezaugarri guztiak bete betean onartu beharra dagoenik gramatikaren ikuspuntu funtzionalaren komenentziaren defentsa egin ahal izateko. Adibidez, nahiz eta Chomsky-rekin batera onartu lengoaiaren zeregin nagusia pentsamendua adieraztea dela, aski da komunikazio zeregina funtsezkoztat hartzea Gramatika Funtzionalaren bidea ontzat jo ahal izateko. Zer esanik ez komunikazioa esaten dugunean, auto-komunikazioa ere horren baitan sartzen badugu; orduan pentsamenduaren adierazpena ere komunikazio kontzeptu horretan barnean kokatua joango bait litzateke. Baina komunikazioa hainbestearino zabaltzea ez dela serioegia abixatzen digu Chomsky-k, eta agian arrazoirik ez zaio faltako.

Orainarteko honetan, Gramatika Formala gehiago aipatu dugu, Sortzaile Transformatzailea baino. Hau da, dudarik gabe, paradigma formalen munduan teorizazio maila gorena eta trinkoena lortu duena. Gramatika Funtzionalaren munduan ez dago beste hainbeste esaterik; alegia, garbi dagoela dirudi Gramatika Funtzionalak ez duela oraindik hizkuntzalaritza funtzionalaren munduan tamaina horretako egoera teorikorik lortu. Oraingoan kontrapuntu gisa gramatika Sortzaile Transformatzailea hartuz, ondorengo kontrajarrerak ikus ditzakegu bien artean:

a) GST-ak *perpauusak* ditu objektutzat (gazt. "oraciones", ing. "sentences", fr. "phrases").¹³ *Aipamen* balioa eta *erabilera* balioa bereziko genituzke hemen. Aipatu, perpauusak hartu ohi ditugu aiputan, klasean adibideak sortzerakoan eta horrela. Erabili, berriz, esapideak erabiltzen ditugu hitzegiten dugunean, perpausa izan ala ez izan, testu-egokitasuna izanik helburu. Perpauusak sistema *erakusten* du; esapideak, testua *jazten* du.¹⁴

b) Bai Chomsky-ren razionalismo kartesianoa¹⁵ eta bai enpirismoa gauza batean

(13) Lyons-ek (1977) "text-sentence" eta "system-sentence" bereziten ditu. Gramatika Funtzionalak *esakuneak* edo *esaldiak* ("énoncé", "utterance", "enunciado") ditu objektutzat hartzen. Baita G. Rebuschi-k ere, bere *Structure de l'énoncé en basque* tesilaneke sarreran. Hernanz-Brucart-ek, (1987) diote: "Usaremos el término *enunciado* para indicar cualquier secuencia fónica comprendida entre dos pausas máximas. El enunciado es la unidad básica del habla". Guk, *perpausa* erabiliko dugu, gaztelerazko "oración" adierazteko. Eta gaztelerazko "enunciado"ren pareko, berriz, *esapidea* erabiltzea pentsatu dugu, badakigun arren sarri perpau sarearen baliakide bezala ere erabilia izan dela. Beraz, perpauusak, sistemakoak direla esan ohi da, hots, gramatikako erregelaren arauera sortuak. Esapideak, berriz, testuan gauzatuak doazenak. Gehienetan esapide horiek perpauusak izango dira. Beste askotan perpau zatiak besterik ez, testuari koherentzia edo lotura emateari gehiago begiratu diote perpau osatuak emateari baino. Horretaz gain, beste berezketak bat ere komeni zaigu egitea, erdarazko "enunciación" eta "enunciado" direlakoan artean dagoena, alegia. Hau da, ekintzaren eta ekintza horren produktuaren artekoa. Euskaraz, hitzunenaren ekintza hori adierazteko *esakuntza* erabiliko dugu. Esakuntza, beraz, eta honen emaitza, *esapidea*.

(14) Konparaziotara pasatuz, alde batetik eskaparateko soinekoa izango genuke, ongi burutua, polita. Bestetik, soineko hori soin batean edo bestean jantzia, agian azpitik, gainetik edo albotik zenbait ukitu eginaz, soinari egokitua. Eskaparatea, sistema izango genuke; soina, berriz, testua. Testuan ere, sistemako egiturari ukitu ugari egiten zaio, batean moztuz (elipsia), bestean ordezkatuz (anafora), beste hartan loruz (lokailuak), beste batean piezak tokiz aldatuz (hitzordena), etc.

(15) Linguista amerikarrak 1966an *Cartesian Linguistics* izenarekin, gero oso aipatua izango zen liburua idatzi zuen. Titulu hori irakurrita gero, edonork pentsa dezake Descartesek linguistika bat garatu zuela eta horretaz ari dela hor Chomsky jauna. Baina Descartes ongi irakurri duenak badaki, horrelakorik ez dagoela, alegia, duda metodikoaren autoreak oso gaingiroki eta bidenabar begiratu zituela hizkuntzaren inguruko kontuak. Izan ere, bere *Discours de la méthode* famatueta bi orri besterik ez dizkio eskaintzen gai horri. Eta gero, aipamen bakarren bat bere eskutitzetan.

ildo beretik dabilta, hau da, hizkuntza, egibialio-baldintzak beteaz, proposizio-edukia adierazteko tresna bezala hartzeko aurreritzi intelektualez jokatzeko dute, hots, *proposiziozko esanahiaz* arduratzen dira soilik (hau da, bai proposiziozko atalen esanahi lexikalaz eta bai lexiko-atal gramatikalizatuak hartzen duten esanahiaz), beste esanahi edo balio guztiak, guk *tematikoak* edo *testualak* deitzen ditugunak zokoratuz, non esapidea testura begira geratzen baita (“text-oriented”), edota, bestela esanik, esapi-deak testubidea hartzen du. Guzti hori baztertuta gelditzen da semantika proposizional hutsean, egiaztagarri/gezurtagarri direnetara bilduz. Esaterako, ondoren emango dugun adibide sail osoak proposizio-eduki berbera duke:¹⁶

- (1) (a) Guk zure lana irakurri dugu
- (b) *Guk* irakurri dugu zure lana
- (c) Guk *irakurri dugu* zure lana
- (d) Guk *zure lana* irakurri dugu
- (e) Zure lana / *irakurri dugu*
- (f) Zure lana, behintzat, *irakurri dugu*
- (g) Horregatik, zure lana, *irakurri dugu*

Asko luza genezake zerrenda. Guzti horietan, erreferente eta predikazio berbera

---

Guzak egiaz hala ez baldin badira ere, 1660 urtea hasi eta 1836 arteko tartea, hots, mende terdi inguruko epea, hau da, Port-Royal-ekoen *Grammaire générale et raisonnée*-ren lehen ediziotik hasi eta Humboldt-ganaino, gramatika kartesianoaren garai bezala izan da ezagutua hizkuntzalaritzaren munduan. Gaurregun, linguista, epistemologilari eta ideien historiariek hainbat alderdi kritikagarri ikusi dute Chomsky-ren planteiamenduan. Horien eritziz, ez dago razionalismoa *Discours de la méthode* obrarekin hainbeste lotzerik. Bestalde, Pascalen ekarriak ez dira kontutan hartzen eta Port-Royal-ek ez du kartesianismoarekin zerikusi haundirik.

Eta, horretaz gain, ohartu dira, baita ere, Chomsky-k proposaturiko linguistika kartesianoa oinarriak gabeko eraikuntza fantasiosoa dela. Areago, Descartes-ena omen den linguistika hori mito bat besterik ez dela. Egiaz, Chomskyren linguistika, autore honek Descartes-en filosofia razionalistaren gainean eraiki duena da, hots, linguistika chomskyarra, inola ere ez linguistika kartesianoa.

Chomsky-k bi erreferentzi konkretu ditu Descartes-en obran: bata, hizkuntzaren alderdi sortzaileari dagokiona, eta bestea, hizkuntzaren bi alderdien dualismoari dagokiona. Lehenaren ustezko oinarria *Discours*-eko bosgarren partean aurkitzen da, non animaliak eta gizakiak horretan berezten baitira, alegia, gizakiak, ergelena ere, hizkuntza sortzeko ahalmena duela, animaliak ez bezala. Hortik ateratzen du Chomsky-k gizakiak hizkuntzarako organo espezifiko duela eta hizkuntzaren alderdi nagusia sortzailea dela. Descartes-en filosofian gizona da Jainkoaren izakietan gorenengo maila duena, hain zuzen Jainko *sortzailearen* antz-irudikoena dena. Sortzaile izatearen zentzu hori da Descartes-ek buruan duena, eta ez hizkuntzaren izaera sortzailea.

Bigarrenaren oinarriak oraindik arinagoak dirudite. Descartes-ek hitzen “arima” eta hitzen “gorputza” berezten ditu. Ideia dualista bakar horixe aski izan da, adierazlearen eta adieraziaren, zein sakoneko egituraren eta azalekoaren arteko banaketaren oinarritzat hartzeko. Erreferentzi bi horiek alde batera utziz gero, beste guztia oso ideia orokorretan eta zehaztu gabeetan finkatzen da: Descartes-en *ideien garapen koberentea, izpirituaren teoria berezia, iraultza kartesianoa* eta horrelakoak. Askoren eritziz, Galileo-rekin eta Newton-ekin zientziak bere autonomia lortzen zuen garaian bertan, Descartes-ek zientziaren eta metafisikaren arteko nahasmenduarekin jarraitzen du. Zientzi-izpiritu berriaren kontrako jarrera mantenduz, Descartes-ek zientzi metafisiko-deduktiboa lantzen du. Haren fisika metafisikatik sortzen da, berak espreski aitortzen duen bezala. Leibniz-en ustez, Descartes-en fisika, fisiologia eta psikologia, autore honen “erreurs mémorables” (July 1987) direnen artean leudeke. Bestalde, bere *Je pense, donc je suis* sonatua ere ez litzateke hain orijinala izango, San Agustinen gan izango bailituzke erro zuzenak.

Badirudi Descartes eta Chomsky gehien lotzen dituen arrazoiketa matematikoa dela. Arrazoiketa horretan, batere eta bestearen ibilbidea erabat deduktiboa da eta fenomenoen inguruko adierazpenak hertsiki mekanizistak dira, gramatika sortzaile transformazionala neo-mekanismoaren bertsio berri bat dela esan daitekeelarik. Norbaitek esana duenez, Chomskyk hizkuntzaz egiten duen deskripzioaren eta hizkuntzaren funtzionamendu errearen artean dagoen diferentzia, hegaz ibilarazten den tresna baten eta txori hegalariaireneko arteko bezain sakona da.

- (16) Etzanez emanak, fokalizatuturiko atalak dira. Marra okerraren ezkerrekoa, berriz, topikalizatua doa.

dugu,¹⁷ autore gehienen ustetan, baina komunikazio-eduki ezberdinak agertzen dira, foku-topiko bidezko eta lokailu bidezko estrategiaren bidez lorturiko proposizioz kanpoko esanahi ezberdinak, non bai testuaren eta bai solaskideen erreferentzia ere agertzen baita. Horretaz gain, *guk* izenordain deiktikoaren subjektibotasuna ere hortxe dago. Guzti hori, proposizio ikuspuntu razionalistaz kanpo geratzen da. Bestalde, (1a-g) esapideek badute zerikusirik egibalioarekin, baina *guk* deiktikoa eta *lana*-ren *-a* anaforikoaren erreferentzia identifikatu ondoren bakarrik.

Halaber, proposizioaren ikuspuntu hutsak, komunikazio edukiarentzat funtsezko gertatzen diren alderdi prosodikoak ez ditu ezertarako kontutan hartzen. Hala, berdintzat joko ditu

- (2) (a) *Gu* joango gara
(b) *Gu / joango gara*

proposizio-esanahi berbera dutenez gero. Edota beste honen aurrean:

- (3) *Lurra busti egin da*

proposizioaren ikuspuntu hutsak egitura sintaktiko bakar bat eta proposizio eduki bakar bat ikusten dituen bitartean, komunikazio ikuspuntuak bi irakurketa egin ditzake, komunikazio inguramenaren arauera:

- (4) (a) *Lurra busti egin da*
(b) *Lurra (/ busti / egin da* (baina ase ez)

irakurketak, alegia.

c) Beste ikuspuntu bat ere kanpoan gelditzen zaigu paradigma horretan, alegia, *bizkuntz ekintzen* ikuspuntua. Ikuspuntua eta *teoria* (Austin 1962; Searle 1969). Adierazpenezkoak, alde batetik eta, beste guztiak bestetik, agian. Adierazpenezkoak, agian modaliterik gabeak edo modalitate neutrokoak. Besteak, erreguzkoak, aginduzkoak, etc., solaskideen presentzia adierazten dutenak, zenbaitetan batipat hitzuna markatuz, adibidez, harridurazkoetan, beste zenbaitetan batipat entzulea markatuz, adibidez, aginduzkoetan, hots, espresio-funtzioa eta funtzio deiegilea.

d) Bestalde, GST-ak *erregelak* formulatzen dituen bitartean, GF-ak *erregularitateak* formulatzen ditu. Erregelak, %100ean konplitu behar du. Erregularitateak, berriz, %90ean edo konplitez aski du (cf. Brown & Yule 1983: 22).

e) Chomsky-rentzat, esapideak *produktuak* dira. Produktuak eta objektuak. GF-arentzat, berriz, *prozesuak*, *bilakaerak*, *produkzioak*.

f) Chomskyren ikuspuntu formalarentzat, hizkuntzalariari dagokion gaia ez da hizkuntza, *gramatika* baizik.¹⁸ Eta esparruaren murrizketa hau egiteko arrazoiak on-

(17) Egibalioaren kontua, geroago ikusiko dugunez, batipat esapidean deiktikoren bat agertzen denean, semantikaren alorreko baino pragmatikaren gorabeheratzen lehenago joko genukeelarik. Halere, ez dago proposizio-eduki guztiak egibalioz jazerik. Hala *Sara etorri al da?* galderazko esakunean, proposizio balioz mintza gaitzeko, hau da, erreferenteaz eta predikazioaz, baina ezin dugu galdetu, argi dagoenez, ea egia den ala ez. Berdin, *bihar mendira joan beharke dugu* esaten dudanean, guri buruzko predikazio bat gauzatzen dut. Baina ez dago egibalioaz inolako erabakirik egiterik.

(18) "The study of generative grammar in the modern sense...was marked by a significant shift in focus in the study of language. To put it briefly, the focus of attention was shifted from language to grammar" (Chomsky 1981).

doko hau izango litzateke, alegia, hizkuntza arakatzerakoan natur zientzietarako erabili ohi den metodologia erabili nahi izatea, Chomsky-k berak espreski aitortzen duen bezala.¹⁹

5. Gramatika Funtzionalaren mugaketa

Orain, zerbait zailxeagoa den lanera pasatuz, hizkuntzalaritza funtzionalaren barnean bidexka ezberdinen nondik norakoak finkatu behar ditugu, zaku haundi bakar batean sartzea komeni ez diren atalak sar ez ditzagun. Gure esparru propiala, mugakide liratekeen beste bi esparruetarik berezi beharko dugu. Alde batetik, *testuaren gramatika funtzionala* izango genuke; eta bestetik, *sintaxi funtzionala*.

Testu-gramatika edo testu-linguistika egiteko, lehenik testuaz zer ulertzen den jakitea komeni da. Esan ohi da testua esapide bakar batetik hasi eta obra oso batera zabal daitekeela. Mugak ez dira, bada, oso zehatzak. Halere, agian pasarteak izango litzateke testu-unitate idealena, hots, ideia batekin hasi eta, berori garatuz, berorren-ta bukatuko litzatekeen unitatea edo lerro multzoa.

Hitz gutxitan nolabaiteko ideia funtsezko bat eman nahi izango bagenu, ondorengoa esango genuke, alegia, *testu-kohesioaren eta testu-koherentziaren deskripzioa* izango litzatekeela testu-gramatika. Kohesioa eta koherentzia aipatu ditugu. Lehena, kohesioa,²⁰ formaren alderdia izango litzateke. Eta bertan, kohesionatzaile zenbaitek parte hartuko luke, hala nola, elementu prosodikoak (intonazioa, geraldia, azentua), anaforak,²¹ kataforak, elipsiak, hitzordenak. Bestalde, *koherentzia*. Honi, alderdi nozionala edo ideiena legokioke.²²

Agian, esapideko morfosintaxiaren eta semantikaren paralelismo bat ikusi ahal

(19) "The shift of focus from language (an obscure and I believe unimportant notion) to grammar is essential if we are to proceed towards assimilating the study of language to the natural sciences" (Chomsky 1981: 7)

(20) Ikus Halliday & Hassan (1976). Oinarri oinarritzko lana, testu-gramatikaren nondik norakoez ongi jabetzeko. Testu-linguistikari sinesgarritasuna ematen dioten azterketa horietakoa da. Bertan, testu-kohesioan funtsezko diren erreferentziak, hala nola, anafora, katafora, katafora parataktikoa eta hipotaktikoa, elipsia, lokailua eta lexiko-kohesioa) aztertzen dira. Ikus halaber Moreno 1985-86.

(21) E. Alcaraz Varó-k (1983: 7-24) anaforaren barnean sartzen ditu konektiboak ere, "adjuntos, disjuntos y los conjuntos" direlako horiek, alegia (ibid.14). Eta azken horiek, batipat, "tradicionalmente llamados adverbios o locuciones conjuntivas".

(22) Halliday eta Hasan-entzat (1976: 4) ez da, halere, kohesioaren kontzeptu hau, alderdi formalarekin lotua dagoen zerbait. "The concept of cohesion is a semantic one: it refers to relations of meaning that exist within the text, and that define it as text" diote. Definizio honen arauera, kohesioa elementu kohesionatzaileen ondorioa izango litzateke, baliabide kohesionatzaileen bidez sortzen den esanahi-erlazioa. Kohesionatzailea haria izango litzateke, eta kohesioa, berriz, josten diren ideiak. Hari horrek / horiek eta josten den produktuak definituko dute testua. Widdowson-ek bere aldetik, Halliday & Hasan-en ildotik jarraiki, koherentziaren kontzeptua gehitzen digu (1979: 96-97). Azken hau hizkuntz ekintzei legokioke. Bien arteko diferentzia adierazteko hemen emango ditugun adibide hauen parekoak eskaintzen dizkigu:

- (1) A. Bihar joango zara Bilbora?   B. Ez, (ez naiz joango)
 (2) A. Bihar joango zara Bilbora?   B. Bihar egun osoko lana daukat eskolan.

Widdowson-ek (1)eko galde-erantzunean kohesioa ikusten du. Elipsia darabilgu, eta hori da kohesionatzaile funtsezkoenetariko bat. Kohesioa, eta koherentzia hizkuntz ekintza bien artean. (2)ko galde-erantzunean, berriz, kohesiorik dagoenik ez du ematen bi esapideen artean. Hala ere, testua koherentea da, izan ere B-k esapide horren bidez erantzuten duena da bihar Bilbora ez dela joango, eskolako egun osoko lanak ez baitio horretarako aukerarik ematen. Ildo honetan, testuaren eta diskurtsoaren arteko berezketa egiten du autore honek. Testua enuntziatzen dena izango litzateke. Diskurtsoa berriz, enuntziatzen dena eta hala egin gabe adierazten den hizkuntz ekintza. Horrela, (2) adibidean, nahiz eta testua kohesiorik gabea izan, diskurtsoa koherentea dateke. Guk ez dugu, gure lanean, testuaren eta diskurtsoaren arteko berezketa hau egiten.

izango genuke hemen, kohesioan eta koherentzian. Testu ongi osatua lortzeko onargarritasun gramatikalaz gain (kohesioa), onargarritasun semantikoa ere behar da lortu (koherentzia). Hiztun nahiz idazle batzuek kohesioa eta koherentzia nahita ere hautsi ezin dituzten bitartean, beste batzuek ez dute ahalegin handirik egin beharrik horretarako.²³

Guk ere hor goraxeago aipatu ditugun baliabide kohesionatzaile horietatik azterzen baldin baditugu egokitasunaren teoriarik, esapideak testubideratze zereginetan, norbaitek galde dazake ea zertan den aldea, egiaz, testu-gramatika delakoaren eta nik Gramatika Funtzionalaren barnean proposatzen dudana esapidearen Gramatika Funtzionalaren edo esapidearen gra-pragmatikaren artean. Erantzuna lehenago ere emana dut, alegia, testu-gramatikaren aztergaia *testua* dela eta, esapide gra-pragmatikarena, berriz, *esapidea*. Erantzun hau apur bat hedatuz esan genezake, testu-gramatikak kohesionatzaile horiek testuaren kohesioari buruzko deskribapena eta balorazioa egiteko baliabide gisan dituela aintzat hartzen. Esapidearen gra-pragmatikari interesatzen ziona da, berriz, esapidea halako eta halako testu-kohesionatzailez hornitua dagoela adieraztea, kohesionatzaile horien deskribapena eginaz.

Azken hamarkadetan interes handia sortu da testu-linguistika deitua egiteko. Arago, testu-gramatika ere bai,²⁴ beste askok, eta horien artean Lyons-ek (1980: 567) gramatikazko tratamendua emateko esapidea baino arago doakeen unitaterik onartzen ez duen bitartean. Ez da erraz, izan ere, gramatikaren objektutzat testua hartzea, gramatika oso zentzu zabalean hartzen ez bada behintzat, batipat semantikaren eta pragmatikaren alorrera lerratua litzatekeena, sintaxia kontuak baztertu-axeak utzirik. Jakina, horrelako arazorik ez dugu izango testua esapide bakar batez osatua datorkigunean. Besterik da testu-azterketa linguistikoa, edota, agian, testu-linguistika bera.²⁵ Baina, badirudi gramatikaren esparruan erabiltzen diren eta nahiz

(23) Ikusi, bertsoan baldin badira ere, ondorengo bi testuok, lehena Xenpelar bertsolari bikainarena eta bigarrena, hala-holako bertsolaria zen Juxto harena, beren artean egindako desafio sonatu hartakoak. Hemen adibidetzat ematen badituzte, Mitxelena (1972) komentario egokiz horniturik datozelako da. Horra Xenpelarrena: "Txantxangorri batenak / sei libra trikakiki/ arrautza bat labore / zazpi arto jaki;/ bayak iriña iyo / errotak iralki / kanibetak erre ta / labeak ebaki / Oyen madria zein dan / Xenpelarre daki".

Mitxelena dio: "Bertso hauek esan-nahiz aldresesak dira, baina egituraz ederki harilkatuak; bere eroan zuhurrak"

Juxtoren erantzuna: "Neguan otzak eta / udan txingurriyak/ orbela ta zipotza/ denak ziyatuak/ subia ta ziraba / dauzkat inguruan/ beldur-beldurrak nago / sartzeko mixtua".

Mitxelena: "Jakina, Juxtok eraman zuen desafioa. Xenpelarren jokabidea, pixkaren bat ohartzen bagara, artazoizko agertzen baita beti. Izan ere, *labea* erretzeko izan ohi da; *ganibeta*, berriz, ebakitzeko. Horrela mintzatu beharrean, diogun, bada, labeak *ebaki* egin duela ogia, *erre* beharrean, eta *ganibetak* erre duela, ez *labeak*. Ez dira bertso horiek zentzugabeak, Juxtorenak bezala: zentzuzko agertzen zaizkigu, ez zentzugabe, zentzuz kontrako direlako hain zuzen"

Ikus daitekeenez, bide horretatik, eduki koherentearen edo zentzuzkoaren esparrua urruti samarreraino eraman daiteke.

(24) Gure inguru hauetan 1960-1970etan hasi omen da testuaren linguistika erroak hartzen. Baina 1972ra arte ez da heldu hedakunde eta zehaztasun handirik hartzera. Urte honetan Van Dijk-ek *Some aspects of Text-grammar* idatzi zuenean hasi ziren bistan jartzten alor berriaren ahalbide eta garapenbideak. Aipagarria, besteak beste, autore beronen *Text and Context*. Lan izugarria egin dute sail honetan Petöffi eta García Berriok ere, elkarrekin buruturiko hainbat eta hainbat lanetan, 1979koetan batipat.

(25) E. Bernardez-ek (1987) testu-linguistikaren azpiatal gisa ikusteri dituzte, batez ere European, beste hauek: testuaren teoria edo zientzia, diskurtsoaren analisia, testu-gramatika, etc. (8). Dena dela, atal zein azpiatal izan, semantikaren arlokoago ikusten dituzte sintaktikaren esparruko baino: "Se trata siempre, en la actualidad, de modelos de base semántica, ya que un mero análisis sintáctico de la unidad textual no aporta realmente nada nuevo" (14).

perpausari nahiz esapideari ongi aplikatu dakizkiokeen kontzeptuak ez direla oso aplikagarriak testu-objektuarentzat. Kategoriatu eta funtzio gramatikalez ari naiz.

Hala, eta kategoriekin hasiko naiz, testuKO izenez eta izen sintagmez, adjetiboz eta adjetibo sintagmez, adberbio eta adberbio sintagmez, aditzaz eta aditz-sintagmez mintza gaitzake, segun eta zein testu-mota den, adjektiboaren edo beste kategoriren baten presentzia haundiagoa edo txikiagoa azpimarratuz, etc. Baita testuko esapideEN izen-adjetibo-adberbio-aditz sintagmez ere. Ba ote dago, aldiz, testuaREN izen, adjetibo, adberbio eta aditzaz, eta horiez osaturiko sintagmez mintzatzerik?

Funtzioetara pasatuz, badago, bestalde, testuKO subjektuez, objektuez, osagarriez, predikazioez hitzegiterik. Baita testuko esapideEN funtzio horiez mintzatzerik ere. Baina, ba ote testuaREN funtzio gramatikal horiez mintzatzerik? TestuaREN kategoriatu gramatikalez mintzatzea zaila iruditzen zaigun arren, hori defendatzerik badago, agian. Zailtasuna erabat areagotzen dela uste dut funtzio gramatikalen kasuan.

Besterik dela uste dut, kontzeptu pragmatikoetara jeisten garanean. Eta berriz ere esango dut kontzeptu pragmatiko horiek topikoarena eta fokuarena direla, batipat. Eta hor bai, hor esan beharra dago, esapidearen foku-topikoez gain, badirela diskurtsoaren edo testuaren foku-topikoak ere, hots, badago galdetzerik ea zein den testu baten mintzagai nagusia, eta ea zein den testu batek nabarmenen ematen duen komunikazio-gunea.²⁶

Horretaz aparte, aipaturiko kohesionatzaile prosodiko eta sintaktikoen kasuan ere, badugu bai testuKO eta bai testuaREN kohesionatzaileez edo artikulatzaileez hitzegiterik ere. Beraz, ez dut uste oso dudazkotzat jo dezakegunik testu-linguistikaz, nahiz testu-pragmatikaz hitzegin ahal izatea. Kontzeptu gramatikal propioak testuaren azterketan duten deserosotasuna ikusi ondoren, ordea, agian gehiegizko da testuaren gramatikaz mintzatzea. Ez dugu, halere, eztabaida horretan juzgu zorrotzik eta erabatekorik egiteko asmorik.²⁷

Dena dela horretaz, bistan dagoena da Gramatika Funtzionala ezin dela testu-gramatikarekin identifikatu. Paradigma funtzioaletik biak egin daitezkeela suposatzen dugu, bai testu-linguistika (testu-gramatika?) eta bai esapide gramatika.²⁸

(26) Hau oso sarri adierazia da batipat topikoari dagokionean: "En este y los capítulos anteriores se han usado las nociones de TOPICO DE CONVERSACION y TOPICO DE DISCURSO, para definir la conectividad de las frases y la coherencia del discurso" (Van Dijk 1980: 178)

(27) Testu-hizkuntzalariek edo gramatikalariek nahiko aurrera egin dute testu-tipologia gaietan, besteak beste E. Bernardez-ek (1987) bilduriko hainbat autoreren lanetan ikus daitezkeen. Esan daiteke, halaber, kontzeptu-infrastrukturaz ongitxo hornituak dabilzala jadanik.

(28) Testu-linguistikak zein gure esapidearen gra-pragmatikaren ikuspuntu, azterpide edo teoriak, irakaskuntzara jeitean komunikazio estrategian oinarrituriko metodoak nahi litzuzke bultzatu. Dena den, Ignasi Vilak (1989) ederki ohartarazten digu izenak aldarrikatzen duena ez dela beti izana. Bigarren hizkuntzen irakaskuntzari buruz ari delarik dio, ikuspuntu komunikatiboaren izenean aurkezten diren zenbait metodologia bata bestearen kontrakoak direla. Denak dira hizkuntzaren erabilera fokalizatutako irakaskuntzaren aldeko, egoera ezberdinetako erabilera ezberdinetan oinarriturikoak, alegia. Baina galdera nagusia hau litzateke: zer da *erabilera ikaslea*? Eta hortxe sortuko lirateke alde baterako eta besterako bideak. Adibide gisa, Skinner-en entzun-mintza metodoa aipatzen du, zeinetan erabilaren erregelak ikasteen bait datza gakoa. Baita Krashen-en hipotesiatik sor daitezkeenak ere. Horiek ere ikuspuntu komunikatibozkotzat hartuak. Baina Krashen-ek jarrera chomskyarra hartzen omen du, uste duelarik txoriei hegoak hazten zaizkien bezalatsu hazten zaizkiola lengoaiari ere bere hegoak, berez. Eta azkenik, Europako Kontseiluaren jarrera. Honek ere hizkuntzaren erabilera ikasi beharraz dihardu, baina hori hizkuntz-ekintzetara mugatuz. Azkenaldean guk hemen planteiatzen dugun ikusmolde teorikoa duten bideak jorratzea interes

Hori dela eta, eta eremua ongi xedatua gera dadin, gure ikuspuntu hau testu-linguistikatik edo testu-gramatikatik berezi beharra dago, gure aztergai den objektua testua ez baita, esana dugun bezala, testuko esapidea baizik. Nik, Gramatika Funtzionalaren esparruan, *esapidea* dut, horrela, aztergai. Baina, bestalde, testuan txertatzen den edo testua osatuz gauzatzen den esapidea, edo modu ez-akademikoz esateko, adarrak testuan sartzen dituen esapidea, eta, ingelesek esango luketen bezala esateko, "context-dependence" adierazten duten heinean gauzaturiko esapideak.²⁹ Halliday-ren (1970) moldez esanik, esapidearen egitura tematikoa, hau da, ea nola organizatzen den gramatikalki eta fonologikoki esapide bat, (kon)testualizaturiko mezu bat eman ahal izateko.³⁰

Beste ertzean, berriz, *perpausaren gramatika* izango genuke, formalistek proposatzen dutena hain zuzen. Baina hori ikuspuntu funtzionalaz kanpo geratzen den zerbait da, ikuspuntu honek bai testuaren eta bai esapidearen aldeko aukera egina baitu.

Hementxe azaldu behar dut T.H. Wilbur-en (1981) jarrera ere, etorkizunean euskal sintaxiaren ikerketa lana dela eta, bere iritziz nondik nora jo behar litzatekeen adierazten duenean. Euskaraz fokua eta fokalizazioak duten funtsa ikusirik, hiztunaren gaitasun gramatikala epaitzeko orduan galdegaiaren jokoak errespetatuz esapidea testuan nola egokitzen duen hiztun horrek, hori ere kontutan izan behar dela dio.³¹

Hona hemen berak, alor horretan orainarteko sintaxi-azterketen ezina konstatatu eta, batipat De Rijk sintaxilariaren perpaus-esparruko azterketa-lan handia aipatu eta goraiatu ondoren, euskaldun ikerlari eta sintaxilariei botatzen dien desafioa: "Therefore, one of the tasks facing the scientific investigation of Basque syntax is an adequate formulation of a *text-oriented grammar*" (1981: 183) (etzana neurea da). Hots, testura begira dagokeen gramatika, edota gramatika testubideratua! Hau da, *esapidearen* gramatika. Altube jabetu zela arazo horretaz, dio. Aitortzen du, dena den, lan honetarako gaurrengungo sintaxi-teorian ditugun baliabideak ez direla oso aproposak.

---

haundikotzat jotzen du Vilak: "Nos referimos a las corrientes que emplean términos como enunciación, discurso, niveles funcionales, etc" (1989: 91-93). Horrela sortuko litzateke garapen teorikoaren eta irakaskuntz-bidearen harteko elkarlana. A. King-ek ere (1988) komunikazio-gramatikaren beharra azpimarratzen du, oraindik eginkizun dela aitortuz.

(29) Pragako unibertsitateko irakasle diren Palkova eta Palek-ek (1978: 212-227) Pragako eskolako FSP delakoak textulinguistikaren duten eskuartzea aztertzen dute, hots, nahiz eta esapidearen ikuspuntua izan, ikuspuntu funtzional-komunikatiboa den neurrian nola parte hartzen duen testuan. Baina, aldi berean, diferentziak ere markatuz: "from the point of view of FSP theory, the sentence is the unit of the highest order, while in TG it is principally a fundamental component in a unit differently conceived" (ibid. 213).

(30) Honela dio Lyons-ek (1977: 442): "Nos ocuparemos ahora de lo que actualmente se denomina estructura temática de los enunciados, eso es el modo como se organiza gramatical y fonológicamente un enunciado en tanto que señal que codifica un determinado mensaje dependiente del contexto".

(31) Hona hemen Wilbur-en pasartearen zatirik haundiena: "Focus assignment is in turn determined by text-grammatical factors. For purposes of short illustration, I chose only one of the many genres of text. I assert that the generation and judgment of well-formedness in text-formation are part of the grammatical competence of the native speaker. Recognition of mere sentence grammaticality and the perception of semantic coherence do not make an appropriate sentence. Misplacement of focus will betray the foreigner (and I am one) even though the sentence is otherwise grammatically correct" (1981: 183).

Halere, norbaitek galdetuko baligu ea zergatik egin dugun bi ertzen artean, alegia, gramatika formalen eta testu-gramatiken artean *esapidearen* aldeko aukera hau, ondorengo bi arrazoi hauek emango genituzke. Alde batetik, esapide testubideratuaren edo testumenperatuaren alderdi morfosintaktikoa ere, (hots, kategorien eta horien forma eta funtzio-erlazioen deskripzioa) hau da, testu linguistikan kolokan gelditzen dena aintzat hartuko duen gra-pragmatika egin nahi dugulako. Eta bestetik, esapidearen diskurtso-alderdiak eta, batipat, foku-topikoak eta fokalizazio-topikalizazioak arakatzea interesatzen zaigulako. Eta foku-topiko hauek direla eta, a) komunikazio estrategian funtsezko zerikusia (diskurtsokoek dutena baino areagokoa) dutelakoan eta, b) euskaraz esapideko galdegaiaren erregelak duen joko erabakiorratik.

Baina esapidearen beste alderdi bat ere bada oraindik azpimarratu ez duguna, solaskideen (hiztun-entzuleen edo idazle-irakurleen) alderdia, hain zuzen. Hau da, a) esapidea hor dago; b) esapide hori (kon)testu jakin batean kokatua doa; c) (kon)testu jakin horretako esapide hori hiztun baten emaitza da; d) hiztun horren emaitza hori, hiztun horrek egiten duen komunikazio-estrategiaren arauerakoa eta solaskideen arteko komunikazio egoeraren arauerakoa izango da, komunikazio egoera hori, solaskideek amankomunean duten, edo eta ez duten, munduaren eta solaskigaiaren ezagutzak definitzen dutelarik. a) eta b)k emaitzaren aurpegia adierazten duten bitartean, c) eta d)k emalearen aurpegia markatzen dute.

Horrela, gure aztergai den esapideak, alde batetik bere testu-egitura azalduko luke, eta bestetik, solaskideen komunikazio egitura eta estrategia.³² Hitz batez esateko, esapidea aztertzerakoan, gramatikalari funtzionalak esapidearen produkzio-baldintzak eta esapidearen testuratzte bideak ditu kontutan hartzen. Eman dezagun ondorengo adibide hau:

(5) A. Nōri eman diozu esnea? B. Katuari.

A solaskideak badaki B solaskideak esnea norbaiti eman diola, eta norbait hori nor den jakin nahi du. B-k ulertzen du A-ren galdera, badaki erantzuna zein den eta *katuari* erantzuten dio. Ikusten dugunez, A eta B-ren arteko komunikazio-erlazio jakin bat dago hor, biek dakizkiten gauzak, alde batetik, eta batek soilik dakiena, bestetik. Komunikazio estrategia jakin bat erabiltzen dute, halako galdera eta halako erantzuna sortuz, eta biek aurrez dakitenaren edo presuposatzen dutenaren gainean. Emaitza, berriz, bi esapidedun testua da, fokalizazioaren eta elipsiaren baliabide pragmatiko-sintaktikoak erabiliz.

Hor dugu, beraz mugakide bat, testulinguistikarena edo testugramatikarena. Baina bestaldeko mugarria ere zutik ezarri beharra dago, *Gramatika Funtzionalaren* eta *Sintaxi Funtzionalaren* tarteari dagokiona, alegia.

Hasieratik beretik Gramatika Funtzionalaren (GF) eta Sintaxi Funtzionalaren (SF) arteko ezberdintasuna markatzea komeniko da. Bietan, hizkuntzaren komunikazio zeregina da azpimarratua gelditzen dena, helburua, azken finean, hiztunaren

(32) Levy-k (1979) Halliday eta Hasan-en (1976) obraren kritika egiten du, autore hauek "text-based" delako azterketa egiten dutelakoan. Berak proposatzen duena da, horrela izateaz gain, "mind-based" ere izan behar duela araketa horrek, hots, hizketa egoeraren egitura ere kontutan izan behar dela.

komunikazio gaitasuna (Hymes 1972) lortzea delarik. Baina lehenak geroago azalduko ditugun hiru ikuspuntuak bere baitan hartzen dituen bitartean, sintaxi funtzionala horren azpiatala izango litzateke.

Sintaxi funtzionala, zer da? Oinarri teorikoetara joaz erantzungo dugu, esapide bateko hitzen, atalen (osagaien) arteko erlazioak lotzeko modua dela, komunikatu nahi den esperientziaren atalen arteko erlazioen berri eman ahal izateko Beraz, komunikazio erlazioak gauzatzeko helburuarekin esapideko atalak nola kateatzen edo lotzen diren aztertu nahi du sintaxi funtzionalak. A. Martinet-en hitzez esateko, sintaxia, "diskurtsuko monemen funtzioen estudioa da" (1973). Esan ohi da esapideko atalen arteko erlazio horiek batabestearekiko edo elkarrekiko loturazko erlazioak direla. Hala, atal horiek, a) subjektu, objektu, predikatu, osagarri dira, eta b) *zerbaiten* subjektu, objektu, etc.

Erlazio horien gunean eta ardatz lanetan, *predikatua* ipini ohi dute funtzionalistek. "Noyau relationnel" deitzen dio Feuillard-ek (1985: 188). Esapideko atalen esanahi linearretik esapidearen esanahi globalera pasatzeko, predikatuari dagokion ardatz izate hori derrigorrezkoa dela dirudi.

Uste dut esan daitekeela, Martinet eta honen eskola funtzionalen eritziz, komunikazioa dela sintaxi funtzionalaren helburu. Baina, sintaxi-funtzioak ez genituzke, agian, komunikazio-funtzio gisa katalogatuko, funtzio gramatikal gisa baizik. Halakotzat joko ditut geroago sakonago aurkeztuko dugun Hagege-en eta Feuillet-en teoriako ikuspuntu morfosintaktikoko funtzioak ere.

Kuno-k ere (1980: 117) linguistika funtzionala eta sintaxi funtzionala berezten ditu. Lehena, *hizkuntzaren* estruktura-erlazioak aztertzerakoan atalen komunikazio zeregina enfatizatzeak definituko luke. Bigarrena, lehenaren azpisaila litzateke, non sintaxi-estrukturak aztertzean komunikazio zeregina kontutan hartzen baita. Beraz, hizkuntzaren egituraren komunikazio funtzioaren azpiatal gisa hartuko dut sintaxiaren egituraren komunikazio funtzioa.

Badirudi, beraz, Martinet-tarrentzat eta Hagege-tar den Feuillet-entzat (1987) (beherago *hiru ikuspuntuen organizazioa* deituriko atalean ikusiko dugunez), eta Kuno-rentzat sintaxi funtzionalak eduki ezberdina duela. Ikusiko dugunez, Feuillet-entzat, adibidez, funtzio horiek gramatikalak dira: subjektua, objektua, osagarria, predikatua. Kuno-rentzat, aldiz, komunikaziozkoak dira, argi eta garbi, bere esanetan.³³

Merezi du Kuno-ren ikusmolde hau adibide zenbaitez areago argitzea. Autore honen abiapuntuan sintaxi hutsaren kritika dago, ez baitu uste kontzeptu extrasintaktikoetara jo gabe zenbait arazo sintaktikoren berri egokirik eman daitekeenik.

Jakina, sintaxilari hutsak erantzungo dizu bere burua ez duela hain ataka gaitzean ikusten eta sintaxiaren zelaitik irten beharrik ez dagoela gaurregun, Kunok aipatzen dituen fenomeno horien berri eman ahal izateko. Eta uste dut halaxe dela, baldin eta foku-topikoen eta fokalizazio-topikalizazioen kontzeptuak gorabehera sintaktiko huts bailiran erabiltzen badira. Hau da, egitura sintaktikoan foku-topikoen

(33) "FUNCTIONAL SYNTAX is a subarea of functional linguistics in which syntactic structures are analyzed with emphasis on their communicative function" (1980: 117).

izendapenak (“assignment”) eragiten dituen kokagune aldaketak eta horren ondorioz gauzatzen diren posizioak baldin badira foku-topikoen definitzaile, orduan arrazoi lukete.

Halere, Gramatika Funtzionalaren ardura formalistarena bukatzen den puntu horretantxe hasten da, hain justu. Hau da, zergatik hain zuzen atal hori foku izendatu edo bihurtu, eta ez beste hura, zerk ematen dio topikoari topikotasuna eta zerk fokuari fokutasuna? galdera egiten badugu, orduan informazio-komunikazio kontuetara jo beharko dugu; esan nahi baita, sintaxi sailetik pragmatikarako urratsa eman beharko dugula, topiko-fokuak Gramatika Funtzionalaren bidetik definituz. Horrela, definizio sintaktikoa edo segida-posizioarekikoa, definizio funtzionaletik edo komunikaziozkotik deribatua izango litzateke. Eta kontzeptu extrasintaktiko horiek topikoarena eta fokua izango lirateke, alegia, Gramatika Funtzionalan kontzeptu pragmatikoak deitzen ditugunak. Eman dezagun ondorengo adibide hau:

(6) Uste dut irakasle hori euskalduna dela

esapidetik, beste hau atera dezaket, alegia:

(7) Irakasle hau uste dut euskalduna dela

Aldiz,

(8) Uste dut irakasle hori dela euskalduna (ez beste hura)

esapidetik, ez du ematen, komunikazio berbera mantenduz, ondorengoa atera daitekeenik:

(9) ? Irakasle hori uste dut euskalduna dela (ez beste hura)

Zein da (8) eta (9)ren arteko ezberdintasuna, lehena gramatikalki onargarri egiten duena eta bigarrena ez, agian? (8)ko *irakasle hori* ez bezala, (9)koa galdegaia da. Bistan denez, faktore pragmatiko batek parte hartzen du erabakian.

Adibideekin jarraituz, beste hau ere gisa berekoa izango litzateke:

(10) Hego haizea dator

Esapide horren onargartitasun gramatikala mintzagai / galdegaien arauerakoa izango da. Esan nahi baita, subjektua galdegaia ala mintzagaia izan, gramatikari muzin egingo dio esapide horrek ala onargarri gertatuko da. Horrela,

(11) Hego haizea dator
zer dator? galderari erantzunaz.

(12) * Hego haizea/ dator
ba dator hego haizea? galderari erantzunaz.

Hau da, euskaraz aditz jokatuak erremaburuan edo galdegaiburuan joatea debekatua duela dioen erregelak hausten du (12) esapideak. Eta, jakina, erremaren kontzeptu hori extrasintaktikoa da. Hirugarren kasu bat ikusiko dugu: eman dezagun lagun batek atea ireki eta honela galdetzen duela:

(13) Leire dago?

Kasu honetan testuak ez du esku hartzen, baina bai egoerak. Baina egoera horre-

tan eskuak zikindu nahi ez dituen sintaxilari hutsak ezingo du hor euskal gramatikaren kontrako erasorik ikusi. Horretarako egoerara jo beharko du, eta egoera horrek esango dio galdegileak jakin nahi duena zera dela, ea Leire han dagoen hala ez, eta ez Leire dagoen ala besteren bat dagoen, galdera horrek adieraziko lukeen bezala. Baina orduan, sintaktikoak ez diren faktorez baliatu beharko du, hau da, tema-erremen faktoreez. Izan ere, Leire han dagoen ala ez jakin nahi badu galdegileak, orduan *Leire* topikoa da eta *dago*, berriz, atal errematikoa, berriz ere aditz soil jokatua atal errematikoaeren buruan ezin joanaren erregela agertzen zaigularik.

Eta laugarren adibide bat:

- (14) (a) Keparen etxean bazkaldu du berak
 (b) Keparen etxean, berak bazkaldu du

(14a)ren kasuan, atal anaforikoaren, hots, *berak*-ren erreferentzikidea ezingo da esapideko Kepa izan, testu(inguru)ko beste norbait baizik. (14b) ren kasuan, berriz, daitekeena da esapideko Kepa izatea anaforaren erreferentzia, besteren bat ere izan daitekeen arren. Zer dela eta alde hori? Berriz ere, kontzeptu extrasintaktikoetara joaz erraz adierazten den puntua dugu hemen. (14a)ko *Keparen etxean* adberbio-multzoa, galdegaia den bitartean, (14b)koa mintzagaia da, edota, Kuno-ren terminologia erabiliz, adberbio tematikoa.³⁴

6. Ikuspuntu Funtzionalak Teoria bidean

Ikuspuntu funtzionala teoria mailara eramateko egin diren saioak ugariak dira azken hamarkada hauetan batipat, teorizazio ahalegin zenbait hasi-masietan gelditu badira ere, beste zenbait nahiko garapen sendora heldu delarik. Pragako Eskolakoan FSP delakotik hasi eta, S. Dik holandarraren azterketak, Kuno-ren erdibideak eta Van Valin & Foley bikotearen RRG delakoa aipatu eta laburbildu ondoren, *hiru ikuspuntuen organizazioa* deituarekin amaituko dugu gainbegirada hau.

Funtzionalismoaren inguruko autore zenbaiten errebasu hau egin aurretik, halere, teorizazio honetan batzuk eta besteak zenbateraino engaiatu diren aurreratuko dugu, gaingiroki. Denak datoz bat esaterakoan sintaxia ez dagoela diskurtsotik erabat kanpo analisatzerik. Beste hitzez esanik, erregularitate sintaktikoak formulatzerakoan diskurtsoaren propietateak kontutan izan behar direla. Hortik aurrera hasten dira gradu ezberdinak.³⁵ Nichols-ek (1984) adierazten duen bezala, Gramatika Funtzionalerako bidean, hiru gradutako hurbilketaz edo sarreraz mintza daiteke: a) baieztapen funtzionalak; b) analisi funtzionalak; c) teoria funtzionala. Lehen kasuan kokatuko genuke, adibidez, Kuno, gramatikagintza formala egiten duelarik, baina, beherago esango dugun bezala, sintaxian zenbait punturen berri eman ahal izateko faktore ez-sintaktikoetara eta funtzionaletara jo beharra aitortzen eta jorratzen duela-

(34) Kuno-k uste du gure adibide horretako toki adberbio horretan, adberbionasun ezberdinaz mintza gaitzkeela. Hala, (14a)koa bezalakoak, errematikoko direlarik eta aditz sintagmaren barnean doazelarik, adberbionasun baxukoak izango lirarteke, "lower adverbs". (14b)koaren gisakoak, berriz, "thematic adverbs" diren horiek "higher adverbs" (ibid. 130).

(35) Aztergai honetaz eta hemen diogunaren osagarri cf. Comrie 1986.

rik, edota hizkuntz atalen eta egituren komunikazio funtzioa azpimarratu beharra ikusten duelarik. Bestalde, funtzionalisten artean oraintsu arte egin izan diren, eta oraindik ere egiten diren estudio gehienak *analisi* funtzionalak dira. Dena dela, batipat Halliday-ren azken boladako lanak ikusi ondoren, *teoriaz* ere mintza gaitzkeela uste dugu.³⁶

7. FSP edo Esapidearen Perspektiba Funtzionala

Teorizazio ahalegin horietan, ikuspegi funtzionalaren iturburuetarantz abiaturik, Praga aldera joko genuke, alegia, Pragako Eskola hartara, non Mathesius 1928, Danes 1974, Sgall 1973, Dahl 1969, 1974, Firbas 1966, eta abarrekin topo egiten baitugu. Aipagarria Eskola horretakoan FSP ("Functional Sentence Perspective") bezala ezaguna den teoria, komunikazio-teoria.³⁷ Geroago Halliday 1967, 1974 eta Kuno 1972, 1980 ere bide horixe urratuz ibili dira hizkuntzalaritza funtzionalaren esparruan. Halere, geroago ikusiko dugun bezala, Halliday-k beste iturri batzuetatik ere edaten du. Eta Kuno-ri dagokionez, honek aski bide propioa urratzen du, funtzionalisten familian nahikoa bazterrean gelditzen dela esan dezakegaririk.

Pragako Eskola honetan *funtzionala* adjektiboa hasiera beretik agertzen zaigu, horren ondoan *estrukturala* adjektiboa ere agertzen den arren. Estrukturalismo funtzionalaz ere mintza daiteke.³⁸ Dena dela, laster hasi zen elementu funtzionala estrukturalaren gainetik indarra hartzen eta, 1929ko Eslavisten lehen kongresu hartan, "Conception de la langue comme *systeme fonctional*" irakur daiteke. Alderdi estrukturala alboratu gabe, baina funtzionala azpimarratuz, nolana ere.

Bada, halere, halako indefinizio bat *funtzioa* terminoaren inguruan Eskola horretan. Erabili erruz erabiltzen dituzten arren, ez dute ikusten, ageri denez, ez *funtzioa* substantiboaz eta ez *funtzionala* adjektiboaz zehazki zer ulertu behar den expreski argitu beharrik. Eskolako autore ezberdinek ez dituzte beti termino horiek esanahieremu berberaz erabiltzen. Dena dela, beti hizkuntzaren *zereginarekin* edo *xedearekin* lotua doa. Beraz, teleologia bat edo teleonomia bat legoke beti azpian. Hau era

(36) Honetaz gain, Nichols-ek (1984) beste sailkapen bat ere egiten du jarrera funtzionalisten alde jokatzeko dutenen artean, alegia, a) jarrera kontserbatzailea; b) moderatua; eta c) erabatekoa. Lehenaren adibide Kuno izango litzateke, planteiamendu formalista hursen gabeziak eta ezinak adierazi bai baina, egituraren analisibide berri bat proposatu gabe. Jarrera moderatuak, azterketa formalen gabeziak azpimarratzeaz gain, analisi funtzionalista proposatzen du. Ez da hor egitura baztertzen, halere. Molde honetakoak liriateke autore funtzionalista gehientsuenek lantzen dituzten bideak, guk lan honetan gainbegiratzen ditugun gehienak barne. Funtzionalista hutsak edota erabateko funtzionalistak, berriz, egitura kontu guztiak ukatu egiten ditu, edota hizkuntzaren jorraketa autonomoa ez du onartzen. Egitura, funtzioaren kodifikazio huts izatetik ez litzateke igaroko. Givon (1979, 1982, 1983, 1984) izango genuke nabarmenetarikoa sail honetan. Dena den, badirudi autore honen *antiformalismoa* sendoa dela bere funtzionalismoa baino. Benetan apologista, eztabaidatsua eta baita manifestu kutsuko eitea duen produkzioa da berea.

(37) Eskola honen hasi-masiak 1920 inguru horretan kokatu behar ditugu, Vilem Mathesius-en inizatibaz. Hemen ez gara ari Eskola honetako teoria fonologikoaz, Trubetzkoy-k gidatu zuenaz, nork, fonologiaren funtzioak arakatzu, ondorengo hiru hauek berezten bait ditu: funtzio berezlea ("distinctive"), funtzio mugatzailea ("delimitative") eta funtzio burutzaila ("culminative"). Ik. Margie Berns 1990: 3.

(38) Pragako Eskolaren Linguistikaren Funtzionalismoaz F. Danes-ek 1987 han publikaturiko "On Prague School Functionalism in Linguistics" artikulua ikakur daiteke. Oso lan dotorea, Eskola barnetik ezagutzen duen batek egina. Danes-ek, aipatu artikuluan, Pragako Eskolan *funtzio* hitzak hartzen dituen esanahi ezberdinak aztertzen ditu. Oso azterketa zehatza eta argigarria.

askotara agertzen da. Hizkuntza lanabesa da, bitartekoa, helbururen bat lortzeko. Antzeko kontzeptuak maiz irakur daitezke. Zeregin edo xede hori *komunikazioarena* izango litzateke, oroz gain.³⁹ Hau da, Pragako Eskolako linguistek hizkuntz egitura ezberdinen funtzio ezberdinez dihardute.⁴⁰ Esaterako, ingelesezko eraiketa pasiboak aztertu zituzten, beste hizkuntzetan gertatzen denaz konparatuz eta pasiboak batipat egilea espreski ez identifikatzeko helburua bilatzen duela azpimarratuz. Esaterako, Mathesius-ek, bere lehen lanetariko batean, ingelesez, eslavieraz ez bezala, subjektuak dukeen galdegai funtzioaz dihardu.

Hizkuntz teoriak eta eskolak ez dira, noski, hutsetik sortzen eta, Pragakoari ere atzekaldeko esparru filosofiko bat bilatu behar diogu. Helburu nagusia hizkuntzaren eta hizketaren egituraren bidez lorturiko komunikazioa eta hizkuntzaren dinamismoa baldin bada, atzekalde horretan gizarteaz eta gizarteko egitura eta komunikazio gorabeheraz arduratu diren teorizazio filosofiko eta soziologikoak ikusiko ditugu, hala nola, Durkheim, Parsons, Merton, Pareto eta abarren postulatu metodologikoak. Halaber Malinowski-ren antropologia kulturala. Jakina da, Sapir amerikar linguista eta antropologoaren lana ere ezaguna zuela Mathesius-ek.

Eta baita, atzekalde filosofiko-soziologiko-antropologikoaz gain, atzekalde linguistiko bat ere. Jakina da Gramatika Funtzionala lehenagotik zetorrela bidean, 20. mendearen hasieratik bai behintzat. Agian, Jespersen gramatikaren filosofilariaren (1924) esanetatik abiatu zen, hizkuntza “living organism” bezala definitu zuenetik, animalietan eta landareetan bezalaxe bere jaiotza, hazkunde eta heriotzarekin. Baina ezaguna da hizkuntzak ez duela zakur edo lore batek duen berezko bizitzarik. Giza ekintza bat da, helburuzko ekintza, “and we should never lose sight of the speaking individuals and of their purpose in acting in this particular way” (1922: 7).

Laburki, ondorengo honetara bil daiteke Pragako Eskolamaisuen teoria hau. Egitura sintaktiko jakin batek hiru sail izango litzuzke: a) gramatikaren saila; b) semantikaren saila; c) hitz-segidaren organizazio saila. FSP (“Functional Sentence Perspective”)⁴¹ delakoak, hirugarren sail hau hartzen du perpausaren azterketaren hardatzat. Esan nahi baita, hizkatearen organizazio moldeak emango digu aditzera nola diharduten eduki semantikoak eta egitura sintektikoek komunikazio estrategian. Bestela esanik, FSP delakoaren izenburupean, ondorengo arakatu nahi dute Pragako eskoliar horiek: komunikazioaren bilakaeran bidera irtetzen diren edo hizkatean agertzen diren aurrez emaniko informazioa edo informazio ezaguna izanik alde bate-

(39) Dames-ek, aipatu artikuluan, Pragako Eskolan funtzio hitzak hartzen dituen esanahi ezberdinak aztertzen ditu. Oso azterketa zehatza eta argigarria.

(40) Dударик gabe, bat egiten dute Karl Buhler austriar psikolinguistarekin (1934) hizkuntzaren eta esakunearen funtzioak aztertzean. Autore honek hiru funtzio nagusi berezten ditu, ezaguna denez, esapidearen hiru norabide markatuz, alegia, munduarekikoa, hiztunarekikoa eta entzulearekikoa: a) funtzio *erreferentziala*, hots, munduarekiko edo hizkuntzaz kanpoko errealitatearekiko lotura adierazten duena; b) funtzio *expresiboa*, hots, hiztunarekiko informazioa eskaintzen duena, hala nola generoa, klase soziala, etc. adieraziz; c) funtzio *deigarria* edo konatiboa, hots, entzulearen erantzuna bilatzen duena.

(41) Pragako Eskolakoen “sentence” hori beste hizkuntzetara itzultzean batera batasunik ez dago autoreen artean. Nik, euskaraz, “esapidea” erabiltzea aukeratu dut, eta ez “perpaua”, badakidan arren azken hau dagokiola zuzenean “sentence”-ri, “esapide”-aren baliakidea “utterance” delarik. Hala ere, Pragako Eskolakoek, “sentence” hori “utterance”-ren balioa emanaz erabili zutelakoan, *esapidea* erabiliz itzultzea egokiago iruditu zait.

tik, eta horren kontra, informazio berria eta berriena, bestetik, ea nola islatzen diren zahar-berri horiek eduki semantikoetan eta egiturakera sintaktikoetan.

Teoria horren baitan, aipagarria da Firbas-en CD ("Communicative Dynamism") izenekoak, non aditzera eman nahi baitu esapidearen barnean atal batzuren informazioa beste batzuren baina informazio dinamismo edo pisu haundiagoa edo txikiagoa dela, *tema* (informazio ezaguna) daraman atala izango litzatekeelarik dinamismo txikienekoak, eta *errema* (informazio berriaren jabea) haundienekoak, hitzordena horren arabera organizatuko litzatekeelarik, normalean lehenik dinamismo txikienekoak eta geroago haundienekoak jalgiz. Baina ez beti.

Ikus daitekeenez, CD hau FSP haren barnean kokatzen da, haren garapen bat delarik. Hitz gutxitan laburbildu nahiko bagenu FSP-ren edukia edo nondinorakoa, ondorengo ezaugarriak zerrendatuko genituzke:

a) Esapide batean, aldez aurretik ezaguna den informazioa daramaten atalak eta entzuleak aurrekotik inferitu ezingo duen informazio berriaren jabe izango diren atalak berezterik badagoela dioen ideia.

b) esapidean, testuarekiko menpekotasuna adierazten duten atalak berez daitezkeen ideia.

c) esapidean, komunikazio azpimarragarriagoa daramaten atalak eta hain azpimarragarria ez dutenak berez daitezkeen ideia.

d) esapidean, mintzatzen garen gaiak, eta gai horri buruz esaten denak, bakoitzak bere kokalekua izateko joera duen ideia.

e) esapidean, atal bat besteen gaintetik enfatizatzeko erabili ohi diren baliabide sintaktiko eta prosodikoak ideia.

Munduko bigarren gerra ostean gauzatu diren linguistika antropologikoaren eta komunikazioaren azterketa etnografikoen eraginez, besteak beste, Pragako Eskolatiarren planteiamendu funtzionalistak, parametro pragmatikoak eta, halaber, baliatzen zituzten osagai estrukturalak (transformazioak, hierarkiak, etc.) zehaztu eta garatu egin dira azken hamarkada hauetan, dudarik gabe, ondoren gainbegiratuko diegun autoreen lanetan ikusi ahaliko dugun bezala.

8.- DIK, KUNO, VAN VALIN & FOLEY-ren hurbilketak

S. Dik holandarra (1978, 1980) dugu, besteak beste, sistematizazio ahalegin inportantea egin duten horietako bat. Autore honek dioenez, Gramatika Funtzionalaren teoriaren xedea ondorengo izango litzateke, alegia, hizkuntza partikularren Gramatika Funtzionalak osatu ahal izateko baliabideak eta printzipioak eskaintzea, ondorengo hiru *egokitasun* hauen arauera: egokitasun *pragmatikoa*, egokitasun *psikologikoa* eta egokitasun *tipologikoa*.

Egokitasun pragmatikoarekin, testuarekiko edo egoerakiko lotura adierazi nahi da, hau da, egokitasun (kon)testuala. Hain zuzen ere egokitasun hauxe da Gramatika Funtzionalaren oinarria, autoreak oro horretaz ados direlarik. Ez digu, beraz, S. Dik-ek horrekin bestek esaten ez duten ezer berezirik adierazten. Bego, beraz, horretan.

Egokitasun psikologikoa dela eta, ez da asko luzatzen autore hau. Baina pare bat zertzelada aski intesgarri eskaintzen digu, ondorengo hauek:

1) Sistema linguistikoa deskribatzea. Honen barnean, alde batetik adierazpen linguistikoen eraiketaren oinarrian dauden erregelen sistema deskribatzea; eta bestetik, adierazpen linguistiko horiek nola jaso, interpretatu, prozesatu, kodifikatu, aktibatu eta produzitu determinatzen duten egitura, printzipio eta estrategia psikologikoak deskribatzea. Bigarrena ez litzateke gramatikaren zeregina izango, psikolinguistikarena edo hizkuntzaren psikologiarena baizik.

2) Baina, gutxienik, gramatikak bat joan beharko du hizkuntzaren garapenari buruz psikologia arloan sendo finkaturik daudekeen hipotesiekin. Hala, gramatika batek bi esapide, demagun E1 eta E2 aurkezten baldin baditu, E2 esapidea E1 baino konplexuagoa dela esanaz, eta aldi berean, ongi frogaturiko experimentazio psikologikoei alderantzizkoa baldin badiote, alegia, E1 esapidea E2 baino konplexuagoa dela psikologikoki (eta bestalde, konfliktu horretan faktore espezifikoaren baten interferentziarik ikusten ez bada), orduan, gramatika horren ondorioak berrikusi eta berformulatu beharko dira, psikologiaren lorpen sendoenetara egokituz. Jakina, kontutan izanik, paradigma psikologikoak ere aldagarriak direla. Azken finean, dio S. Dik-ek (1978: 8), ahalmen psikologiko jakin batzuk dituzten gizakiek darabiltzaten lanabesak dira hizkuntzak.

Adibideetara jeitsiz, eman dezagun gramatikariak ondorengo esapide soil segidako hauek, alegia,

(15) Zuk liburua eman didazu, (liburua) irakurri dut,

ondorengo beste erlatibozko hau baino, hots,

(16) Zuk eman didazun liburua irakurri dut

baino konplexitate txikiagokotzat formulatzen dituela. Hori egiteko orduan, psikolinguistikak horretaz zer dioen kontutan izan beharko du linguistak, formulazioari horretan eusteko nahiz formulazioa hausteko.

Edota, eman dezagun, psikolinguistikaren azken lorpen generalizatuaren esanetan, *hartu*, hots, forma lexiko-semantikoa lehenago agertzen dela haurraren, *nik hartu* nahiz *hartuko dut* forma gramatikalizatu-jokatuak baino. Orduan, gramatikalizazioa (erregela gramatikal inatoen aplikazioa) haurraren lehenengo hizkuntz-emanaldietan ezartzen duen gramatika teoria birplanteiatu beharra egongo da.

Egokitasun tipologikoari dagokionez, hizkuntza ezberdinen berdintasunak eta ezberdintasunak edo ezaugarri tipologikoak kontutan izango dituzten gramatika partikularrak gauzatu beharra nahi da aditzera eman, hots, hizkuntzek banan banan bere-bere dituzten eta besteekin amankomunean dituzten ezaugarrien berri emango duten gramatikak. Hori dela eta, tipologilarien lanak aintzat hartu beharra azpimarratzen da, Greenberg-en (1966) bideurratze lan izugarritik hasi eta, ondorengoak ere kontutan harturik.

Sintaxiaren huts-beteak kontutan harturik, Kunok sintaxilari hutsa (batipat GGT delakoa) eta sintaxilari funtzionala bata bestearen osagarri ikusten ditu, erlazio sintaktikoak aztertzerakoan, faktore sintaktiko hutsez gain (GGT), faktore testualak (GF) ere kontutan izatea beharrezkotzat jotzen baitu. Anaforen kasuan, esaterako. Horrela eginez gero, ez legoke hizkuntzaren *sistema* alde batetik eta sistema horren *erabilera* bestetik batabestearekin zerikusirik ez balute bezala aztertze arriskurik.

Sistemaren erabilera edo jokia eta sistemaren *erabilera* edo *jokoa*, muturjoka ez lirateke ibiliko, nahiz eta sistemazaleak jokia parentesi artera eraman eta jokozaleak sistema-ekin beste hainbeste egin. Hots, bien arteko aukera egitea bat da, eta bietarik bat ukatzea, beste bat.

Kunok, ordea, erdibidea hartuz, sintaxilari hutsak eta funtzionalak elkarlanean ikusi nahi dituen bitartean, Gramatika Funtzionalaren defendatzaile eta lantzaile gehienek arazoa erabileraren aldera gehiago makurtu nahi dute (S. Dik 1978, 1980; Givon 1979), sistema *erabileraren argitan* aztertzearen aldeko agertzen direlarik. Hauek, paradigma funtzionala, pragmatikaren egokitasunaren eremuan eraikiriko teoria sintaktiko eta semantiko gisa atzematen dute.

Van Valin & Foley-ren RRG ("Role and reference grammar") delakoa aipatzea eta neurriren batean laburbiltzea ere merezi duela uste dut, hurbilketa funtzionalaren bertsio interesgarria bait dugu autore hauena, funtzio *komunikatiboarena*, alegia.⁴² Autore hauen eritziz, Gramatika Funtzionalaren oinarrian bi zutabe daude: alde batetik, funtzio komunikatiboaren ikuspuntua, eta bestetik, erlazio sintaktiko edo gramatikal eta semantikoen, eta horien eta pragmatikoen arteko harremanen berri ematea. Bi oinarri horiek ondorengo EGFren puntu hauetara bil daitezke:

1) Anlisiaren oinarrian, hizkuntzaren erabilera, *hizkera* dago; hots, iharduera, Chomsky-ren abiapuntu innatoaren beste ertzean. Inglesaren azterketek GST garatu duten bezela, Filipinetako, Australiako eta Ameriketako indioen azterketek RRG delakoa garatzera eraman dituzte nola autore hauek hala beste asko.

2) Sintaxiaren, semantikaren eta pragmatikaren arteko *autonomia sailak eta erlazioak* markatzen dituzte. Puntu batzu sintaxi formalaren alorrean erabaki beharreko ikusten dira. Adibidez, zergatik euskaraz adjektibo soila izenaren eskubitara, edo ingelesez ezkerretara? Zergatik, halaber, Greenberg-ek (1963) ikusarazi nahi lizkigukkeen hitzordena konbinaketa armoniosoak. Badirudi printzipio tipologiko formaleko gorabeherak direla horiek. Baina lehentasuna komunikazioaren ikuspuntuak izango du.

3) Chomskyarren gramatikatasunaz edo onargarritasun gramatikalaz eta onargarritasun semantikoaz gain, onargarritasun pragmatikoa edo gure *egokitasun testuala* ere berezten dituzte bi autoreok.⁴³ Adibide hauek emango ligukete horren berri:

(17) a) Umeak lo egiten du

b) "Ideia berde eta koloregabeek lo egiten dute eriosuar"⁴⁴

(18) A. Umeak zer egiten du? B. Umeak egiten du lo⁴⁵

(42) Cf. Van Valin & Foley 1980. Artikulu horretako ideiak helduago eta inguru zabalagoan babestuak agertzen dira autore bi hauen *Functional Syntax and Universal Grammar*(1984) liburuan.

(43) Gramatikasuna baino harantzago joan behar hau, Mitxelena jaunak ongi adierazten du harako hartan: "Euskaldunik gehienak, hoberenak ez badira ere, M. Jourdain-en antzera mintzatzen garenez gero, izkribuz eta geure iritziak, zuzenak nahiz okerrak, elkarrizketarik gabe agertzen ditugularik, euskal prosa arruntaren izatea, egoera eta huts-beteak agertu nahi genituzke, 'gramatikatasunean' landaturik baina 'gramatikatasun' soilean oinak itsasten ez zaizkigularik". Cf "Euskararen batasun bideak", in *Euskal idazlan guztiak: VII. Hizkuntzalaritza II*, Klasikoak, Euskal Editoreen Elkarte, 27, Erein, 1988, 152.

(44) Chomsky-ren esapide sonatu haren, alegia, "Colorless green ideas sleep furiously" haren Mitxelenaren itzulpena dugu, bere *Zenbait hitzaldi* liburuan, (85). Hor bertan irakur daitezke Xenpelarren eta Juxtoeren bertso aldrebes haiek ere.

(45) Besterik da *ulergarritasuna*, gramatikalki onargarria izan ez arren. Hala nola, **umea lo egiten du*. Horrelakoak entzuten ohituak gaude eta, halakorik dioenak zer esan nahi duen badakigu.

Alegia, (20a)n onargarritasun gramatikala dugu; (20b)a gramatikalki onargaria da, baina semantikoki ez; (21B)ko erantzuna, gramatikalki eta semantikoki onargaria, baina ez pragmatikoki.

4) “*Role*” egitura horrek, zera esan nahi du, hizketan egoera eta partehartzaile batzuk dauzkagularik, partehartzaile horiek egoera horretan jokatzeko dituzten papearak edo zereginak. Nola? Egoerak, gauzak, ekintzak, gertaerak *adieraziz*, *galdetuz*, etc., hots, mundu batekin harremanetan sartuz, batez ere kasu marken bidez. Errol hori, beraz, semantikoa da. Foley & Van Valin-ek (1984) bi makroerrolen berri ematen digute; alde batetik, *eragilearena* (“actor”),⁴⁶ eta bestetik, *eramalearena* (“undergoer”). Eta honekin batera, batari eta besteari dagozkien ahalbide semantiko ezberdinen berri ere ematen digute (1984: 30).

5) “*Reference*” egitura edo egitura “pragmatikoak”, berriz, ondorengo esan nahi du: proposizioan elementu ezberdinak organizatzeko modua, diskurtsoaren eraginaren arauera (347); hortik sortzen da gailur pragmatikoa (“*pragmatic peak*”) deitzen dutena, pragmatikoki nabarmenena den atala (348), edota “*speaker’s focus of interest*”, hots, hiztunaren interesgunea. (341); Foley & Van Valin-ek (1984) “*pivot*” deitzen diote horri. Tradizionalki subjektu gramatikala deitu izan dena bera izango litzateke “*pivot*” edo “*pragmatic peak*” hori (1980: 341).⁴⁷

(46) “Actor” euskaraz *eragilea* hitzaz itzuli nahi izan dut, izan ere, autore hauek berezi egiten dituzte “actor” eta “agent”. Azken hau euskaraz emateko, berriz, *egilea* aukeratu dut.

(47) Ikus hau komentatuz, Gunter Brettschneider-en (1981: 230-231) artikulua. “Pragmatic peak” hori grosso modo subjektu gramatikala izango litzateke. Euskara “role dominated” moldeko hizkuntza izango litzateke; inglesa, berriz “reference dominated”, G. Brettschneider-en esanetan (1981: 221-239). Autore honek, Van Valin & Foley-ren artikulua hau oinarritzat hartuz, ondorengo adibideak ematen dizkigu ingelesarentzat: a) *I have given the book to you*; b) *YOU have been given the book (by me)*; c) *THE BOOK has been given (to you by me)*(forma aktiboa ezmarkatua litzateke, pasiboak, berriz, markatuak, ingelesez (Ik. honetaz, Brown & Yule 1983: 127-128). Dytirbal-eraz, adibidez, alderantziz litzateke. Ik. halaber, *Pivot vs topic*, ibid. 124. Hiru esapide horiek, euskarazko beste hauen pareko dira, Brettschneider-en esanetan: a) *liburua NIK eman dizut*; b) *Liburua ZURI eman dizut*; c) *LIBURUA eman dizut*. Gailur pragmatiko hori, *interesgune haundiena* duena litzateke, beraz. Dena dela, interesgune hori nola sortzen den ikusteko, esapideak isolamenduan aztertu beharrean, testuinguru batean aztertzeraz behartuak egongo ginateke.

Baina, fokua? Interesgune haundien hori fokuekin identifikatu behar ote dugu? Ez ote daude ingelesezko horiek topikorik hurbilago? Bai, autore hauen esanen eta pivotari buruzko definizioen eta deskripzioen arabera. Baina, agian, topiko ere ez, “pivot” bai. Pivota perpaus barnean legoke “clause-internal”, topikoa kanpoan, atarian edo (Foley-Van Valin, ibid. 124 hh.). Halere, autore hauek “pivot” delako horri buruzko definizioa ikusi ondoren, ez da erraza topikotik berezte, ematen dituzten adibideetan berezketa garbi ageri bada ere. “Pivots are what the sentence is about” (1984: 134) diote. Kunok eta beste autore gehienek topikoari buruz ematen duten definizioa ere horixe da justu. Ez dizkigu, beraz, definizio horrek gauzak gehiegi argitzen. Agian, interpretazio zuzena hau litzateke: a) *Nik liburua eman dizut*; b) *Zuri liburua eman dizut (nik)*; c) *Liburua eman dizut (nik zuri)*. Hots, ez foku eta ez topiko. Dena dela, ikusten denez, ingelesak adibide horietan subjektu bihurtu du nolabaiteko interesgune hori, hau da, predikazioa bereganatu du, hiru subjektuek aditzarekiko bakoitzaren komunztadura espezifikoz jantzi. Euskaraz ez da horrelakorik gertatzen, aditza ez da aldatzen, topikoaren edo fokua kokagunea bai, eta baita erlazio semantikoen kokagunea ere, alegia, emalearena, pairatzialearena eta hartzailearena (hiztunaren interesgunea edo diskurtsoarekiko lotura adieraz lehen posizioko kokagune berri horretan?), baina kokagune berri horien gramatikalizazio berririk gabe edo komunztadura erlazio berririk gabe.

Seguruena ez dago hain garbi euskara “role dominated” edo errole semantikoaren arauerakoa denik. Foley eta Van Valin-ek ongi abisatzen digute (1984: 123) oposaketa binarioa ez dela beti hala gauzatu beharrekoa eta badirela hizkuntzak tipo bietatik dutenak, hau da, neurriren batean erreferentzia gramatikalaran arauerakoak direnak eta, bestetik, errol semantikoaren arauerakoak ere bai. Hala omen, adibidez, tagalog hizkuntza. Euskara ere halakoxe dugu, agian. Goiko adibide horietan subjektualizaziorik (gramatikalizaziorik) gauzatu ez bada ere, pasiboaren eta antipasiboaren kasuan, subjektualizazioz gauzaturiko erlazio semantikoak izango genituzke. “Pasiboaren” kasuan, jasalea (objektua) pivote (subjektu) bihurtuz, eta antipasiboaren kasuan, egilea. Baina, oraingo subjektibizazio bilakaera honetan *egile* hori egile izatetik, *izale* izatera pasatzen dela esango genuke, kasu ergatibotik absolutora igarotzean.

9. M. HALLIDAY

M. Halliday-k aparteko aurkezpena merezi duela uste dut. Izan ere, alde batetik Pragako Eskolako tradizioa eta beste Britainiakoaren tradizioa elkartzuz,⁴⁸ bera da, orainarterakoan, Gramatika Funtzionalaren azterketa sistematikoena gauzatu duena.

Halliday-ren hurbilketa "sistemiko funtzionala" bezala izan da ezagutua, berak hala deitu zuelarik. Eta horrela lortzen du autore honek Pragarak eta Britainiar tradizioak ongi lotzea. Britainiar Eskolan, berriz, Firth-en Hizkuntzaren Filosofia dago oinarrian, eragile nagusi. Hizkuntzaren filosofia gehiago, hizkuntz teoria baino.⁴⁹ Halliday, Firth-en ondorengo parametro hauetan oinarritzen da bere hizkuntz araketa jorratzerakoan: a) hizkuntzaren azterketa zientifikoa, osagai soziologikoa oso aintzat hartzea ezinbestekoa da; b) esanahia ez du hitzak bakarrik ematen, ez da emana den edo hitzetan gordea doan zerbait, beti aurkituz eta baieztatuz ekin beharra dago;⁵⁰ c) testuingurua eta egoeraren testuinguraren arteko diferentzia;⁵¹ d) lengoaiaren ikuspegi monolitikoa baztertu beharra, hots, lengoia ezberdinen errealtatea azpimarratu beharra.⁵² Beraz, Firth-en hizkuntzaren filosofia, esanahiaren analisia, egoerazko testuinguruaren interpretazioa, lengoairen batasun eza eta osagai soziologikoa⁵³ daudeke Britainiar tradizioaren golkoan, nondik Halliday-k borborka edaten duen, oinarri filosofiko horiek azterketa eta garapen linguistikogramatikoe-tara eramanez, linguistika sistemiko funtzionala gauzatu.

Linguistika sistemiko-funtzionala, beraz. Izenak adierazten digunez, linguistika honek hizkuntzaren sistemak eta funtzioak ditu aztergai. Halere, Hallidayk ez ditu bi alderdi hauek bakoitza bere aldetik aztertzen, biak batean baizik. Dударik ez dago, Pragako Eskolako FSPk⁵⁴ eragin zuzena duela autore honen hizkuntz sistemarekiko eta funtzioekiko planteiamenduetan.

Brettschneider-ek ez du ongi interpretatu Foley-Van Valin-en "speaker's focus of interest" hura, euskaraz fokalizazio bidez exenplifikatzen dituelarik, hiztunaren interesgune hori "pivot" delakoak baitarama, eta autoreek ematen duten pivot horren definizioa topikoarenarekin bat baitator, gero bata eta bestea berezten dituzten arren, ikusi dugun bezala.

Bestalde, ez dago hain garbi euskaraz agintzen duena errol semantikoa denik, edo euskaraz "reference" horrek egituraz islada handia ez duenik, euskaraz ere faktore semantiko ezberdinak aurretestuaren hariari eutsiz nabarmendu nahi ditugunean, pasiboaren (egiledunak eta gabeak) eta antipasiboaren sintaktizaziotara edo subjektizazio berrietara jotzen baitugu.

(48) Badirudi gainerako eraginak bazterrekoagoak izan direla autore honengan, hala nola Copenhagen-go Eskolarena, eta partikulariki, Hjelmslev-en lana. Autore honen linguistikaren nondik norakoak jakiteko, bide egokia K. Davidse-ren (1987) artikulua irakurtzea.

(49) Autore honen eritiz, jendeak gizartean jokatzeko behar duen baliabidea da, oroz gain, hizkuntza. Beraz, gizarte bilakaeraren alderdi bat edo egitate sozial bat bezala aztertu behar den kontua.

(50) "Discovery" eta "statement" giltza-kontzeptuak dira Firth-en analisi linguistikoa.

(51) "Context of Situation" kontzeptua B. Malinowski-rengandik (1923, 1935) jaso du Halliday-k, Londoneko Unibertsitatean denboraldi batez elkarrekin lan egin zutelarik.

(52) Firth-ek "restricted language" ri buruz hitzeginen zuen, geroago "register" bezala ezaguna dena adierazteko.

(53) Jacob L. Mey (1991) datorkigu, orainsu, testu eta testuinguru horietan gizarte-kontrolaren eragina azpimarratzera. Gizarte-kontrola, edota "societal whole" (399), nahiz "discoursal space" (400). Van Dijk-en bidetakoak izango lirakeen testu-gramatika deituen analisi deskontestualizatuak eta abstraktoak baztertzeko, bide batez, autore honek.

(54) Halliday-k berak honela azpimarratzen du FSParen interesa: "because it is an integral part of the system of language, and therefore essential to the understanding of the processes of speaking, listening, reading and writing" (1970: 30).

Osagai batak eta besteak zer esan nahi duten ikusi beharko dugu hitz bitan. Halliday-k *sistema* pluralean darabil gehienetan. Agian zuzenago esanik, *sistemen sistemaz* dihardu.⁵⁵ Edota sistema sareez. Sistema, beraz, aukera edo ezaugarri zenbaiten multzoa dateke. Esate baterako, NUMEROaren sistema, non singularraren eta pluralaren aukerak baititugu euskaraz. Edota MODUAREN sistema, sarrerako aukerak baiezko eta ezezko polaritateak lirakelekarik, eta ondoren sare berbereko, indikatibo, eta indikatibo ez direnak. Eta indikatiboan, adierazpenezkoak eta galderazkoak. Sistema horietan, hiru sare nagusi izango genituzke funtsean, eta neurri batean bederen, Danes-i (1964) jarraitzen dio Halliday-k sistemen soslaia markatzean, hau da, hizkuntzaren maila edo sistema *semantikoa*, *gramatikala* eta *funtzional-komunikatiboa*, alegia, hizkuntzaren hiru mailak edo sistemak.

Esanak esan, ez da, halere, oso erraza autore honek *sistemiko* adjektibo horri ematen dion esanahia garbi zehaztea. Gauzatzen den esapideari ez dagokio sistemaren kontzeptu hori. Haruntzago dagoen zerbaiti baizik. Ez dugu sakoneko gramatikaz hitzegingo, honek sor dezakeen nahasketa kontutan harturik. Azaleko emanaldian baino sakonagoan dagoen zerbait da, bai. Baina ez du zerikusirik sakoneko egitura abstrakturen batekin. Sakontasun hori zertan datzan adierazteko, berriz, xede jakin bat lortzeko hiztunak esapide bat gauzatzean egiten dituen aukeretan datzala esango genuke. Hementxe kokatuko genuke, hain zuzen, gramatika sortzailearen eta sistemikoaren arteko ezberdintasun erabatekoa.⁵⁶

Dena den honetaz, alderdi funtzionalak indar gehiago hartzen du autore honengan. Berak *metafuntzio* bezala definitzen dituen haiek, alde batetik Bühler-en teoriatik jasotzen dituen, eta bestetik, Pragako Eskolak ere garatu zituen haiek. Hiru metafuntzio hauek, ondorengook lirakeke; a) funtzio ideazionala, hots, hizkuntza ingurumunduaz jabetzeko erabiltzea; b) funtzio interpersoneala, hots, solaskideen arteko harremanak eta eraginak gauzatzeko darabilguna; c) funtzio testuala, hots, hizkuntza testuak osatuz darabilgu, eta ez perpaus zerrendak gauzatu.⁵⁷

Autore honek, bere orainarteko lanik osoenean eta sistematikoenean (1985), Gramatika Funtzionalaren ikuspegitik aztertzen du ingeles hizkuntza. Funtziorasun hi-

(55) Autoreak honela definitzen du sistema: "a set of options with a condition of entry; that is, it is a range of alternatives which may be behavioural, semantic, grammatical, etc., together with a specification of the environment in which selection much be made among these alternatives. It has the form 'If x, then either a or b or...'" (1975: 7). Gai honi buruz K. David-ren (1988) artikulua irakur daiteke.

(56) 1976an Halliday-k, aurrez idatziriko paperak bildu eta *System and function in language* izeneko liburua publikatu zuen. Bi urte geroago, liburu honi buruzko aurkezpen-kritika irakur genezakeen *Lingua* 47 aldizkarian, non Halliday-ren sistema kontzeptuaren nondik norakoak arakutzen baitira, zor intelektual handia dion Firth-en teoriarekiko loturak aztertuz.

(57) Michael Silverstein (1979, 1987) antropologo eta psikolinguista ikuspegi funtzionalaren barnean sartu ohi dute autoreek, (ik. Nichols 1984) eta, Australiako hizkuntzak arakatzeko dituelarik, egituraren eta funtzioaren arteko harremanak eta elkarren arteko menpekotasunak aztertzen ditu. Hemen bere "The Three Faces of 'Function': Preliminaries to a Psychology of Language" (1987) artikulua aipatuko nuke. Funtzioaren esanahia definitzerakoan, honen hiru aurpegiak ondorengo hauek lirakeke: 1) funtzio *erreferentziala*, edota proposiziozko edukiarena, linguistika amerikarrean eta inguru psikologikoetan nagusi litzatekeena; 2) funtzio *pragmatikoa*¹, non zerbait lortzearen helburua eta eragin soziala baitira nagusi. Antropologia eta hizkuntzaren soziologia ibiliko lirakeke funtzio honen inguruan, eta baita hizketen eta hizketa ekintzen filosofiaren jorraztaileak ere; 3) funtzio *pragmatikoa*², hots, diskurtsoaren kohesioa eta hizkuntzaren erabileran atal linguistikoek testuinguru extralinguistikoekin duten lotura. Badirudi Silverstein-en sailkapen honek eta Halliday-renak, termino ezberdinez kontzeptu berberak mugatzen dituztela.

rukoitzez: a) testuak interpretatzerakoan; b) sistema interpretatzerakoan; c) egitura linguistikoen atalak interpretatzerakoan. Hallidayren ustez, esanahien sistema bezala interpretatu behar da hizkuntza, esanahi-sistema hori gauzatzeko forma batzuk erabiltzen direlarik. Egin behar den galdera ez da, beraz, ea formek zer esan nahi duten, baizik eta, ea esanahiak nola adierazten diren. Horrela, formak esanahi eta komunikazio xedeak lortzeko baliabideak dira, eta ez berezko helburu. Hori dela eta, autore honen aztergaiak sintaxiazkoak baldin badira ere, gai horietara hurbiltzeko darabilen perspektiba kontutan izanik, bere analisiari, hurbilketa "sinesikoa" deitzen dio, ez sintaktikoa.⁵⁸ Hitz batez, liburua gorabehera sintaktikoei buruz da ia erabat, baina hurbilketa sinesikoa da.

Uste dut, Hallidayren terminologia orpoz orpo jarraitu gabe ere, harek inglesari buruz egin duen hurbilketaren antzekorik euskararen inguruan egiteak balioko lukeela.

10. GRICE-ren Implikatura

Hurrengo atalean pragmatikaren eta egokitasunaren kontzeptuen inguruan hesiketa zehatzagoak egin aurretik, Grice-k implikatura deitu zuenari buruz, eta geroago zenbait autorek horren inguruan eginak dituzten kritika eta urratuak dituzten bi-deen inguruan, zerbait adieraztea komeniko da.

Oxfordtiar Grice (1975) dugu kontzeptu honen teorizatzailea. Autore honek bi motatako implikaturak berezten ditu: bata hizketa edo diskurtsoko implikatura deitzen duena, eta bestea, implikatura konbentzionala edo lexikala.⁵⁹

(58) Halliday-ren *Introduction to Functional Grammar* liburu hau, bere parte ezberdinetan aski desorekatua dela esan daiteke. Liburua, izan, eskoliarrentzat prestatuturiko oharrez osatua dela ematen du, hots, testu liburu gisa pentsatua. Beraz, Halliday-ren aurretiko ideiez ongi samar jantziak diren ikasleei nahiz irakurleei zuzendua. Aurreko lanetan adieraziriko ideia ugariaren bilduma eskolarra dela esan daiteke, aportazio berririk ere den arren. Bilduma eta sistematizazio gisa du, beraz, interesik bizieta. Esaterako, kohesioari buruzko kapitulua, Halliday & Hasan (1976)an osokiago garaturikoaren errepikapena izango litzateke. Sarreratik beretik, Halliday-k interes aparta eskaintzen dio hurbilketa funtzionala formaletik ongi berezteari. Diferentzia garbia, alde batetik norabidez batipat sintamatiakoak diren gramatiken, hots, batipat beren erroak logikan eta filosofian dituzten gramatika formalen, eta, besterik, batipat paradigmatiakoak diren, hots, beren erroak erretorikan eta etnografian dituzten gramatika funtzionalak.

Garbi dagoena da Halliday-k inglesari buruz egiten duen analisisa erabat pertsonala eta originala dela. Liburuaren edukiaren ikuspuntu kritikoa izan nahi duenak Huddleston 1985 irakur dezake.

(59) Implikatura konbentzionala edo lexikala. Hemen, hitzak, atal lexikalak, edota atal lexikalaren eduki semantikoak, sortuko luke implikaturazko esanahia, eta ez kontestuak. Hala, adibidez,

- (1) Maite haurdun gelditu da, baina Kepa pozik dago.

Bainahorrek implikatuko luke, a) Maite ez dagoela pozik, edo b) esaleak ez zuela uste Kepa pozik egon behar zuenik, edo c) esalea bera ez dagoela pozik. Ikus dezagun, baita ere, ondorengo bi hauen arteko ezberdintasuna:

- (2) a. Txikia da eta indartsua;   b. Txikia da baina indartsua.

Bi perpausok proposizio-eduki ezberdina izango lukete, autore batzuren eritziz berbera izango litzatekeen arren. Bigarrenak, lehenak ez duen implikazio edo erlazio semantiko-logikoa izango luke, alegia,

- 3) Txikiak ez dira, normalean, indartsuak izaten.

Eta juntagailuduna, berriz, neutroa izango litzateke alderdi horretatik. Halere, *baina* horrek sor dezakeen implikatura logikozko edukinaz sor daiteke zalantzarik, testuinguru jakin batzuren arabera. Hor eman dugun horetaz gain, agian, konkestu jakin batean, besterik ere inplika dezake. Hala, perpaus hori pertsona jakin batez baldin bada, hori esan duenak bere harridura adieraz dezake, ez norbait txikia izanik indartsua delako, baizik eta txiki hori, den bezalako hori, indartsu delako. Edota, baliteke hiztunak bere harridura ez agertzea, entzulearena baizik. Orduan beste hau geldituko litzateke implikatua:

Hizkerako inplikaturari dagokionez, esan nahi dena honako hau da, alegia, esapide batek erabiltzen dituen hitzek adieratzen dutena baino informazio gehiago ematen duela hitzunak, testuinguruaren arabera. Esapideak esaten duena edo esapidearen adiera gauza bat da, eta beste bat adiera horren bidez aditzera eman nahi dena edo hitzunak (eta ez esapideak) aditzera eman nahi duena. Beste hitz batzuez esanik, eduki inplikaturia, adierazlez esan gabe adierazten den mezua izango litzateke. Inplikaturik gelditzen den bigarren esanahi hori testuinguruak bideratzen du. Eman dezagun ondorengo elkarrizketa hau, demagun, Parisen:

- (19) A. Jatexea hau nolakoa da?
 B. Bertako sukaldaria Arzakekin ikasia da
 A. Orduan, goazen barrura

A-k B-ri jatetxea nolakoa den galdetzen dionean, A-k badaki B-k ongi ulertuko duela galdera, alegia, ea nolakoa den janaria, eta ez, esaterako, ea jatetxea berria den ala zaharra. B-k sukaldaria norekin ibilia den erantzuten dio, eta A-k badaki horrek esan nahi duela jatetxe horretako janaria ona izango dela, proposizio edukiak horrelakorik ez badio ere. Zeharkako informazio hori edo informazio inplikatu hori bideratzen duena testuinguru da, hots, jatetxera jatordua egitera eta nolakoa den galdetzen duzunean janariaz galdetzen duzu, eta sukaldaria herri bateko halako maisuarekin erlazionatzen duzunean sukaldari hori ona dela esaten duzu, eta sukaldari hori ona baldin bada, janaria goxoa izango da. Guzti hori ez da espreski esaten, baina testuinguru hori erabiliz inplikaturia gelditzen da.

Beraz, gauza bat esan beste bat adierazteko. Eman ditzagun beste bi adibide hauek ere:

- (20) (a) Anttonek demostratu digu oso letra polita duela
 (b) Haurra bere gelan edo komunean dago

a) esapidea ondorengo testuinguru honetan ezar daiteke: Anttonek filosofiako azterketa bat egin du, baina gaizki egin du eta filosofiarako ez duela balio adierazi nahi da. b) esapidean, berriz, esapideak hitzez hitz esaten duenaz gainera, esaten du, baita ere, (edo hobeto, esapideak ez, hitzunak esaten du) hitzun horrek (berak) ez dakiela haurra non dagoen, gelan ala komunean. Diferentzia bakarra da, a)k testuinguru jakin eta zehatz bat behar duela, inplikatu partikularizatua dela, eta b)k horren beharrik ez duela, hots, inplikatu generalagoa dela.

- (4) Zuk uste duzu txikiak ez direla indartsuak izaten.

(2)ko perpaus bi horien proposizio balioa berbera ez dela argitzeko, ondorengo hau ere aipa dezakegu. Izan ere, batak bestearena oker ulertu duela eta, ondorengo irazkina oso normala da:

- (5) Nik ez dut esan hori txikia baina indartsua denik; nik esan dudana da txikia eta indartsua dela.

Baina-ren eduki logiko konbentzionalarekin jarraiki, gerta daiteke, bestalde, testuingururik gabe onargarria ez izatea bere erabilera, baina bai testuinguru jakin batean. Hala, eman dezagun norbaitek ondorengo hau diola:

- (6) (Urlia) hilzorian dago baina ez dago bizirik irtengo den esperantzarik.

Badirudi esapide hori ez lukeela onartuko, besterik gabe, inongo semantikari-logikaririk. Baina onargarri gerta daiteke, adibidez, ondorengo testu honetan: "Atzo (urlia) hil zen berria zabaldu zen. Orain badakigu, halere, ez dela hil. Hilzorian dago (ez hilik), baina ez dago bizirik irtengo den esperantzarik".

Aurreko adibide horietan, esapideko eduki proposizionalak esaten duenarekin batera, beste proposizio batzuk ere, esangabe doazenak, gauzatzen direla adierazten da, esapideko edukiarekin berez zerikusirik ez duena eta lotura testuinguruak ematen diona. Horretaz gain, bada eduki inplikatuak gauzatzeko beste bide bat ere, testu(inguru)ak ahalbideratzen duen anaforaren zein elipsiaren bidez gauzatzen dena, alegia. Hala,

(21) Denak (egingo dute hori).

ondorengo (22)ko galderari erantzunaz, alegia,

(22) Nortzuk etorriko dira gaurko afarira?

Hemen ohartazi beharra dago (21)eko adierazleak berez ematen duen informazioa baino zehatzagoa dela egiaz ematen duena, alegia, denak etorriko direla afarira. Hau da, hitzez labur eta zertzelada orokorrean esaten denak, testuinguruak ahalbideratzen duen inplikaziozko eduki zehatzagoa eta osoagoa dakarrela berarekin.

Guzti hau Grice-ren *Kooperazio Printzipio* famatu hartan kokatu behar da: "Komunikazioan esku hartzen duzunean, gauzatzen ari zaren komunikazio horren helburua lortzeko moduan joka ezazu eta une egokian".

Eta printzipio honen azpian lau *Maxima* ematen ditu:

- 1) kantitatezko maxima: "komunikazioaren helburua betetzeko hainako informazio edukia eman ezazu, ez gehiagorik".
- 2) kualitatezko maxima: "ez ezazuela esan hala ez dela uste duzuenik, ez eta frogarik gabekorik ere".
- 3) Erlaziozko maxima: "joka ezazue egoki".
- 4) Modalitatezko maxima: "mintza zaitenez argi, ekibokorik gabe, llabur eta ordenaz".⁶⁰

Maxima guzti hauek ez dira beti batera beteko. Adibidez, norbaitek galdetzen badit *noiz bukatuko duzu lana?* eta nik erantzuten badiot *laster*, agian ez da aski

(60) Hona hemen, jatorrizko testuan, Grice-ren *maxims of conversation deituak*, zeinak "Cooperative Principle" baten azpian biltzen baititu: "*The Cooperative Principle*: make your contribution such as required, at the stage at which it occurs, by the accepted purpose or direction of the talk exchange in which you are engaged. One might label this the COOPERATIVE PRINCIPLE" (1975: 45).

The maxim of Quality: try to make your contribution one that is true, specifically: (1) do not say what you believe to be false; (2) do not say that for which you lack adequate evidence.

The maxim of Quantit: (1) make your contribution as informative as is required for the current purposes of the exchange; (2) do not make your contribution more informative than is required.

The maxim of Relevance: make your contributions relevant.

The maxim of Manner: be perspicuous, and specifically: (1) avoid obscurity; (2) avoid ambiguity; (3) be brief; (4) be orderly".

Griceren Kooperazio Printzipio hori dela eta, Sarangi & Slembrouck autoreek (1992: 117-154), Printzipio horri xehetasun zenbait erantsi nahi izan dizkiote, gizarte egoerak markaturiko faktoreen arabera. Badirudi Griceren teoria baikorregia dela solaskideen artean normalean xede berdinak daudela edota beren interesak norabide berean doazela jartzen duenean kooperazioaren printzipioaren oinarrian. Autore hauen eritziz, berdintasun eta desberdintasun sozialak, solaskideen egoera eta interes sozioekonomiko ezberdinak edota kontrakoak, solaskideek boterearekiko luketen erlazio ezberdina, gertakarietikiko eta itenbideekiko ikusmolde ezberdina, etc. aintzat hartzekoak dira eta, komunikazio bilakaeran kooperazio ezaren faktoreek ere esku hartzen dute. Beraz, autore hauek, hiztun/entzuleen arteko harreman idealetara baino harantzago helduko den eta gizarte faktoreak kontutan izango dituen pragmatika proposatzen dute.

izango galdetu duenarentzat, baina agian nik erantzun dezakedan dena hori izango da. Kualitatearen baldintza beteko luke, ez kantitatearena.

Ikus dezagun beste adibide bat, non Grice-ren kooperazio printzipioa apurtzen baita. Eman dezagun A, B-ren etxera joaten dela. B-k txakur bat du bere alboan eta A-k, sartzean, B-ri galdetzen dio:

(23) Zure txakurrak aginka egiten du?

eta B-k erantzuten dio:

(24) Ez, nire txakurrak ez du aginka egiten.

Hori entzunik, A-k eskua txakurraren burura eramaten du eta honek aginka egiten dio. Orduan A haserretzen da eta B-ri esaten dio:

(25) Gezurra esan didazu!

baina B-k erantzuten dio:

(26) Ez, nik ez dizut gezurrik esan, izan ere, hori ez da nire txakurra.

Gezurrik ez du esan, baina, komunikazioan kooperatu behar zuen eta ez du kooperatu. B-k bazekien A-k uste zuela txakur hura berea zela eta uste hura hautsiz hasi behar zuen erantzuten. Kualitatearen maxima errespetatu du, ez du egia ez denik esan, baina ez du bete erlazioaren edo egokitasunaren maxima, zeinaren arauera, solaskideen testuingurua kontutan izan behar baitu erantzunak, kasu honetan galdetzaileak duen txakurraren jabegoarekiko uste okerra.

Sperber & Wilson-ek (1986) uste dute Grice-ren maximak (cf. Grice 1975, 1978; ik. Ducrot 1972, Leech 1983 eta Levinson 1983) ez daudela aski zehatz formulatuak, lainotsuegiak direla, alegia. Areago, Grice-ren maxima guztiak hots, kuantitatea, kualitatea, egokitasuna, ez lirateke beharrezko izango esapideak interpretatzerakoan. Eta uste dute, *egokitasunaren* nozioa nahikoa dela Grice-ren lau maxima horiek adierazi nahi dutena adierazteko.

Grice-ren teoriari egin zaizkion ikutu sakonena, beraz, ondorengo bi hauek izan daitezke. Alde batetik, Sperber & Wilson-ek (1986) egiten dizkietenak, lau maxima horiek batera bilduz eta hirugarrena mantenduz soilik, hau da, Grice-ren "*Be relevant*". Horretara doa autore horien *Relevance* (1986) obra polemikoa, dena, Grice-ren teoria osoa, bai inplikaturazko kontu guztia eta bai pragmatika, printzipio kognitibo batetara murriztuz. Pragmatikak galdera honi erantzungo lioke: ea nola den gertatzen esaldi baten bidez gauzatzen den informazioa esaldi horrek expreski esaten duena baino askozaz aberatsagoa izatea. Galdera horrekiko erantzunean amaituko litzateke, autore hauen teorian, pragmatikaren zeregina, hots, solaskideek elkarrekin duten ezagutzan nahiz elkarrekiko ezagutzan. Beste hitz batzuez esanik, pragmatika errepresentazio mental zenbaitetan oinarrituko litzateke. Pragmatikaz kanpo geratuko lirateke testuarekin zerikusia duten baliabide linguistiko testubideratzaile guztiak, hala nola, anafora, hitzordena markatuak, etc.

Sperber & Wilson ahalegintzen zaizkigu testuinguru hori mugatzen (1986). "The mutual-knowledge hypothesis" izenburu pean gutxi gorabehera ondorengo hau esaten digute: testuingurua, hots, esapidea interpretatzeko solaskideek erabili

ohi duten premisa multzoa. Autore hauek esaten digute, premisa horietako zenbait aurrekaldeko testutik jasoak izango direla, baina beste asko ez. Beste asko, solaskideek etorkizunari buruz duten ikuspegitik, hipotesi zientifikoaetik, erlijiozko sinemenetik, kultur ezagutzetatik, bata bestearekiko eritzitik eta abar luze batetik sortuko dira. Eta bai batzuek eta bai besteak erabiliz interpretatuko da modu batera edo bestera esapidea. Nik solaskide bati zerbait esaten diodanean, pentsatu behar dut solaskide hori gai dela, bizi duen testu(inguru)agatik, nik esapidearen bidez esan nahi dudana zuzen ulertzeko.

Baina nola jakin zenbatekoa den ezagutza amankomun hori, premisa nahiz proposizio multzo amankomun hori? Elkarrekiko uste eta ezagutza hori zenbaterainokoa den jakiterik zaila den neurrian, esalearen esapidea entzuleak zuzen, hots, esaleak nahiko lukeen bezala, interpretatuko duen garantia osorik nekez izango da. Adibidez, (Sperber-Wilson ibid.: 16), goizeko ordubietan norbaitek kafea hartzera gonbidatzen nau kafetegi batetara, eta nik erantzuten diot:

(27) Kafeak logurea kentzen dit.

Nik, kafea nahi dudala adierazteko erantzun diot horrela, ohera joateko asmorik ez baitut goiz-berandua arte. Nire lagunak, berriz, nire gautxori ohiturak ez ditu ezagutzen eta, (27)ko esapidea nire ukapen gisa ulertu du. Garbi dago, premisa multzoak huts egin duela hor.

Bestetik, Horn-en (1984, 1988, 1989) proposamena izango genuke. Alegia, autore honen arabera, bi maxima izango lirateke esanguratsuek Grice-ren lau horietan: kantitatearena eta erlazioarena edo egokitasunarena. Berak Q eta R ("Quantity" eta "Relation") deitzen dituen horiek, alegia. Euskaraz honetara bil ditzakegun formulazioak:

a) Kantitatezko printzipioa: "Behar haina esan, ez gutxiago. Hots, nahikoa bai behintzat (R printzipioa kontutan izanik)".

b) Erlaziozko (egokitasunezko) printzipioa: "Behar baino gehiago ez esan. Hots, beharrezkoa bai behintzat (Q printzipioa kontutan izanik)".

Ez gara sartuko bi jarrera hauen gorabeheretan.

Inplikaturarekin jarraiki, kontzeptu honek beste aurpegi bat ere erakusten du. Hizkuntz ekintza bat gauzatzeko beste ekintza bat erabiltzeaz dihardut. Adibidez, adierazpenezko forma bat darabilgu sarri, zerbait aditzera emateko ez baina, zerbait erregutzeko nahiz agintzeko. Hala nola,

(28) Goseak nago

esaten dudanean, ez goseak nagoela adierazteko, eta ez, beraz, adierazpen bat egiteko, baizik eta,

(29) Atera zazu bazkaria lehenbaitlehen

agindua emateko edo antzerako erreguren bat egiteko. Hots, adierazpenezko egitura sintaktikoa darabilt, beste egitura bati dagokion ekintza aditzera emateko, hots, erreguzko edo aginduzko ekintza.

Inplikaturazko esanahi hori ezabagarria da, presuposizioak ezabagarriak diren bezala. Hala,

(30) Goseak nago

esan ondoren beste hau gehitzen badut, alegia,

(31) Baina ez bazkaltzea nahiago dut

edo horrelako zerbait. Beraz, (kon-)testuaren arauerakoa da inplikaturazko balioa.

Berez adierazpenezko ekintzaren jabe den proposizio batek beste ekintza bat adieraz dezan, alabaina, testuinguru baldintza batzuk bete behar dira. Hala, haurrak etxean amari,

(32) Goseak nago

esaten badio, adierazpen horrek ezkutuan erregua edo eskaria darama. Baina, esaldi hori berori norbaitek bere lagunari bazkaltzera doazen taberna bateko atarian esaten badio, ezingo du inplikaturazko eskaririk eraman izkutuan. Aginduak emateko, berriz, solaskidearekiko nolabaiteko aginte ahalmena behar duzu. Hori dela eta,

(33) Hemen hotz egiten du

lagunak lagunari, edo amak semeari esan diezaioke, atea isteko aginduz. Baina ez, adibidez, soldadu batek bere kapitainari.

11. Esapidea, egokitasuna, pragmatika (GF-tik EGF-ra bidea zehaztuz)

EGF, definizioz, hizkuntz-sistemara begira baino areago kanpokalde zabalera begira ikusten dugu. Hots, perpausaren sorburua, hizkuntz-sistema baino lehenago kanpokaldea da. Hau da, perpaus hori, esapidea da.

EGFk kanpokalde horren alderdiak berezi beharra dauka. Eta berezi ondoren, alderdi bakoitza definitu beharra ere bai. Kanpokalde horretan, alde batetik, *ko-testua* edo *ingurutestua* dago, esapideaz alde aurretiko testua nahiz ondorengoa. Eta bestetik, *kon-testua* edo *testuingurua*. Eta testuinguru horretan, idazle/irakurleak edo solaskideak. Eta hauetan, hauen burutan, mundu-ezagutza hau edo beste hura, mundu-ikuskerak hau edo bestea, kultur-inguru hau edo beste hura, elkarrekiko ezagutza hau edo beste hura. Ko-testu horretan edo (testurik ezean) kon-testu horretan sortu da esapidea. Horrela esapideak hizkuntz-sistemarekiko xilborestea agertuko du, beti, nola ez, baina lehenago kanpokalde horrekiko xilborestea.

Gorago ezarri dugu perpausaren eta esapidearen arteko ezberdintasuna. Perpausa hizkuntz-sistemaren frutua da. Esapidea, berriz, testuinguruaren frutua, hots, non, noiz, nola, nori jakin batzuren kolkoan sortua.⁶¹ Esango genuke esapidea berez testua dela, testuaren zatirik txikiena. Horrela, hitzegiten dugun bakoitzean testuak sortzen ditugu. Hori horrela bada, hitz bakar bat aski da esapidea osatzeko, eta esapidea osatuz, testua osatzeko. Leihotik kanpora begira jarri eta, lagunari "euria" esaten badiot, testu bat osatu dut. Egoera jakin baten emaitza linguistikoa izan da

(61) Zerbait gehiago zehaztu beharko duguna ondorengoa da ea nola berezten diren testua edo diskurtsoa alde batetik, eta esapidea. Badakit testu-linguistikaren langileek berezi egiten dituztela testuaren eta diskurtsoaren nozioak. Baina nire aurkezpen hau testuari buruzkoa ez denez gero, berdintzat joko ditut, beste hainbat autorek egiten duen bezala.

berbaldi llaburren hori. Beraz, gerrari buruzko liburuki sendoenetik hasi eta, “*gerra*” deiadar-hitzeraino, testua da. Luze-laburrak ez du izakera aldatzen. “*Euria ari du*” nahiz “*euria*”, testu baldin badira, ko-testu baten zati zein kon-testu baten zati direlako dira halako. Hots, lehen aipatu dugun kanpokalde horrekin duen loturagatik. Halakoxe loturarik ez lukeen esaldi batera, toki eta denbora guztiez gain betiko egia den perpausa batera, “*gizon guztiak hilkorrak dira*” edo antzeko axiometara jo beharko genuke esapidearen testutasuna dudatan jartzeko.⁶²

Beraz, esapidea, testuaren multzo txikien bezala definituko genuke, txikientasun horren eremua puntuazioaren bidez zein tonu-multzoen bidez mugatuko genukeelarik.

Esapidearekin batera pragmatikaren esparrua ere mugatua gelditzen zaigu, honela. Pragmatika? Esapideak kanpokalde horrekin dituen lokarri edo harreman horien berri ematen duen zientzia. Hots, esaldiaren kanpo-arazoez arduratzen den zientzia. Ikusi dugu kanpokalde hori *ko-testua* izateaz gain, *kon-testua* ere badela. Honek berriz, zabalera haundiak har ditzake, psikologiko-sozial-kultur arlo osoa. Baina garbi gelditu behar du, pragmatika ez dela baldintza guzti horiek aztertzeaz arduratzen. Esan nahi baita ez direla bere aztergai. Horretarako hor daude, psikolinguistika, soziolinguistika, etnolinguistika eta o-linguistika guztiak. Pragmatikaren zeregin bakarra, *esapide bidezko* hizkuntz-produkzioaren eta *esapidez gainezko* ko-testuaren eta kon-testuaren (edota ingurutestuaren eta testuinguruaren) arteko lotura adieraztea da. Beraz, esapidea, kanpokaldearekin lotzen duen zubiaren berri emango duen zientzia da. Edota, egokitasunaren berri emango duena.

Esanak esan ondoren, uste dut oraindik areago mugatu beharra dagoela egokitasunaren kontzeptua. Zer esan nahi dugu esapide bat egoki eman dela esaten dugunean? Zerbait esaten dugula eta zerbait horrek komunikazio xedea ongi betetzen duela, une edo egoera jakin bati ongi dagokion moduan emana delako.

Baina hemen beste lan bat sortzen zaigu, alegia, une hori edo egoera hori gehiago zehaztu beharra. Eta hemen aurkezten zaigun lana aski latza da. Ez gara gu lehenak honetaz ari garenak. Hamaikatxo idatzia dago koherentziari buruz, kohesioaz, testu edo diskurtso-loturaz, etc.

Orainarte bi bide aski ezberdinak jorratu dira egokitasunaren kontzeptu hau zehazterakoan. Alde batetik, diskurtsoan edo testuan oinarritutako autoreak izango genituzke. Eta bestetik, bide psikologikoagoetatik ibiliz, egokitasuna, eta, ondorioz, pragmatikaren esparrua, objektibaturiko diskurtsoan edo testuan baino areago, edo lehenago, solaskideen buruetan oinarritzen dituztenak.

Koherentzia hitza erabiltzen dute europear testu-linguistek (Van Dijk 1972, Holliday 1976, etc.) gure *egokitasuna* edo, testuan baino gehiago kontestu sikologi-

(62) Nik pragmatikaren ikuspuntutik begiratzen dudana, Irena Bellert-ek (1989) semantikaren begi-niniz enfokatzeko duen irudirik, ondorio berberetara iristen da: “From a semantic point of view any elementary sentence (except for an eternal sentence with no indexical signs and with no specific context assumed, e.g. ‘All men are mortal’, is equivalent to a short text. Thus, in contradistinction to what some linguists claim: A text is semantically equivalent to a simple coordinate sentence, I would argue for the opposite: Any single sentence containing an explicit or implicit indexical sign is interpretable as a short text” (1989: 3-4).

koan oinarritzen diren linguisten (Sperber & Wilson 1986⁶³ eta Blakemore-ren 1987, 1988 lanak, adibidez) "relevance" edo "appropriateness" erabili beharrean.⁶⁴ Egiaz, ez du ematen kontzeptu berbera adierazteko erabili izan direnik. Izan ere, koherentzia Halliday eta Hasan-ek (1976) eta abarrek erabili duten bezala, inguru-testuaren koherentzia izan da, ez besterik gabe testuinguruarena. Beraz, egokitasunak koherentziak baino sail zabalagoa bereganatuko luke.

Sperber & Wilson-en "Relevance" horrek bi alderdi hauek bilduko lituzke bere baitan: alde batetik, esapideak informazio berria eman beharko luke, eta bestetik, testuingurura ongi egokitua joan beharko luke. Beste hitz batzuez esanik, komunikazio bilakaeran aurrerapausua suposatuko lukeen esapidea, eta, aldi berean, testuinguruaren harian ongi kokatua. Daitekeena da bi alderdietarik batek hutsegitea. Hala, adibidez,

(34) 1925eko maiatzaren 6an giro ederra egin zuen Gasteizen

esaten badut bapatean, *eta zer?* edo horrelako zerbait erantzungo dit entzuleak. Esaldi hau informatzailea bada, baina inolako testuingururik gabe doanez, ez digu balio komunikaziorako. Alderantzizko kasua,

(35) Zu liburua irakurtzen ari zara orain

esaten badiozu irakurtzen ari den horri, testuingurua kontutan duzu; baina ezer berririk ez diozu. Daitekeena da, halaber, informazio berria bai eta testuingurua ere bai, hortxe izatea, baina bata bestera ongi ez egokitzea. Hala,

(36) A. Oinez etorri al zara? B. # Bai, etorri naiz.

Beraz, esapideak hiru gauza behar ditu egoki emana izateko: a) informazio berria; b) haria; c) bien arteko erlazioa. Bestela esanik: esapide batek testuinguru batean nolabaiteko ondoriozko eraginik baldin badu, orduan izango da egokia. Baina kontutan hartzekoa da, baita ere, egokitasun *graduak* egon daitezkeela.

Honen arauera, esapide egokia testuinguruan aldaketa eragingo lukeena izango litzateke.⁶⁵

Blakemore-k, bestalde, lehenago "appropriateness or relevance" zioen (1981: 130), nozio hau Grice-rentzat ere giltza zela adieraziz. Nahiko lan izan dute autoreek kontzeptu hau definitzen.⁶⁶

(63) Sperber & Wilson autoreek, beren aurretiko lanak jarraiki, *Relevance* izeneko liburua publikatu zuen 1986an. *Relevance* hori ere, frantsesezko *pertinence* bezalaxe, Autore psikologistek (Sperber & Wilson 1986, beste askoren buru) gure egokitasuna, (gaz. "pertinencia"; fr. "pertinence"; ing. "appropriateness") adierazteko, "relevance" hitza darabilte, beren liburuaren (1986) izenburutik beretik hasita. "Relevance or contextual modification" dio Blakemorek (1987: 49). Euskaraz, *egokitasuna* terminoa erabiliz itzuli dugu hemen.

(64) Eta P. Werth-ek, esaterako, hauen "relevance" eta haien "coherence" berdintzat jotzen baditu ere (1981: 145), Blakemore (1988) ez dago konforme identifikazio horrekin.

(65) Hona bere definizioa: "A proposition P is relevant in a context C iff P has at least one contextual implication in C."

(66) Hona Blakemore-k Grice-enak komentatuz dioena: "Grice in fact admits to finding a precise characterisation of relevance 'extremely difficult', and has little to offer by way of definition, except the following: 'I expect a partner's contribution to be appropriate to immediate needs at each stage of the transaction' (1975: 47). which merely substitutes for the word 'relevant' its virtual synonym 'appropriate'".

Bestalde, Blakemore-rentzat, Sperber eta Wilson-entzat bezala, "relevance" hau, "semantic / pragmatic notion" da, (131), autore hauek pragmatikariak baino areago semantikariak baitira. Solaskideek elkarrekin eta elkarrekiko dakitena ("mutual knowledge" edo "shared-knowledge") izango litzateke, hauentzat, kontzeptu oinarrizkoena, egokitasunaren berri ematerakoan. Solaskideen buruetako ezagutza, uste, sineste, eritzi, pentsakera mundua, beraz, testu ahoskatuetan nahiz idatzietan agertzen dena baino funtsagoan. Balegoke honi ere testuingurua deitzea, baina orduan testuinguru hori testuak (ez idatziak ez ahozkoak) ez luke definituko, solaskideen buruinguruak baizik.

Hau honela bada, inolako testuren beharrik ez genuke izango egokitasunaren gai hau arakatu ahal izateko. Esan nahi baita, esapide isolatuetan ere egokitasun horren berri eman beharko dela, testutik isolatua egon arren, solaskideen buruinguru edo buruegoeratik (ezagutza-egoeratatik) ez baita, agian, isolatua egongo. Isolamenduaren nondik norako hau ahazterik ez zaigu komeni, beraz. Hots, isolamendua kontzeptu erlazionala da. Isolatua, zertatik isolatua? Aurre zein atzetestutik? Solaskideen buru-ingurumenetik? Ez dago egokitasunaren eskakizunik gabeko esapiderik. Eman dezagun hizkide baten aurrean ondorengo esakune hau gauzatzen dudala:

(37) Irakaslea gaxorik dago

Alde batetik, esan dezakegu esapide hau aurretestu nahiz atzetesturik gabe eman daitekeela, hitzordena horretan. Hori dela eta, testuingururik gabeko egoeratan emateko moldekoa dela. Eskolako ateburu batean, zein paperburu batean ager daitezkeen horietakoa.

Baina sakonagora jotzen badugu, hots, testuingurua eman berri dugun definizio psikologikoago baten arauera ematen badugu, garbi dago esapide neutro, edo lau, edo ezmarkatu hori, egoera jakin batetan emana (esana edo idatzia) dagoela. Hori dela, hor ere, testu batek markatua ez dagoen arren, bere egokitasunari buruzko epaia eman ahal izango dugu. Horrela, irakasle jakin baten zain dagoen ikasle bati esaten badiot, egokitzat joko du. Mendian artzailagunari, ikasle-irakasle kontu guztietatik kanpo botatzen badiot, berriz, desegokia izango da. Artzailagunak bere harridura agertuko dit, seguruenik, *zer esaten didak?* edo horrelako zerbait galdetuz. Esan diodana, ulertu, ulertu du. Badaki irakaslea izatea zer den, badaki gaxorik egotea zer den. Proposizioa ulertu du. Baina ulertzen duen horrek zer esan nahi duen ez daki. Bere mundutik kanpora erori da nire esapidea. Bere munduan ez da irakaslerik. Gutxiago, irakasleA. Zein dateke irakasle hori?

Aipatu ikaslearen kasuan, aldiz, erabat egokia da nire emanaldia. Bera momentu horretan bizi den eta berak momentu horretan bizi duen munduan erori da nire hitza. Ulertu du esapidea eta badaki zer esan nahi duen. Berari dagokion zerbait da.

Berg-ek (1991), bestalde, *egokitasun egokiaz* dihardu ("The relevant relevance"), kontuak areago zehaztu nahian. Xede horrekin, hiru egokitasun mota baztertzeko ditu, berak egokitasun semantikoa, egokitasun topikoa eta egokitasun inferentziala deitzen dituenak. Azken hau izango litzateke Sperber eta Wilson-ek defendatzen dutena. Berg-ek, berriz, hizketan esapide bat gauzatzeko, hiztunak duen xedea edota jarrera azpimarratu nahi du. Bere baieztapenatarako, Grice-ren testu eta adibideez baliatzen da behin eta berriz.

Egoerari dagokion mezua da. Une horretan elkarrekin dakigunaren gainean erori da esapidea.

Dena dela, elkarrekin dakigun horrek ez du beti hor aurrez egon beharrik. Esapidearekin batera sor daiteke, zenbait egoeratan, testuingurua edo ezagutza-ingurua bera. Eman dezagun lagun batekin mendian nabilela, niretzat ezaguna eta nire lagunarentzat ezezaguna den lurralde batetan. Halako batean, han urrutian eraikuntza bat ikusten dut eta, besoa hartara luzatuz, esaten diot:

(38) Gaztelu hartan oraintxe bost urte egon nintzen azken aldiz.

Gaztelu harek hain urrutitik gaztelu itxurarik ez badu eta nire lagunak eraikuntza hura gaztelua dela ez badaki, desegokitzat jo behar ote dugu esapide hori? Egokia izan dadin hura gaztelua dela jakinarazi behar ote diot lehenengo? Ez dago horren beharrik, izan ere, esapide hori esaten diodanean, ekintza berean adierazten diot hura gaztelua dela. Solaskideak, inolako esfortzurik gabe bereganatzen du esakune bakarraren bidez eman diodan informazio bikoitza.

Uste dudanez aipaturiko ikusbide ezberdin hauek, alegia, testubidezkoagoak, gizartebidezkoagoak eta psikologikoagoak, nolabait bateratzea badago. Hots, alderdi psikologikoak, sozialak eta testuzkoak batera hartuz defini daitekeela egokitasuna, esango nuke. Orduan, esapide egokia zein izango litzateke? Oso labur esanaz, testuinguru batean nahiz ingurutestu batean ongi kokatua doana.

Beraz, laburbilduz, a) esapidea dugu aztergai; b) esapide horrek kanpokalde bat du beti; c) esapide hori kanpokalde horretan ongi kokatzen denean, egokitasunaren eskakizuna lortzen dugu; d) pragmatika da esapidea bere kanpokaldearekin lotzen duen zubiaren zutabe edo osagarrien deskribapena egiten duen zientzia linguistikoa da. Beste hitz batzuek esanik, pragmatikaren aztergaia esapidea da, esapide horrek bere kanpokalde bat isladatzen duen heinean.⁶⁷ Kanpokalde hori ko-testuala baldin bada, lotura hori eraikiz.

Horrela bada, a) kon-testuko eta ko-testuko *ezagutza moldeak* (egoera kognitibo) izango dira pragmatikaren aztergai, alde batetik, eta b) *informazio moldaerak*,⁶⁸ bestetik, biak izango ditugu, alegia, bai atal kontzeptual espezifikoak eta bai atal linguistiko aparteak. Kanpokalde hori kon-testuala bada soilik, hots, testurik gabea,

(67) A. Kasher-ek (1991) pragmatika hizkuntzaz jabetzearekin edo hizkuntz gaitasunarekin lotu nahi du, kulturarekin eta gaitasun kognitiboarekin baino areago. Dena den, hizkuntzaren erabileran bi gaitasun pragmatiko mota berezten ditu berak: a) gaitasun pragmatiko linguistiko hutsa; b) gaitasun pragmatiko ez-linguistikoa edo sistema kognitibo orokorarekin lotua. Honetaz gain, beste bi zehaztapen ere egiten ditu; alde batetik, gaitasun pragmatiko linguistikoa, gure buruan *modulotan* gauzatuko litzateke, horretarako lehenik moduloaren kontzeptua mugatu beharra ikusten duelarik ("modules, highly independent systems of knowledge"); bestetik, modulo horiek garunetako ekerraldearekin izango lukete zerikusia.

Halaber, autore honek uste du pragmatikaren esparruan ere egin behar dela "competence" eta "performance" ren arteko berezketa (385), Chomsky-rena parafraseatuz. Horrela, pragmatikak hiztun ideala, hots, esapideen eta testu(inguru)aren arteko lotura ideala izango du aztergai. Hots, hizkuntz egokitasun gaitasuna, ez iharduera hau edo beste hura, agian hizkuntz erabilera lardaskatuko duten oroimen eta bestelako baldintza psikologiko txarren ondorioz trakets gauza daitekeena.

(68) Ezagutza moldeak eta informazio moldaera darabiltzagu euskaraz, ingelesezko "cognitive status" eta "information status" adierazteko. Ik., besteak beste, terminologia honen inguruan, Knub Lambrecht 1988. Ezagutza egoeraz eta informazio egokieraz ere mintza daitekeela uste dut.

kon-testuko ezagutza moldeak bakarrik hartuko du parte, atal kontzeptualek, atal linguistiko berezirik edo testubideratzailerik gabe.

Zer sartzen dugu ezagutza moldeen saskian eta zer informazio moldaerarenean?

1) *Ezagutza-moldea*: a) Kon-testuko ezagutza moldea, hau da, esapidea jalgitzera-koan, esapide hori egoki jalgia izan dadin hizkideek *elkarrekin* duten ezagutza (erreferenteen-mundu ezagutza, kultur ezagutza) eta *elkarrekiko* duten ezagutza. Azken ezagutza honek bi alderdi izango lituzke: alde batetik, A-k badaki B-k hau eta hau badakiela; bestetik, A-k badaki, B-ri hitzegiten dionean, norekin ari den.

b) Ko-testuko ezagutza moldea, hau da, testuan aurrez agertu delako, esapidea jalgitzerakoan solaskideek elkarrekin iadanik baduten ezagutza (alde zurretiko informazioa, informazio ezaguna), edota oraindik ez dutena eta esapidearen bidez sortuko dena, (ezagutza berria eta berriena, ezagutza presuposatua⁶⁹ edota presuposizioa, ezagutza inplikaturia edota inplikatura. Beste modu batez esanaz, a) ezagutza ezaguna, esapideaz lehenagokoa izanik, esapidean nolabait errepikatzen-barneratzen dena litzateke; b) ezagutza berria eta berriena, esapide berriarekin batera sortzen dena, berritasuna eta berrientasuna adieraziz; c) ezagutza presuposatua, esapidearen atzekaldeko proposizioak dakarrena; d) ezagutza inplikaturia, esapideak bere proposizioarekin batera (esan gabe) dakarrena

2) *Informazio moldaera*: hau da, aipatu ezagutza moldeak kontutan izanik, esapidean informazioa banatzeko (sortatzeko) eta aurrez-ondoren emanekiko lotura adierazteko darabiltzagun moldaerak edo baliabide linguistikoak: mintzagaia, galdegaia, irazkina, anafora, deixia, elipsia, lokailuak, errefente lexikoak, intentsitate azentua, geraldia. Ezagutza moldeak solaskideen buruan kokaturik dabilzanak dira. Informazio moldaerak, aldiz, testuko proposiziotan dabilzanak, proposizioak lotuz, esapidea ko-testuari lotuz.

Hemen esana bilduz, ondorengo eskema osatuko dugu:

- a) *Informazio moldaerak*
- E. (T. Ir. F. An. El. D. Lok. ErLex. BaPr) K.
- b) *Ezagutza moldeak*
- (I.Ber. I.Ez. Inpl. Pr.)

(E = esapidea. K = kontestua. T = Topikoa. F = Fokua. An = Anafora. El = Elipsia. D = Deixia. Lok = Lokailuak. ErLex = Erlazio lexikalak. BaPr = baliabide prosodikoak. I.Ber = Informazio berria. I.Ez = Informazio ezaguna. Inpl. = Inplikatura. Pr. = Presuposizioa).

Orokorrean, eta pragmatikaren gorabeherata itzuliz, pragmatikaren zeregina ondorengoa izango litzateke: komunikazio estrategiaren berri ematea. Komunikazio estrategia, berriz, solaskideen aurretiko-elkarrekiko ezagutzaren baitan, informazio

(69) Oraintxe betetzen dira ehun urte, 1992an hain zuzen, Frege hizkuntzaren filosofilariak presuposizioaz lehen zertzeladak eman zituenetik. Eta oraindik ere ez gabilta oso eroso gai hau aztertzerakoan. Zailtasun honen lekuko izango litzateke Burton-Roberts-en (1989: 437-54) artikulua, van der Sandt-en (1988) liburua aurkezten eta kritikatzeko duenean. Bestalde, autore asko ari dira gaurregun, lehenago presuposizio pragmatikoaren esparrura botatzen zena inplikatura konbentzionalaren esparruan sartzen (Horn 1988: 122), horrela fronte antipresu-posizionalista bat sortu delarik. Gauza da, alderdi semantikoko eta pragmatikoak parte hartzen dutela bertan eta, bi alderdi hauen mugak eta elkarrekiko eraginak aski ilun daudenez, ez dela erraza izango bide garbian sartzea.

berria kokatzen edo txertatzen asmatzea, egokitasuna lortuz. Pragmatikaren mugaketa honetan ez dugu aztergai hau gehiegi zehazten. Hizkuntzaren erabileran hitzuenek darabilten estrategiaren berri ematea izango litzateke, beraz, pragmatikaren funtzioa.

Ondorengo hau, berriz, Pragmatikaren definizio murriztago bat izango litzateke: Esapidearen eta testuinguru-ingurutestuen arteko zubigintzan eskuartzen duten eza-gutza moldeen eta informazio moldaeren berri ematen duen zientzia. Beraz, inguruko resturik ez dagoen kasuetara ere helduko da pragmatika. Hala,

(39) Oraintxe nator

esapide soltea entzuten duenak, bi egoeratan entzun dezake esapide hori: a) hitzuna joaterakoan; b) hitzuna etortzerakoan. Esapideak berez ematen ez duen informazioa egoerak emango du.

Pragmatikak, halere, sarri semantikaren alorrean sartu izan den alderdi baten berri emateko ere balioko luke. Zenbait semantikalari-pragmatikalarik, hala nola Gazdar-ek (1979) egibaliao edo egiarekiko baldintza, semantikaren esaparruan sartu, ohi dute. Horrek esan nahiko luke, proposizio baten egi-baldintzak semantikaren barruan sartzen direla eta, hain zuzen ere, horrexek definituko lukeela semantika. Hori hala izanik, ondorengo ekuazioa eman ohi dute linguista hauek: SEMANTIKA = EGIBALIOA. Orduan, egibalio ez den guztia pragmatikaren esaparruan eroriko litzateke. Hau da, PRAGMATIKA = ESANAHIA minus EGIBALIOA. Aski eztabaidatua da semantikaren eta egibalioaren arteko identifikazio bidezko definizio hau.⁷⁰ Guk uste dugu, proposizio baten egi-baldintzak ezartzeko orduan, hau da, proposizio bat egiazko den ahal ez erabaki ahal izateko, pragmatikara jo beharra dagoela. Hala,

(40) Hau beroa dago

esapidea, egia hala egiaz kontrakoa den jakiterik ez dago, *hau* hori deiktikoki zehaztu gabe, hots, erakusle horren erreferentea zein den jakin gabe. Zer da *hau*, *ontzi hau* ala *ontziko hau*, ala *mabai hau*, ala *aulki hau*? Eta beroa, zein gradutan hasten da gauza bat beroa izaten, norentzat dago beroa, zein bero klasez dihardugu?

(41) Harrain hau freskoa da

Hemen ere, alde batetik *hau* erakusle deiktikoa daukagu, eta deiktiko hauek ez dute balio errefente bakarraren berri zehatza emateko. Daukaten eduki semantikoaz kanpoko laguntza behar dute eta bestalde, zer esan nahi du freskoa izateak? Hozkailutik pasatu gabea dagoela, ala berotu gabea dagoela. Erakusleari buruzko eta adjektiboari buruzko informazio gehigarri hori ez dugun bitartean, ezin dugu esan esapide horrek egia dioen ala ez. Honek esan nahi du egiazko edo egiarik gabeko izatea ez dagokiola perpausari, esapideari baizik.

Norbaitek ondoriozta dezake, agian, *biru ikuspuntuaren organizazioa* delako horretan, hirugarrena dela EGFri dagokiona, eta beste biak gramatikalarik edo morfosintaxilarik hutsen eta semantikalarik eskutan utzi beharko liratekeela. Horrela jokatzea,

(70) Kasher-ek (1987) alternatiba bat aurkezten du egi-baldintzazko ("truth-conditional") semantikaren aurrean, alegia, erabilera-baldintzazko ("use-conditional") semantika.

ordea, ez litzateke zuzena izango. Izan ere, egitura eta funtzio sintaktikoak, semantikoak eta pragmatikoak ez dabilta bakoitza bere aldetik, molde autonomoan. EGFK uste du komunikazio beharren edo xedearen arauera sortzen direla egitura sintaktikoak edo forma morfosintaktikoak. Hau da, komunikazio estrategiak gidatzen dituela, bai Gramatika Unibertsala eta bai gramatika partikularrak. Beraz, Gramatika Funtzionalarentzat, gramatika, estrategia batzuren gramatikalizazioa izango da, batipat. Hori dela eta, forma gramatikalak, erlazio edo funtzio gramatikalak aztertzean, sintaxilari hutsak edo formalistak aukeratuko eta erabiliko ez dituen kontzeptuak aukeratuko eta erabiliko ditu.⁷¹

Gramatika Funtzionalaren baieztapen hau, alegia, sintaxi kontuak komunikaziorako estrategiak eraginak direla, piska bat apaldu beharra ikusten du zenbait linguistak, eta ez Gramatika Funtzionalaren kontra direnek bakarrik. Kontrako jarrerarik gabe ere bai. Hala, esaterako, W. Labov-ek (1987). Honek uste du nahiko datu badagoela, hizkuntza bateko forma eta sintaxiaren autonomia haundiagoa erakusten duena. Hizkuntzaren garapenean eta aldaketetan, komunikazio eskakizunen arauera ote dabilta forma aldaketak? Esaterako, badirudi 19. mendeko linguistek garbi zeukatela, soinuaren aldaketak ez duela zerikusirik gizartearen komunikazio eskakizunekin, gorabehera mekanikoa zela. "Pentsatzekoa da oraindik ere hala direla gauzak" dio Labov-ek (314). Dena den, erraz ikus daitekeena da, morfologiak eta sintaxiak beren bide autonomoak ere badarabiltzatela, neurri batean, dena komunikazio zereginen esanetara bakarrik ibili beharrean. Baldintza pragmatikoetarik erabateko independentziarik onartu beharrik gabe, sintaxiaren autonomia maila bat erraz onar daiteke Gramatika Funtzionalaren esparruan ere. Dena den, autonomia hori onartuz ere, Gramatika Funtzionalaren ikuspuntutik, sintaxiarekiko semantikaren eta pragmatikaren lehentasun orokorra azpimarratu beharra dago. Hau da, B. Comrie-k (1988: 265) esaten duen bezala, semantikaren sintaxia eta pragmatikaren sintaxia izango genituzke.

Autore honek, sintaxiaren autonomia osoa sostengatzen dutenen eta sintaxiaren autonomia ukatzen dutenen (Givon 1984) artean, erdiko bidea hartzen du. Erdiko bideak honela aurkezten ditu gauzak: badira jokamolde sintaktiko zenbait, semantikaren eta pragmatikaren esparruko bideetan inola agertzen ez direnak. Eta baita, bestalde, semantikara eta pragmatikara jo gabe nekez esplika daitezkeen jokamolde sintaktikoak ere. Hots, zenbait jokamolde sintaktikok jatorrian semantika edo gramatika du. Gero, denboraren ibilian, jatorri hori ahaztu edo ilundu egin da, "... have become divorced from their (syntactic phenomena) origin", dio Comrie-k (ibid.). Hau da, zenbait kasutan ikusi ahal da ezaugarri semantiko-pragmatikoen gramatikalizazio (edo hobeto, sintaktizazio) bilakaera bat. Comrie-k, honen adierazgarri, subjektua topikoaren sintaktizazioa dela demostratzen du, "Topics, Grammatalized Topics, and Subjects" izenburua daraman artikuluan.

(71) Horrela egiten dute, esaterako, Halliday eta Hassan-ek (1976), eta horrela S. Dik-ek (1978, 1980, 1983, etc), beren gramatika eredu erabat zehaztuak eta sofistikuak hala da, batipat, S. Dik hizkuntzalariarena aurkezten dituztenean. Ez dut uste, dena den, aipatu bi autore hauen eredu zehatzerata heldu beharrik dagoenik, esapidearen gramatika funtzionaletik alderdi morfosintaktikoen eta semantikoen berri eman ahal izateko.

Hopper-ek (1982), bere aldetik, sintaxiak diskurtsoarekiko duen dependentzia adierazteko, aspektuaren kasua aztertzen du, Malay literarioan, adibidez, zeinetan *lab* marka narrazioko gertaeren segida adierazteko erabiltzen baita lehenik, esapide isolatu batean izenarekin batera agertzen denean balio enfatikoa duelarik.⁷²

12. Hiru ikuspuntuen organizazioa

Beste ahalegin batzuk ere izan ditugu teoria funtzionala eraikitzeke. Horietan, urrats sendoenak eman dituen *hiru ikuspuntuen organizazioa* deitua da agian, Hagege-k (1982, 1986) urraturiko bidetik, Feuillet-ek (1987) garatu duena, eta gero nik neure erara egokitu dudana.

Gorago ikusi dugun bezala, pragmatika hitza, Levinson (1983) eta beste hainbatek egin dituzten mugatze-ahaleginak gorabehara, aski nahasgarria izaten jarraitzen zuenetz gero, azken urteotako lanetan, eta ez hain azkenetakoetan, beste formulazio batzuk agertu izan zaizkigu sarriago zenbait autoreren artean, pragmatika hitza ia erabat baztertuz edota noizbehinka, gehienik ere, kakotxo artean emanaz, ondoren ikusiko duguna horren adibide bat delarik.

Gramatika Funtzionala hiru ikuspunturen organizazio gisan aurkez dezakegu; a) sistemaren ikuspuntua (morfosintaxia) b) semantikaren (erreferentziaren) ikuspuntua, proposizioarena (*propositio* vs *oratio*), hots, munduarekiko erreferentzia eta predikazioa, hizkatearen eta errealtatearen arteko erlazioa; c) esapidearen ikuspuntua (ikusuntu hierarkikoa, Hagege-rentzat),⁷³ hots, ikuspuntu tematiko-errematikoa, nik (testu-)egokitasunaren teoria edo komunikazio estrategia deitzen dudana.

Trikotomia honen formulazioaren aitagorena Danes (1964) Pragako Eskolakoa izango litzateke, eta ondoren, Hagege 1978, 1982, Lazard⁷⁴ 1978, Dik 1978.

Feuillet-ek (1987) ondorengo mailaketa ematen digu hiru ikuspuntuetan: 1. fra-sema; 2. proposizioa; 3. esapidea, edo eta a) *morfosintaxiaren* ikuspuntua; b) *axiologiaren* ikuspuntua; c) *esapidearen* ikuspuntua.

13. Morfosintaxia

Morfosintaxiari buruzko bi ikusmolde berezten ditu autore honek: ikusmolde *igualitarioa*, alde batetik, eta *hierarkikoa*, bestetik. Ikusmolde igualitarioari dagokionez, hiru bertsio seinalagarri: a) tradizio aristoteliar eta tradizio logiko-gramatikalaren *subjektu-predikatu* bikotea Aristotelekin hasi eta Port-Royal-eko gramatikalariengainaino, non gramatika logikaren gainean eraikitzen baita, hots, logika formalaren gainean; hau da, gaur esango genukeen bezala, linguistikarekin zerikusik ez duen

(72) Bestalde S. C. Herring-ek (1988: 280), dependentzia berbera adierazteko Tamil hizkuntzaren adibidea dakar, aspektua diskurtsoaren kategoria bezala azalduz.

(73) Hierarkiazko esapidearen ikuspuntua deituko genuke, Hagege-ren arabera, "énonciatif-hierarchique" bere hitzetan. Hots, hierarkikoa, *rbeme* eta *thème* bikotearen arteko estratiagiaren kontua delako hirugarren maila horretan gauzatzen dena eta, bien artean, lehena, goikoena, errema delako, alegia, informazio-berri ekarleena errema delako.

(74) Lazard-ek, adibidez, beste terminologia bat darabil trikotomia hau adierazteko: 1) eduki semantikoa, eta honen barnean bi atal; bata alderdi "nozionala", bere baitan aditzaren eta aktanteen nozioak biltzen dituelarik; 2) erlazio gramatikal formalen alorra, aktanteen eta predikazioaren arteko hura, "relations actanciellles" deitzen duena; 3) tema-errema artikulazioa, tradizionalki ikuspuntu funtzionala deitua izan den hura, edo komunikazio ikusmoldea dei genezakeena. "Les variations d'actance et leurs corrélats", *Actances* 1, CNRS, Paris, 1985, 8.

zerbait eginaz; b) linguistika distribuzionalistaren konstituyente inmediateoan analisia; c) Chomskyren $P=SN+SV$ formula.⁷⁵

Analisi dikotomiko honen aurrean, ikusmolde hierarkikoa auzketzen da: beharrezko atala, *predikatua* dateke, hori litzateke perpausaren *ardatza* (Tesniere), *oinarria*, (J. Fourquet). Eta bestaldean, *ez-predikatua* (Hagege, ibid. 33).⁷⁶

Gramatika tradizionalak alde batetik, eta sortzaileak bestetik, kategoria gramatikala edo izen gramatikala pribilegiatzen dute funtzioaren gainetik. Gramatika funtzionalak alderantzizko jokaera hartzen du. Horrela,

(42) hau gustatzen zait

esapideko *hau* eta

(43) ardoa merke balebil

esapideko *merke* gramatika tradizionalak eta sortzaileak determinatzaile gisa lehena eta adjektibo gisa bigarrena joko dituen bitartean, Gramatika Funtzionalak izenordain eta adberbio gisa joko ditu, hain zuzen ere beren funtzioa hori delako. Izena funtzioaren arabera edo funtziotik jaso, beraz, eta ez alderantziz.

Formulazio dikotomikoak, bestalde, osagarri guztiak zein subjektuaren baitan zein predikatuaren baitan sartzen ditu, batean ez bada, bestean. Eta zer gertatzen da, adibidez, *perpaus-adberbioak* deitzen diren horiekin? Hala nola,

(44) Mundu guztiak hemen lan egiten du

esapideko *hemen*, aditz multzoaren barruan, baina ez

(45) Hemen, mundu guztiak lan egiten du

esapidekoa. Arazo berbera legoke perpausburuko moduzko perpaus adberbioekin.

Bestalde, batzuren ustez, $P=SN+SV$ formulak, SVO ordena pribilegiatzen omen du. Baina Hagegen estatistiken arauera, ordena hori %36koa baino ez da, %39 SOV ordenakoa izanik, %15 VSO-koa eta %5 VOS-koa.

Larriagoa dateke, oraindik, formula chomskyarrak kategorien eta funtzioen artean sortzen duen nahasketa. Zergatik deitu SN (izen sintagma) subjektuari? *Ni* izenordaina ere izena? *Zuek hona etortzea* ere izena? *Bibarkoa beste egun bat da* esapideko *bibarkoa* ere izena?⁷⁷

Bestalde, terminologia arazoak daude predikatuen alorrean ere. Tesniere-k lau bereizten ditu: aditz predikatua, izen predikatua, adjektibo predikatua eta adberbio predikatua. Baina nola deitu, adibidez, *gu hemen hamabi gara* esapideko predikatua?

(75) Honi buruz ari dela, adibidez, formula hori gogortxo ikusten du G. Rebuschi-k (1984, 57) *O joan naiz* bezalako egituretarako.

(76) Subjektua osagarri murriztailea izango litzateke ("complément restrictif"), beste osagarriak, berriz, deskribatzaileak, hots ez-murriztaileak. Autore honek hiru erlazio ikusten ditu perpausaren egiturari, erlazio sintaktiko unibertsalak liratekeenak: a) predikatua; b) determinazioa (subordinazioa honen barne delarik); c) koordinazioa. Determinatzaileen edo osagarrien artean, predikatuari subjektuak ezartzen dion determinazioa izango litzateke oinarritzakoa, besteak baino euskarriagoa, osagarriagoa. Horrela, *Antonek kantatu du* perpausa osatua legokeen bitartean, *Kantatu du kanta zahar batez* legoke osatua bere perpaustasunean (ibid. 35).

(77) Ikuspuntu dikotomikoaren kontrakoak dirateke, halaber, aditzik gabe agertzen diren esapideak, hala nola, *bai bakeari* eta gisa horretakoak.

Predikatu zenbatzailea? Halaber, *izan* aditzaren lokarritasunaz diren dudak, *izan*-en azpian hainbat kontzeptu ezberdin direlarik. Ez ote *izan*-ek eduki semantiko propiorik?

Kritika horiek egin ondoren, Feuillet-ek, Gramatika Funtzionalaren ikuspuntu-tik, funtzio gramatikalak azpimarratzen ditu, horrela, sintaxia kategoriala ez baina, sintaxia funtzionala eginaz.⁷⁸ Beauzée, Tesniere edo Martinet-entzat, adibidez, funtzioa da sintaxiaren oinarri; Chomsky-ren ikusmoldearentzat, berriz, alderantzizkoa da, funtzioa nozio deribatua izanik. Ezadostasun nagusia, perpausaren organizazioa ikusteko molde ezberdinean datza: funtzio zaleentzat, organizazio hori atalek bata bestearekiko duten atxikimendutik sortzen da. Chomsky-rentzat, aitzitik, organizazio horrek eskema abstraktu multzo bat isladatzen du, zeina gramatika-erregelatan gauzatzen baita, hitz eta morfemez beteko diren erregeletan, baina horienganako ezmenpekoak direnak.

Gauza bat da, beraz, Gramatika Funtzionala, zeinaren baitan arakutzen ari garen hiru ikuspuntuak sartzen baitira, eta beste bat Sintaxia Funtzionala, alegia, morfo-sintaxiaren alorreko sintaxiaren ikuspuntu funtzionala.

Feuillet-ek, lehenik, subjektuaren eta predikatuaren gorabeherak aztertzen ditu. "Servitude subjectale" (Hagege ibid. 33) delakoa duten hizkuntzak eta bestelakoak, adibidez, euskara, japoniera, koreanoa. Subjektuarekiko menpekotasunik gabeko munduko hainbat hizkuntza ezagutu izanak ekarri du, azken hamarkada hauetan, subjektuaren erlatibizazioa (merkealdia, devaluazioa, agian).⁷⁹ Eta hitzordena kanonikoa aztertzerakoan, SOV segida horretan S hori parentesi artera eramateko komentzia, hitzordena kanoniko hori erabakitzerakoan subjektua "irrelevant" (Lehman, Bretschneider) edo delakoan. Subjektua, osagarri *murriztailea* ("*complement restrictif*") Hagege, ibid. 33) hots, tasun-multzoz hedadura murriztekoa. Besteak, berriz, osagarri *deskriptiboak*.

(78) Sintaxia funtzional honek *funtzionalismoan* izango luke bere iturburua, Pradago Eskolako hartan, Trubetzkoy, Martinet, Jakobson (honen teoriaren oinarrian, mintzairaren funtzioak: konatiboa, faktikoa, adierazkorra, poetikoa, aipatzailea, hunkitzailea, metalinguistikoa, idazlearen, entzulearen, mezuaeren eta ingurunearen arauera) eta abarregan, funtzionalismo *fonologikotik* hasi eta, ondoren, morfosintaxiara ere iragan zelarik, egokitze arazo zenbait medio. Ik. Ducrot-Todorov 1983: 40-46. (Buhler-en hiru funtzio haiek ahaztu gabe, alegia, espresio-funtzioa (hiztuna seinalatuz), funtzio deiegilea (hartzailea seinalatuz) eta funtzio erreferentziala (mezua markatuz). Guztiz argiegilea, hor bertan, *funciones sintacticas* (246) izeneko kapitulua, sintaxiaren estudioan funtzioei linguistikaren historian eman zaien (edota eman ez zaien) lehenasunaz, Beauzée-k *Encyclopédie* delakoan ematen dion inportantzia, besteak beste *osagarriaren* funtzioa sarrerazi duelako. Halaber, Tesniere-n hiru aktanteen teoriaren apamena, subjektua horietako bat besterik ez dela esanaz eta, ondorioz, orduarte zuen pribilegioa murriztuz edo. Sintaxiazko funtzioei buruz, ikus, besteak beste, Tesniere 1965, lehen zatia. Halaber, A. Martinet 1986, IV. kap. Eta besteetan baino erreposito berriagoa nahi izanez gero sintaxia funtzionalari buruz, Feuillard 1985.

(79) Aipatzekoa da hemen E. L. Keenan-en artikulua sonatua (1976), "Towards a Universal Definition of 'Subject'". Autoreak subjektuaren 30 propietate eskaintzen dizkigu bertan, nolabait subjektua definitu edo identifikatu nahian. Horietako lau nagusienak hauek izango lirateke: aditzarekiko komunztadura, perpausaren posizio finkoa izatea, marka morfologikoa eta ezinbestekotasuna ("indispensability"). Baina, autoreak berak aitortzen duen bezala, hizkuntzaz hizkuntza bagoaz, alde handiak daude batetik bestera, baita aipaturiko lau propietate horiekiko ere. Komunztadura dela eta, adibidez, euskarak objektuekin ere badu lotura hori beste hizkuntza batzurekin batera (316). Beste batzuetan, berriz, aditzak objektuekin bakarrik konkordatzen du, eta ez subjektuekin. Bestalde, garbi dago beste hiru propietateek ez dutela euskaraz zeregin haundirik. P. Schachter-ek (1977) ere, Filipinetako hizkuntzak, eta batez ere Tagalog hizkuntza aztertuz, subjektuak hizkuntza ezberdinetan duen balio ezberdinaz dihardu, Filipinetako hizkuntza horietan subjektuaren azpian "topic" eta "actor" berezten dituelarik.

Predikatua, determinazio-ardatza (“centre de détermination”) edo eta gorapilatzailea (“noeud de connexions”) gisara definitzen da (Hagege, ibid. 34). *Noyau relationnel*, Feuillard-en hitzetan, erlazio-gunea edo dei daitekena. Sintaxiako erlazioen ardatza. Esperientziaren islada denez, egoerarekin edo testuinguruarekin lotura behar du. Horrela, *neska ederra* ebakitzen duenak, bi modutara ebaki dezake: a) harriduraren intonazio berezia emanaz, adibidez, aurrean neska eder bat ikustean; b) intonaziorik gabe, modu lauz. Lehen kasuan, mezu bat dago, hots, predikazio baten balioa hartzen du. Egoerak ematen dio sintagma horri predikazio balioa. Bigarrenean, informazio lexikal bat besterik ez dago. Gaztelerazko garai bateko hauteskunde karteletako *Palabra!* hitza, badakigu hitza baino gehiago dela eta lexiko-informazioa baino gehiagoren jabe dela, predikazio baten jabe, alegia. *Hemen hitza bete egiten da, aizu* izango litzateke mezua. Eta *Palabra!* ikusi beharrean *Palabras!* ikusiko bagenu, beste interpretazio bat egingo genuke, guztiz kontrakoa, hots, beste predikazio bat izango litzateke forma pluralak lekarkeena. *Hemen dena hitzetan gelditzen da* edo antzekoren bat litzateke predikazioa. Beraz, multzo lexikalen forma gramatikal ezberdinen azpian legokeen predikazio-edukiaren berri testuinguruak emango digu.

Subjektuaren eta predikatuaren identifikazio gorabeherak ere aztertzen dira atal honetan.⁸⁰ Eta baita osagarri kontuak ere, esan nahi baita, hizkuntza honetan edo hartan ikusi ahal diren osagarri beharrak zein horren beharrik ezak. Hizkuntza batzutan beharrezko dena bestetan ez delarik. Hala, eusk. *jaten du* predikatuak osagarri behar ez duen arren, nahuetl hizkuntzaz (Mexico) derrigorrezkoa da osagarria erastea kasu horretan, eta guaranieraz bi aditz dituzte *jan* aditza adierazteko, bata osagarriduna eta bestea ez. Osagarri nuklearra, derrigorrezkoa deneko kasua ere hor daukagu. Periferikoa, aukerakoa denekoa ere bai. Hala, *ekarri dut* predikatuan osagarriren bat beharrezkoa da, nahiz eta agertu ez aurrez emana datekeelako. Osagarri nuklearra du, beraz. *Nik afdalu dut* esapidean, berriz, aukerakoa da. Normalean ez da agertzen, ager badaiteke ere. Osagarri periferikoa, beraz.

14. Semantika⁸¹

Beste hitz batzuez esanik, a) ikuspuntu semantiko-erreferentziala izango genuke hemen, edota, ikuspuntu *nozionala* ere bai; b) Hiztunak esapidean ezartzen duen *modua* edo *modalizazioa* eta c) *modulazioa*. Hemen agertuko zaizkigun kontzeptuak,

(80) Tasun multzo haundiena (mayor comprensión, mayor intensidad) duen izenak subjektu izateko joera izango luke. Hedadura haundiena duenak, (mayor extensión) berriz, predikatu izatekoa. Ik. honetaz, Hernanz-Brucart 1987: 219-221 eta 149. Interesgarria hor atribuzio *klasifikatzailearen eta identifikatzailearen* artean egiten den berezketa, lehenaren adibide gisa *Pedro es alcalde* eta bigarrenarentzat, berriz, *Pedro es el alcalde*. Baina hor bertan anbibalentzia bat agertzen da gazteleraz, I. Bosque-k adierazten duen bezala. a) *Maitte emakumea da*; b) *Emakumea Maitte da*; c) *Emakume bura maitte da*. (a)n garbi dago *Maitte* dela subjektua, hedadura minimoa du, izen propio guztiek bezala. *Emakumea* klasifikatzailea izango litzateke, nahiz erdarazko *mujer* nahiz *la mujer* izan. (b)ko *emakumea* berriz, ordena horretan identifikatzailea dela ematen du, mugatzailea nahiz deiktikoa nahiz anaforikoa izan daitekeelarik, hots, *ban kale ertzean dagoen emakume bura*, nahiz *restuan*. Orduan, *Maitte* bezain ale bakarra da *emakume bura*, hots, (c) adibidekoa bezalatsu. Zein da subjektu kasu honetan, bai *Maitte* eta bai *emakumea* erreferentzialak baldin badira eta biak ale bakar?

(81) Feuillet-ek *Axiologia* hitza darabil, nik semantikaren azpian sartuko ditudanak sartzeko. Axiologiak, hitzez hitz, “balioen zientzia” esan nahi du. Eta Bert Peeters-ek (1991) dioenez, fonemen eta soinuaren artean dagokeen diferentzia legoke balioen eta esanahien artean. Bai balioak eta bai esanahiak, semantikaren azpiatal izango lirarteke.

bestalde, besteak beste, ondorengo hauek izango ditugu: egilea, jasalea, hartzailea, noizkoa, nolakoa, etab. Bestalde, iragankorra, iragangaitza, etab.

Feuillet-ek hiru aztergune berezten ditu puntu honetan: 1) *proposizioaren* gunea edo perpausaren bilakaeraren gunea, bere partaideekin eta hauen toki-denborazko kokatzaileekin ("cuadratifs"); 2) *sub-lokuzioaren* gunea edo hiztunak esapidean bere presentzia markatzen duen hura; 3) *intradiskurtsoaren* gunea edo elementu lotzaileak agertzen diren hura. Guk, gure aldetik, hirugarren alderdi hau, hau da, konektiboei edo lokailuei dagokiena, egokitasunaren sailean sartuko dugu, bere funtzioa axiologiarena eta semantikarena baino areago testu-egokitzapenarena delakoan.

1. -*Proposizio gunea*. Lehen-gune honi dagokionez, lehenik gorago proposizioari buruz esana duguna beharko dugu izan kontutan, alegia, esapidearen proposizio-esanahia, hots, erreferentziak eta honi buruzko predikazioak osatzen duten hura, nahiz egibaliotz, nahiz egibaliotz gabe. Proposizio horretako partaideen berri eman beharko dugu, horrekin batera, sail honetan. Eta partaideak (funtzio-partaideak) ondorengo hauek izango lirarteke: Egilea, jasalea, bitartekaria kokatzailea, hartzailea, gozatzailea, laguntzailea. Baina partaidea, *egilea* izan beharrean, *egolea* izan daiteke. Hala, *Sara etorri da*. Edo eta, *izalea*.⁸² Hala,

(46) Sara gaztea da.

Agian, *egile* izatetik *izale* izaterako aldaketa gauzatuko litzaiguke euskarazko antipasiboaren kasuan. Hala nola, (44a)tik (44b)ra egiten den egitura aldaketan.

(47) (a) Guk hamaika bidaia egin dugu (b) Gu hamaika bidaia eginak gara

Horretaz gain, *kualifikatzaileak* izango genituzke (funtzio deskribatzailez), hala nola, *klasifikatzaileak*, adibidez, *Kepa alkatea da*; *identifikatzaileak*, esaterako, *Kepa da alkatea*;⁸³ *kuantifikatzaileak*, hala, *Sarak lan gutxi du*; edo *jabetzaileak*, hala, *Liburu hori nerea da*. Horretaz gain, baita adjetiboen funtzio semantiko *espezifikatzaileak* eta *esplikatzaileak* ere.

Puntu honetan, adibidez, beste alderdi bat ere aipatu beharrean gaude. Izenaren espezifikazio eta esplikazio lanetan erlatibozko perpausa ipintzen badugu, jakina da euskaraz *-n* marka erlatibatzaileak bete ditzakeela bi lan horiek. Baina balio explikatiboari dagokionez, batzutan testuingurura jo gabe ere, *-n* horrek adieraziko lukeen balioa besterik gabe garbi geratuko litzatekeen bitartean, beste batzutan testuingurura jo beharra izango genuke. Hala,

(48) *Hilkorra den gizonak egunen batean bil beharra du*

esaten dugunean, badakigu *hilkorra den* hori esplikatzailea dela, inolako dudarik gabe, jakina baita *hilkorra ez den gizonik ez dela sortu*. Baina, aldiz,

(82) Feuillet-en terminologian, "mediatif", "situatif", "statif", "essif", etc. Halaber Hagege-ren arabera, esapide minimoen tipologia ikuspuntu semantiko-erreferentzialetik egin beharra dago, ez ikuspuntu morfosintaktikotik. Karakterizazio semantiko horretan, berriz, alde batetik kategoria semantiko edo bilakaera ez-aktiboak eta aktiboak izango genituzke, eta bestetik, partehartzaileak. (ik. 1982: 46). Bilakaera ez-aktiboen artean, ondorengo hauek: ekuatiboa, atributiboa, situatiboa, existentziala, deskriptiboa. Hots, partehartzailearen definizioa, kualifikazioa, egoera, existentzia nahiz deskripzioa adieraziz gauzatzen den esapidearen bilakaera. Eta bestetik, kategoria semantiko aktiboa, partehartzailearen nolabaiteko kontrola daraman hura.

(83) Ik. Hernanz-Brucart-en adibideak (1987: 220), a) *Pedro es alcalde*; b) *Pedro es el alcalde* eta identifikatzaileen inguruko arazoak, Lyons-enak (1977: 472) eta I. Bosque-renak (1984: 245-273) aipatuz.

(49) Gaizkileak diren ijitoekin kontuz ibili beharra dago nahiz

(50) Matxista diren gizonekin ez daukagu zereginik

bezalakoen aurrean, hori nork esaten duen kontutan izan beharko dugu. Hala, ijitoak gaizkiletzat jotzen dituen batek, lehen kasuan, edo gizon guztiak matxistatzen dituen batek, bigarrean, esaten baditu, balio esplikatzailea izango dute. Hala pentsatzen ez duen batek jalgitzen baditu, berriz, balio espezifikatzailea. Beraz, kasu honetan, balio semantikoa finkatzeko orduan, presupostu extraproposizionaletara jo beharra izan dugu.

Gorago esan dugu egibalia pragmatikaren espurrukoa gehiago dela semantika-koa baino. Edota, gutxienik, esapidearen kontua, ez perpausarena. Hots, testuingurura jo beharra proposizioen egibalia gehienetara ere luzatzen da, Chomsky-k berak (1977: 193-194) espreski esaten digunez. J. Austin-en adibidez baliatuz, ondorengo hau dakar. Norbaitek esaten badu:

(51) Hozberoa beherantz dator

inork ezin du horrek zer esan nahi duen jakin, testuingurura jo gabe.⁸⁴ Zer esan nahi da? Orain bost minutu hozberoa gorago zegoela? Ala izozte garaira hurbilduz goazela? Bigarren hau baldin bada, hozberoa beheraka datorrela egia izango da, nahiz eta orain bost minutu baino gorago egon. Horrela, esaldirik soilenetan ere ez da erraza egibaliaoz hitzegitea, inguru-baldintzak aintzakotzat hartu gabe.

Eta azkenik, proposizio gunean bertan, funtzio *kokatzaileak* deituko genituzkeenak, partaidetza eta kualifikatzaile funtzioak toki-denboretan kokatzen dituztenak, zenbait aditzondo, adizlagunez eta aditz kategoriren bidez.

Horretaz gain, gramatikazko forma ezberdinen balio semantikoak ere hemen sartu beharko genituzke, forma bakarrari dagozkion balio bikoitzak, hirukoitzak edo anizkoitzak, edo alderantziz, forma bikoitzari aplika dakioken balio bakarra. Hala *dator* aditzak har ditzakeen ondorengo balioak, esapide ezberdin hauetan:

(52) a.	Hitz hori grekotik dator	b.	Kepa oinez dator
	c. Kepa bihar dator	d.	Kepa egunero dator

(52a) n, balio mugagabea adierazten du; (52b)n, balio jarraikorra; (52c)n, etorkizuneko; eta (52d)n, errepikakorra. Edota *-ke* formak hartzen dituen balio ezberdinak, ahalezkoa, denborazkoa, ondorio hipotetikoarena, menturazkoa (azken hau sublokuzioaren sailean sartzen dudalarik).

Halaber, adibidez, denborazko perpaus subordinatuak, *etortzen naizenean* eta horrelakoak, beren orainaldiko zein etorkizuneko balioa perpaus nagusiak erabakiko duelarik.

2.- *Sublokuzio gunea*. Sail honetan, berriz, *dictum*-ari *modus*-a, edo esanari esateko

(84) Chomsky-k gaztelerazko itzulpenean honela komentatzen du adibide hau: "Nadie sabrá lo que eso significa sin presupuestos *extralinguísticos*" (Etzana neurea da). Jakina da Chomsky-arentzat gorabehera kontestualak hizkuntzalaritzaz kanpokoak direla, eta zer esanik ez, gramatikaz kanpokoak. Guk, ikuspuntu funtzionalean, extrasintaktikotzat eta extra-proposiziotzat jotzen ditugu faktore kontestuzko horiek, ez extralinguistikotzat.

modua, gehitzen zaio. Izan ere, oso neutro eta objektibo diruditen esapideetan bertan ere, hitzunaren presentzia nabari ohi da sarrienik, molde batez edo bestez. Presentzia hori bi moldetakoa izan ohi da oroz gain: a) proposizioaren edukinarekiko hitzunaren judizioa edo *modalizazioa*. b) hitzunaren *espresibitatea* (hots, hitzunak bere sentipena, harridura, ustekabea adierazten ditu proposizioko edukinari buruz) edo *modulazioa*.

Lehenari bagazkio, hiru azpiatal bereziko nituzke: a) modalizazio edo judizio *logikoa*, hots, baloraziozkoa, izango genuke, lehenik, b) *eritzizko* modulazioa, gero, eta, c) *kontradiziozkoa*.

Judizio *logikoa*, halabehararen eta ezinaren tartean ibiliko litzateke, posibilitatearen, probabilitatearen, egiantzekotasunaren esparruak markatuz. Hala,

(53) *Baliteke etortzea, Daitekeena da etortzea, Seguruenik etorriko da, Agian etorriko da. Ematen du, badirudi*

eta kidekoen bidez egiten diren judizio logikoak, proposizioaren egiarekiko edo beharrekiko hitzunak egiten dituen juzguak, alegia. Baita ere, *omen, ote, bide* aditz modifikatzaileen bitartez euskaraz osatzen ditugunak ere, horien bidez hitzunak proposizioaren edukina besteren esanaren, zalantzaren eta ustearen mende ezartzen duelarik.

Halakotzat joko genuke, halaber, *behar izan*-ek hartu ohi duen balio modalizatzailea. Adibidez,

(54) Horrek euskalduna izan behar du

seguruenik euskalduna dela adieraziz, hitzunaren uste hori aditzera emanaz. Hitzunaren *ustea*, ez esapidearen *beharra*. Halakotzat joko ditut Lasarte bertsolariaren (1975) *Gordean neuzkanak* liburuko haiek ere, adibidez, "Au, Leitzaan ateratako argazkia izan bear du" (55), "Au, Yoandegi'koa izan bear du berez" (332), horrelaxe, topikoa gramatikalizatu gabe edo.⁸⁵

Baina beste hainbat gramatika forma ere erabili ohi dugu hitzunaren edo idazlearen jarrera adierazteko. Hala, *-ke* aditz markaren azpian dagokeen menturazko balio semantikoa. Adibidez,

(55) *Ez da etorri Maite: Eri dateKE*

Hots, badaiteke eri egotea, menturaz eri dago. Berdin esango genuke *-ko* etorkizuneko aspektu markaren menturazko erabilera semantikoaz. Hala,

(56) Gure herria ezagutuko duzu (etortzen zarenean)

esapideak duen etorkizuneko balioaren alboan, beste hau daukagu:

(85) Jakina da S. Altubek (1929: hitzunaren duda-mudazko edo halaustezko eritzia adierazteko *ez* zuela onartzen forma hau. Horregatik dio, eta seguru esan ere: "Goiz izan *behar* du (mal) = Goiz da *anrza* (bien)": 284). Itxuraz, erderakada nabarmena da, eta Altuberen gaitzezpena, erabatekoa: "Las expresiones verbales castellanas del modo dubitativo, son traducidas literalmente por muchos euskaldunes, incurriendo así en uno de los más frecuentes y desagradables solecismos" (ibid.). Dena dela formula horien sorburua eta ekarria, nik uste dut hori baino eskuzabalago izaterik badagoela gramatika kontu hauetan eta Lasarte bezalako bertsolari on eta euskaldun petoak bekatutik libre deklaratu gelditzeko modurik ere bai.

(57) Gure herria ezagutuko duzu (seguru nago),

alegia, menturazko balioa, non hiztunaren / idazlearen ustea edo jarrera adierazten baita.

Judizio *eritzizkoan*, hiztunak ez du parte hartzen proposizioaren egituran, aurrekoan bezala, proposizioak bere horretan molde objektiboz jarraitzen duelarik. Hiztunak proposizio horri buruzko eritzia ematen du, edukina aldatu gabe. Oneritzia zein gaitzeritzia. Halako ditugu,

(58) a. Zorionez, Sara agertu da   b. Zoritxarrez, ez da etorri

eta antzekoak, hots, *esapide*-adberbioen bidez gauzatzen dugun eritzia.

Eta hirugarrenik, *kontradiziozko* judizioak deituak direnak. Hau da, adibidez, *ia* adberbioaren bidez gauzatzen ditugunak. Hala,

(59) Ia ia erori naiz

baiezko egitura erabiltzen dugu, ezezko gertakaria adierazteko, *esapide* horren bidez adierazten dena kontrakoa baita, hots, ez naizela erori. Edota,

(60) Ez dut ia ezer edan

ezezko *esapidea*, baiezko gertakaria adierazteko, hots, zerbait edan dudala.

Modalizazioaren alor honetan beste banaketa bat ere egin ohi da, linguisten artean nahikoa eztabaida sortu duen eta sortuko duen arazoa baldin bada ere (ik. Petitjean 1987). *Esakuntzaren* ("énonciation") modalitateaz eta *esapidearen* ("énoncé") modalitateaz dihardut. Bigarren honi buruzkoak oraintxe esanak ditut, aurreko le-rootan. Nik ere, beste hainbatekin batera, *esakuntzaren* sailean sartzen ditut adierazpenezko, galderazko, harridurazko, aginduzko, desirazko hizkuntz emankizunak.

Adierazpenezko *esakuntzak* izango lirateke modalitatearen aldetik ezmarkatuenak, agian modalitaterik gabeak direla esango genuke, non esalearen presentziarik ez bide baita atzematen ahal. Baina agian ez dago haibeste esaterik. Hiztunak adjetibo baloratzailak erabiltzen dituenean, behintzat, *esakuntza* adierazpenezkoa izanik ere, esalearen presentzia aski bistakoa baita. Areago adjetibo hori molde enfatikoz emana baldin badoa. Izan ere, halakoetan, objektuaren propietateak deskribatzeaz gain, objektu horrekiko esalearen jarrera ere agertzen baita. *Esakuntzaren* modalitatearen adierazleak, edota esalearen *esakuntzarekiko* jarreraren berri ematen dutenak, beraz, galderazkoak, harridurazkoak, aginduzkoak, erreguzkoak eta desirazkoak izango lirateke.

Modulazioari dagokionez, oso modu ezberdinez adieraz dezake hiztunak bere sentimendua edo bihotzondoa, ustekabea, harridura, *interjekzioen* bidez, adibidez. Eta baliabide prosodikoz, batipat. Eta bide paralinguistikoz; hala, intziri edo hasperen bidez.

Euskarazko adizkera *alokutiboak* sail honetan sartuko genituzke, agian, horiek zirrara edo nolabaiteko hurbiltasun kutsua galdua badute ere (inoiz izan badute). Solaskidea partaide egiten da proposizioan forma horien bidez, eta partaide izate hori, gainera, gizonetzko zein emakumezko bezala gertatzen da, proposizioan halako

solaskideen arteko hurbiltasuna eta intersubjektibitatea sortzen delarik. Halaber, inplikaturazko adizkeren kasuan, hala nola,

(61) Hau mutil jatorra *dugu*

15. Esapidearen (Egokitasunaren) ikuspuntua

Forma morfosintaktikoeak, beren balio semantikoeekin, hots, proposizio eduki eta modalizazio zein modulazio kontu guztiekin, testu(inguru)batetan lur hartzen dute beti.⁸⁶ Eta testuinguru horren arabera, esapidea testuarekiko markatuago edo ezmarkatuago bihurtzen, komunikazio multzoak gehiago zein gutxiago markatuz, multzorik markatuenak mintzagaiarena eta galdegaiarena izanik.

Gorago ere aipatua dugun bezala, Mitxelentzat fokua kontua, ezer izatekotan, semantikaren gorabehera da. Esana dut, guretzat gra-pragmatikariontzat, edota Esapidearen Gramatika Funtzionalaren lantzaileontzat, ezer izatekotan, pragmatikaren kontua dela. Funtzio pragmatikoak dira, beraz, ikuspuntu funtzionalarentzat, topikoarena eta fokua. Horrek ez du esan nahi, ordea, sintaxian zerikusirik ez dutenik, hots, funtzio sintaktikoa ERE ez dutenik betetzen. Hau da, testuaren arabera fokua nahiz topikoa zein den erabaki ondoren, fokutzat nahiz topikotzat jo den atal horrek espidean bete behar duen kokagunea zein den, eta kokagune horretara nondik heldu den ere esan behar da. Eta kontu hauek sintaktikoak dira. Topikofoku hauek, beraz, dena pragmatikan hasten da eta sintaxian amaitzen. Konplexitate horretan aztertu beharra dago puntu hau. Ederki biltzen du ideia hau P. Salaburu irakasleak (1989).⁸⁷ Beraz, justu, Gramatika Funtzionalak uzten duen puntuan hartzen du hitzordenaren (eta galdegaiaren) gaia Gramatika Sortzaileak. Hots, halako testuinguru honetan hau da esapideak behar duen hitzordena, hau esapideko fokua. Eta foku horrek aditzarekiko kokagune horretan behar du sintaxian. Horretaraino heltzen da Gramatika Funtzionala. Hortxe hartzen du lekukoa Gramatika Sortzaileak eta, De Rijk-ek (1972) lehenik, eta beste askok gero, diote: kate sintaktikoan, atal bat foku izateko hautatua izan da. Hautatua izan ondoren, halako eta halako bidaia egiten du egitura sintaktikoan.

Gramatikasuna perpausaren baitan erabakitzen da; egokitasuna, berriz, testu(inguru)aren baitan edo testugintzan. Esapideen bidez *testugintzan edo testubidean* parte hartzen duten baliabide sintaktiko-pragmatikoak, hauek lirateke: anafora-kataforak, elipsia, deixia, presuposizioa, inplikatura, lokailu pragmatikoak, hizkuntz-ekintzak, hitzordena (topikalizazioa-fokalizazioa), pasibotasuna, antipasibotasuna, *cleft* formu-

(86) Egia esan, ez Feuillet, ez Hagege ez dira asko luzatzen beren hiru ikuspuntuen organizazio horretako hirugarren honetan. Ukitu besterik ez dute egiten. Halere, esan daiteke hauxe dela Gramatika Funtzionala gehien markatzen duena.

(87) "Naturalmente, un análisis adecuado y detallado de lo que denominamos de manera genérica "foco" o "elemento inquirido" tiene que traspasar necesariamente las barreras del análisis estrictamente sintáctico. La utilización de estos mecanismos lingüísticos por parte del hablante está relacionado obviamente con la pragmática, que es la que dicta por qué en una determinada situación el hablante escoge focalizar en un sintagma o en otro... Sin embargo, y sin negar en absoluto lo anterior, parece claro que el hablante precisa de unos mecanismos sintácticos para, una vez que la pragmática le ha señalado el elemento a focalizar, poder trasladar los sintagmas señalados como foco a aquellos lugares que la estructura sintáctica lo permita" (Salaburu 1989). Beste kontu bat da gramatika sortzaileak eskaintzen digun sintagma-garraioaren teoria onartu ala ez.

lak. Eta bestalde, baliabide prosodikoak, hala nola, intentsitate azentua eta etena edo geraldia.⁸⁸

Egokitasunerako abiapuntua, gorago esana dudan bezala, solaskideen arteko komunikazio-erlazioa, hots, informazio ezagun-berrien-berrienaren arteko dialektika edo gorabehera izango litzateke. Horrela, esapidearen bi aurpegirekin jokatuko genuke: esapide-emalearen aurpegia, hiztunarena, aurpegi psikologikoa, nolabait deitzearren, eta esapide testuinguratuaren aurpegia, aurpegi objektiboa.

Egokitasun printzipio (pragmatiko) unibertsal zenbait ematekotan, hona ondorengo hauek: 1) lehenik informazio ezaguna, ondoren, informazio berria emateko joera dago hizkuntza guztietan; 2) informazio berria hutsik (Grice-ren ekonomiaren printzioaren ondorioz, baina kontutan izanik hizkera *erredundantea* dela sarri eta hizkuntza ekonomikoena asmatzera joaz gero, murrizketa haundiak egingo genituzkeela); 3) informazio berria lehenik, lehenengo printzipioarekin tirabiran; 4) atal ezagunak edo aurrez emanak atal laburragoz ordezkatu, anaforen, deixiaren bidez; 5) aurrez emanikoa isildu, elipsiaren baliabidez.

Horretaz aparte, Griceren *bizketa-printzipioak* ere hor daude, azken finean egokitasunaren printzipiora bil daitezkeenak. Eta horren baitako maximak ere, alegia, erlazioa, kuantitatea, kalitatea, modua, baliagarri izan ditzakegu, kritikak kritika eta zuzenketak zuzenketa, neurri batean bederen, egokitasunaren lorpenak ebaluatzerakoan.

Egokitasun baliabide horietan euskarak, beste ezein hizkuntzen baliamoldez aparte, bere bi ezaugarri nagusiak jokoan ipiniz jokatuko du, hau da: *hitz (sintagma) ordena libre* eta *galdegaiaren legea* edo *fokalizazioaren* erregela. Eta horretaz gain, eta aditz morfologiaren komunztadura hirukoitza dela lagun, baita (kon)testuzko elipsiaren maiztasun haundiagoko erabileraz eta, ondorioz, pronominalizazioaren prozedura urriagoaz baliatuz ere.

Erregela eta printzipioak aipatu ditut hemen, esapidearen testubideratze honetan. Izan ere, ez da aski esapide testubideratuez ohartzea eta kasu ezberdinak deskribatzea. Horretaz gain, egokitasunaren teoria honek, hori, hots, *teoria* izan nahi badu, gauzaturiko fenomenoaren erregela eta printzioetara heldu behar du.

Bibliografia

- Alcaraz Varo, E., 1983, "De la lingüística oracional a la supraoracional", E.L.U.A., 1, 7-24.
 Altube, S., 1929, *Erderismos*, Bermeo. 2. arg. 1975, Bilbo.
 Austin, J. L., 1962, *How to do things with words*. New York: Oxford University Press.
 Beauzée, N., 1767, *Grammaire générale*, Paris.
 Bellert, I., 1989, "Anaphoric Pronouns and Noun Phrases as Text Connectors", in *Text and Discourse Connectedness*, ed. Conte et al., J. Benjamin, Amsterdam.
 Benveniste, E., 1974, *Problèmes de Linguistique Générale*, NRF, Gallimard, Paris.

(88) Antzeko zerrrenda ematen digu Lyons-ek (1980: 529) esakuneari kon-testuarekiko menpekotasuna ezartzen dioten baliabideak aiparzerakoan, denen gainetik elipsia ipini ondoren: "La elipsis no es el único fenómeno con que hay que contar en la descontextualización de oraciones de texto o de fragmentos oracionales. Hay una gama completa de fenómenos diversos, entre los que se halla el uso de pronombres, artículo definido, orden de palabras, conectivas oracionales y rasgos prosódicos como acento y entonación. Cualquiera de estos rasgos puede bastar para convertir en dependiente de contexto una oración de texto o un fragmento oracional".

- Berg, J., 1991, "The relevant relevance", *Journal of Pragmatics*, 16, 411-525.
- Berns, M., 1990, *Contexts of Competence, Social and Cultural Considerations in Communicative Language Teaching*, Plenum Press, New York.
- Bernárdez, E., 1982, *Introducción a la Lingüística del Texto*, Espasa Calpe, Madrid.
- Berrendonner, A., 1981, *Éléments de pragmatique linguistique*, Paris, Ed. de Minuit.
- Blakemore, D. 1988, "The organization of discourse", in *Linguistics: The Cambridge Survey*, IV, ed. Newmeyer.
- Blakemore, D., 1987, *Semantic constraints on relevance*. Oxford, Blackwells.
- Bosque, I., 1984, "La selección de las palabras interrogativas", *Verba* 11, 245-273.
- Brockway, D. 1982, "Connecteurs pragmatiques et principe de pertinence", *Langages* 67, 7-22.
- Brown, G.- Yule, G., 1983, *Discourse Analysis*, Cambridge Univ. Press.
- Bronckart, J. P. 1987, "Interactions, Discours, Significations", *Langue Française*, 74, 29-36.
- Buhler, K., 1965, *Teoría del lenguaje*, Alianza Editorial, 1979.
- Bustos, E., 1985, "El ámbito de la Pragmática", *Theoría*, 1, 2, 469-80.
- Chomsky, N., 1966, *Cartesian Linguistics*. Gaz. itzul.: *Lingüística cartesiana*. Madrid, Gredos, 1972.
- , 1980, *Rules and representations*, New York: Columbia University Press.
- , 1981, "On the representation of form and function", *The Linguistic Review*, 1, 3-40.
- Cole, P., (ed.) 1978, *Syntax and Semantics*, Vol. 9: *Pragmatics*, New York, Academic Press.
- , (ed.) 1981, *Radical Pragmatics*, New York, Academic Press.
- , & Morgan, J. (eds.), 1975, *Syntax and Semantics*, Vol. 3, *Speech Acts*. New York, Academic Press.
- Comrie, B., 1986, Review of Flora Klein-Andreu, ed., "Discourse perspectives on syntax" (1983), *Lg* 62, 1, 163-66.
- , 1988, "Topics, grammaticalized topics, and Subjects", *Berkeley Linguistic Society*, 265-279.
- Dahl, O., 1974, "Topic-comment structure in a Generative Grammar with a semantic base", in F. Danes (ed.), *Papers on FSP*, 75-80.
- Danes, F., 1964, "Three level approach to syntax", *Travaux Linguistiques de Prague*, 1, 225-40.
- , 1974, *Papers on Functional Sentence Perspective*. Prague, Academia.
- , 1987, "On Prague School Functionalism in Linguistics", in *Functionalism in Linguistics*, Dirven & Fried (ed.).
- Davidse, K., 1987, "M. A. K. Halliday's Functional Grammar and the Prague School", in *Functionalism in Linguistics*, Dirven & Fried (ed.), J. Benjamin, Amsterdam / Philadelphia.
- Dijk, T. van, 1972, *Some aspects of text Grammars*, La Haya, Mouton.
- , 1980, *Texto y Contexto*, 80-144, Cátedra, Madrid
- Dik, S., 1978, *Functional Grammar*, Amsterdam-North Holland.
- , 1980, *Studies in Functional Grammar*, N. Y. Academic Press.
- , 1987, "Some principles of Functional Grammar", in *Functionalism in Linguistics*, Dirven & Fried (ed.).
- Ducrot, O., 1972, *Decir y no decir*, 1982, Anagrama, Barcelona.
- , & Todorov, T., 1983, *Diccionario Enciclopédico de las Ciencias del Lenguaje*, Siglo XXI, 9. ed., Madrid.
- Eluierd, R., 1985, *La Pragmatique Linguistique*, Nathan.
- Feuillard, C. 1985, "La Syntaxe Fonctionnelle", *La Linguistique* 21, 185-206.

- Feuillet, J., 1987, "L'organisation des trois points de vue", *BSL*, 82,1-41.
- Firbas, J., 1964, "On defining the theme in functional sentence perspective", *Travaux Linguistiques de Prague* 1, University of Alabama Press.
- Foley, W. A. & Van Valin, R. D., 1984, *Functional Syntax and Universal Grammar* 1, Cambridge Univ. Press.
- Fraser, B., 1990, "An Approach to discourse markers", *Journal of Pragmatics* 14, 383-395.
- Frege, G., *Escritos lógico-semánticos*, Tecnos, Madrid.
- Gazdar, G., 1979, *Pragmatics: implicature, presupposition and logical form*, NY, Academic Press.
- Givón, T., 1979, *On Understanding Grammar*, N. Y., Academic Press.
- , 1984, *Syntax: a functional typological introduction*, I, J. Benjamins, Amsterdam.
- Grice, H. P., 1975, "Logic and conversation", in Cole, P (ed.), N.Y. Academic Press, 41-58.
- , 1978, "Further notes on logic and conversation", in Cole 1978 (Lecture 3 of Grice 1967).
- , 1981, "Presupposition and conversational implicature", in Cole P. (ed.), N. Y. Academic Press, 183-98.
- Greenberg, J. H., 1963, "Some universals of grammar with particular reference to the order of meaningful elements", in J. Greenberg (ed.), *Universals of Language*, Cambridge, MA: MIT Press.
- Hagege, C., 1978 Du thème en thème en passant par le sujet: pour une théorie cyclique, *La linguistique* 14/2, 3-38.
- , 1982, *La structure des langues*, Qué sais-je?, Presses Universitaires de France, Paris.
- , 1985, *L'homme de paroles*, Paris, Fayard.
- Halliday, M. A. K., 1976, "System and function in language", C.R. Kress (ed.). London.
- , 1985, *An Introduction to Functional Grammar*, E. Arnold, 303-309.
- , & Hassan, R. 1976, *Cohesion in English*, Longman Paperback.
- Hernanz, M. L. & Brucart, M. 1987, *La Sintaxis*, Ed. Critica, Barcelona.
- Herring, S. G., 1988, "Aspect and Discourse Category in Tamil", *BLS*, Berkeley.
- Hopper, P., 1982, "Aspect Between Discourse and Grammar: An Introductory Essay for the volume", in *Tense-Aspect: Between Semantics and Pragmatics*, Hopper (ed.) Benjamin, Amsterdam
- Horn, L. 1988, "Pragmatic Theory", in *Linguistic Theory: Foundations, Vol. I*, Newmeyer (ed.), Cambridge, Cambridge University Press.
- Huddleston, R., 1988, "Constituency, multi-functionality and grammaticalization in Halliday's Functional Grammar", *Journal of Linguistics* 24, 137-174.
- Jespersen, O., 1924 *The philosophy of grammar*. London: Allen & Unwin.
- Joly, A., 1987, "La Linguistique Cartésienne: Une erreur memorable", in *La Grammaire Générale, Des Modistes aux Ideologues*, Université de Lille III.
- Kasher, A., 1987 "Justification of speech, acts, and speech acts", in E. LePore, (ed.), *New directions in semantics*, 281-303. London: Academic Press.
- , 1991 "On the pragmatic modules: A lecture", *Journal of Pragmatics* 16, 381-397.
- Keenan, E., 1976, "Towards a universal definition of Subject", in *Subject and Topic*, Ch. Li (ed.), 304-333.
- King, A., 1988, "On Communicative Grammar", in *Euskal Mundu Biltzarra*, Donostia.
- Kuhn, T. S. 1962, *La Estructura de las Revoluciones Científicas*, Fondo de Cultura Económica, 1975.
- Kuno, S., 1972, "Functional sentence perspective", *LI* 3, 269-320.
- , 1976, "Three perspectives in the functional approach to syntax", *Song, Sing and Mining*, Michigan, 119-90.

- , 1980, "Functional Syntax", *Discourse and Syntax, (Syntax and Semantics)*, 13, N.Y. Academic Press, 117-35.
- Labov, W., 1987, "The Overestimation of Functionalism", in *Functionalism in Linguistics*, Dirven-Fried (ed.), J. Benjamin, Amsterdam, 311-32.
- Lambrecht, K., 1988, "Information structure and sentence form: The pragmatics of syntax in spoken French" (Chs. 1-3). Cambridge: Cambridge University Press.
- Lasarte, M., 1975, *Gordean neuzkanak*, Auspoa, Tolosa.
- Lazard, G. 1979, "Actance variations and categories of the object", F.Plank (ed.), *Ergativity: Towards a theory of grammatical relations*, London, New-York, 269-92.
- , 1981, "Les structures de la phrase; questions de terminologie", *Comprendre le langage, Actes du Colloque de Créteil*, 43-45.
- Leech, G. 1983, *Principles of Pragmatics*. London., Longman
- Lehrer, A. 1975, "Interpreting certain adverbs: semantics or pragmatics?", *Journal of Linguistics* 11, 239-48.
- Levinson, S. C. 1983, *Pragmatics*, Cambridge University Press.
- , 1989, "A review of Relevance", *Journal of Linguistics* 25, 455-72.
- Levy, D. M., 1979, "Between Discourse and Syntax", in *Syntax and Semantics 12: Discourse and Syntax*, N.Y. Academic Press.
- Hymes, D., 1972, "Models of the interaction of language and social life", in Gumperz & Hymes, 35-71.
- Lyons, J., 1977, *Semántica*, Teide 1980.
- , 1981, *Lenguaje, significado y contexto*, Paidós, 1981
- , 1981, *Introducción al lenguaje y a la lingüística*, Teide 1984.
- Martinet, A., 1986, *Elementos de lingüística general*, Aguilar, Madrid.
- Mathesius, V. 1928, "On linguistic characterology with illustrations from Modern English", in *Actes du Premier Congres International de Lingüistes à La Haye*, 56-63.
- Mey, J., 1989, "The End of the Copper Age", *Journal of Linguistics* 13, 825-32.
- , 1991, "Text, context, and social control", *Journal of Pragmatics* 16, 399-410.
- Mitxelena, K., 1972, *Zenbait hitzaldi*, Etor.
- , 1988, "Euskararen batasun bideak", in *Euskal idazlan guztiak VII, Hizkuntzalaritzaz II*, Klasikoak, Erein.
- Moreno, J. C., 1986, "Tipología de la catáfora paratáctica: entre la sintaxis del discurso y la sintaxis de la oración", *Estudios de Lingüística*, Universidad de Alicante, 3, 165-192.
- Morris, C. W., 1938, *Foundations of the theory of signs*, Chicago, University of Chicago Press.
- , 1946, *Sings, Language and Behavior*. Englewood Cliffs, NJ.
- Nichols, J., 1984, "Functional Theories of Grammar", *Ann. Rev. Anthropol.*, 13, 97-117.
- Palkova & Palek., 1978, "Functional Sentence Perspective and Textlinguistics", in *Current Trends in Textlinguistics*, N.Y., 212-227.
- Peeters, B., 1991, "More about axiological Fields", *Canadian Journal of Linguistics*, 36 (2): 113-136.
- Peirce, C. S., 1960, *Collected Papers*, 2, Cambridge, Mass., Harvard U.P.
- Petitjean, 1987, "Les faits divers: Polyphonie énonciative et éterogénéité textuelle", *Langue Française* 74, 73-86.
- Rijk, R. P. G. de, 1978, "Topic fronting, focus positioning and the nature of the verb phrase in Basque", *Studies in fronting*, Frank Jansen (ed.). Lisse 1978, 81-112.
- , 1987, "Euskara eta hizkuntz tipologia", in Salaburu (ed.), 157-73.
- Rebuschi, G., 1984, *Structure de l'énoncé en basque*, Paris, ERA 642, arg. berria, SELAF 1984.
- Ronat, M., 1977, *Conversaciones con Chomsky*, Gedisa 1978, Barcelona.

- Salaburu, P., 1989, "El movimiento de las frases-QU y el foco en vasco", *FLV XXI*, 53.
- Sarangi, S. K. & Slembrouck, S., 1992, "Non-cooperation in communication: A reassessment of Gricean pragmatics", *Journal of Pragmatics* 17, 117-15.
- Saussure, F., 1916, *Cours de linguistique générale*, Payot, Paris. Gazt. itzulpena: *Curso de lingüística general*, Akal, Madrid 1980.
- Schachter, P., 1977, "Reference-related and role-related properties of subjects". Cole & Sadock (eds.), 279-306.
- Schiffirin, D., 1986, "Functions of and in Discourse", *Journal of Pragmatics* 10, 41-66.
- Searle, J., 1969 *Speech Acts*, Cambridge University Press, London. (Gazt. itzulpena: *Actos de habla*, Cátedra, Madrid, 1980).
- Silverstein, M., 1987, "The Three Faces of "Function": Preliminaries to a Psychology of Language", in *Social and Functional Approaches to Language and Thought*, Hickmann (ed.), N.Y. Academic Press.
- Sperber, D. & Wilson, D., 1986, *Relevance: communication and cognition*, Cambridge MA: Harvard University Press.
- Tesnière, L., 1959, *Éléments de syntaxe structurale*, Klincksieck, Paris.
- Van Valin, R. D., 1983 "Pragmatics, Ergativity and Grammatical Relations", *Journal of Pragmatics* 7, 63- 88.
- , & Foley, W. A., 1980, "Role and Reference Grammar", in *Current Approaches to Syntax: Syntax and Semantics* 13, N.Y. Academic Press, 329-52.
- Werth, P., 1981, "The concept of "relevance" in Conversational Analysis", in *Conversation and Discourse*, ed. P. Werth, 129-54.
- Vila, I., 1989, "La Metodología en la Enseñanza de Segundas Lenguas y el Enfoque Comunicativo", *CL&E*, 2, 91-93.
- Widdowson, H.G., 1979, *Teaching Language as communication*, Oxford University Press.
- Wilbur, T. 1981, "Basque Syntax", *Iker* -I, 169-186.
- Wilson, D. & Sperber, D., 1979, "Ordered entailments: an alternative to presuppositional theories", in C. K. Oh & D. A. Dineen (ed.), *Syntax and Semantics II: presupposition*. New York: Academic Press.
- , & ———, 1981, "On Grice's Theory of Conversation" in *Conversation and Discourse*, Paul Werth (ed.)
- Wittgenstein, L., 1922, *Tractatus Lógico-Philosophicus*, Alianza Editorial, Madrid, (trad. E. Tierno Galvan).